

BAGI ZOLTÁN PÉTER

Belváros közösségeinek története II.

Révfalu, Győrsziget és Pinnyéd közösségeinek története

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

BAGI ZOLTÁN PÉTER

Belváros közösségeinek története II.

Révfalu, Gyórsziget és Pinnyéd közösségeinek története

Győr, 2022

A kiadvány a TOP-6.9.2-16-GY1-2018-00001
„A helyi identitás és kohézió erősítése Győr városában”
című projekt támogatásával jelent meg.

Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér, 2022
© Bagi Zoltán Péter, 2022

Kiadja a Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér

Felelős kiadó:

dr. Horváth Sándor Domonkos igazgató

Szerkesztette: Borbély Tamás

Címlap fotó: Szabó Béla

Nyomdai előkészítés és nyomdai kivitelezés:

Pátria Nyomda Zrt.,

Felelős vezető: Orgován Katalin vezérigazgató

ISBN 978-615-6090-13-3

Köszöntő

Amikor egy idegennek azt mondjuk, hogy Győr, egészen biztos, hogy felsejlik előtte a Duna, a gyönyörű barokk belváros, az ipari park, vagy éppen a pezsgő kulturális és sportéletünk látképe. Ám településünk, amely az ókor óta meghatározó központja nemcsak a régióknak, de egész Magyarországnak is, ennél jóval több az itt élők számára. Hiszen kik is ismerhetnék jobban a várost, mint azok, akik együtt lélegzenek, formálódnak, fejlődnek vele!

Egy település attól lesz boldog, kiegyensúlyozott és innovatív, hogy az ott élők azok. Itt tanulnak, dolgoznak, gyermeket nevelnek, és tervezik a jövőjüket.

Nádorváros, Adyváros, a Belváros, Gyárváros, Gyórszentiván, Likócs, Marcalváros, Ménfőcsanak, Gyirmót, Szabadhegy és Kismegyer több tízezer család otthona, a mindennapjaik színtere. Az ismerős épületek, terek, közösségek nyújtotta biztonságérzet semmivel sem pótolható, így ha valaki elszármazik innen, egészen biztos, hogy gondolatban ezerszer visszajár.

A most megjelent monográfiák az aktuális és időben változó közösségeken keresztül mutatják be a városrészeket olyan módon, hogy mind az ott élőknek, mind pedig a település iránt érdeklődőknek élmény legyen olvasni.

Köszönet illeti a szerzőt, a szerkesztőt, a kiadót, és mindenekelőtt a finanszírozási feltételeket megteremtő, „A helyi identitás és kohézió erősítése Győr városában” című TOP-6.9.2-16-GY1-2018-00001 azonosító számú projektet.

Prof. Dr. Dézsi Csaba András
polgármester

Révfalu

A győri belvárosból a Kossuth-hídon Révfaluba jutunk, amely egészen 1905-ig külön település volt. A mai városrész három település összeolvadásából jött létre. Ezek közül az egyik Révfalu, amely a Hédervár felé vezető úttól nyugatra eső vidéken terült el. A másik kettő Malomsok és Felfalu volt. Előbbit V. István király 1271. évi kiváltságlevelében a győri várba költöztetett királyi *hospesek*nek adományozta.¹ A két említett falu egybeépüléséből alakult ki aztán még a középkor folyamán Pataháza, amely a Bácsa felé vezető úttól délre, a Duna jobb partján állt. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez utóbbi három településnévvel még a 16. századi iratokban is találkozunk. Pataháza pedig a 19. századig nem tartozott Révfaluhoz.²

A település területéről a legelső tárgyi emlék a római korból, míg az első írott forrás az Árpád-korból származik. Az oklevelek kezdetben a győri püspök birtokát Tökésként említették. A középkorban már feltűnt a Révfalu, illetve Szabadrév elnevezés is, utalva a közösség lakóinak legfőbb tevékenységére.³

II. Ottokár cseh király pusztításait követően Tivadar győri püspök (1295–1308) népesítette be újra területét 1297-ben, amikor ötévi teljes adómentességet biztosított az ide betelepülőknek. Ezen idő leteltét köve-

tően pedig *possession*ként évi két *pondus terragium*ot tartoztak fizetni lakói. Másrészt a püspök engedélyezte, hogy a révfalusiak adó ellenében a Dunán la-dikkal szállíthassanak, révészi feladatot lássanak el. Ezt a jogot Kálmán püspök (1337–1375) úgy terjesztette, hogy a vízen való szállítás jogát és hasznát is a falu lakóinak adományozta 1346-ban. Ez a tevékenység pedig évszázadokra meghatározta a közösség mindennapjait.⁴

A révészkedés mellett Tivadar püspök rendelkezett a falu igazgatásáról is. Eszerint a közösség tagjai maguk közül szabadon egy bírót választhattak, aki az ügynevezett kisebb ügyekben ítélezhetett. A nagyobb vagy főbenjáró esetekben azonban a földesúr, azaz a püspök ítélőszéke elé kellett járulniuk a peres feleknek.⁵

A 18. század folyamán a közösség újabb jogokat szerzett meg földesurától. Az 1751-ben kiadott „*Révfalusi helységbelieknek inmentova leendő adózásoknak és kötelességeiknek sommája*”. Eszerint a közösség maga választhatta bíróját és esküdjeit is, ám ezt jóvá kellett hagynia a földesúrnak is, ugyanúgy mint ahogyan már a belváros esetében láthattuk. Az előjáráságnak, amellet hogy a kisebb ügyekben elsőfokú bíróságként ítélezett, kellett begyűjtenie a birtokost megillető jövedelmeket. A közösség tagjai közül a jobbágyok öt, míg a zsellérek három zsák gabonával válthatták meg adójukat és a robotot. Ezen kívül évi száz forint árendát is fizetniük kellett a püspöknek a Kis-Takó nevű pusztá szántóinak és legelőinek használatáért. Nem feledkezhetünk meg az ügynevezett banalitásokról sem: halászat, favágás, sókereskedelem, ügynevezett karópénz⁶ és bírságok. A közösség tagjai ugyan szabadon vásárolhatták házaikat, ám ez után is fizetniük kellett egy bizonyos összeget (századot) a

püspöknek. Építhettek új lakóházat is, ám a birtokos jelölte ki annak a helyét. Az egyik legnagyobb jövedelemmel az úgynevezett kocsmáltatás, azaz a helyi borkimérés járt. Ennek a hasznán a püspök és a közösség megosztott. Az előbbi mérte a borát karácsonytól Szent Mihály napig, míg az év megmaradt negyedében a község.⁷

Révfalu 1872-ben vált önálló nagyközséggé. Szabályrendeletét az 1871. évi XVIII. törvénycikkben foglaltak szerint átfogalmazták és kibővítették. Ezt az 1874. október 25-én tartott képviselőtestületi közgyűlés fogadta el. A következő évben hatályba lépett szabályrendelet értelmében Révfalu községet a tulajdonképpeni Révfalu helység, valamint a hozzá régebbi közigazgatási úton csatolt Pataháza Curialis képezte. A két településrész között vagyonközösség nem állt fenn. Mindössze közigazgatási tekintetben kapcsolódtak össze. Ennek értelmében Pataháza Révfalu közigazgatási költségeihez évi 50 forinttal járult hozzá. Ennek megfelelően a községi képviselőtestület negyven főből állt. Közöttük egyrészt húsz, a legtöbb adót fizető polgár képviseltette magát. A testület tagja volt még két pataházi is, aki csak akkor rendelkeztek szavazati joggal, ha nem a tulajdonképpeni Révfalu vagyonát érintő kérdést tárgyaltak meg.

A község irányító testülete is kibővült, hiszen tagjai között találjuk a bírót, a helyettes bírót, a házipénztárnokot, az adópénztárnokot, a közgyámot, a jegyzőt, a körorvost, a vágóbiztost, a halottkémet és a szülésznőt. Az előjáróságot, a megszorodott munka végett 1901-ben egy segédjegyzői hivatallal bővítették ki. Emellett még a közösséget szolgálta három kisbíró, illetve rendőr, két rendes éjjeliőr, a mezei csősz, valamint a három révész. A község

irányításában nagy szerepet játszott a tizenkét főből álló tanács, amelynek két tagja – hasonlóan a képviselő testülethez – pataházi volt.⁸

A közösség életében a következő nagy változást a Győrrel és Győrszigettel történt egyesítés hozta el 1905-ben.⁹ Ez nem teljesen volt újkeletű, hiszen erre az igény már 1753-ban felmerült. A tárgyalások fonalát a felek 1902-ben vették fel újra, hiszen úgy vélték, hogy az egyesülés mindegyik fél számára előnyökkel kecsegtet. A várost céltudatosan fejlesztő polgármester, Zechmeister Károly úgy vélte, hogy a lakosság létszámának növekedése egy fontos lépés a nagyvárossá válás útján. Emellett a városvezetés szándékát az is vezérelte, hogy az olcsóbb lakhatás miatt Révfaluba is jelentős számú gyári munkás költözött, akik között terjedtek a szocializmus eszméi. A helyi, kis létszámú rendőrség azonban nem tudta ezt megakadályozni és a közrendet fenntartani. A győri városvezetés az egyesítéstől várta ezen probléma megoldását. A révfalusi közösség pedig jobb megélhetési viszonyokat, városias kultúrát, közművesítést és a falusi jellegek megszüntetését remélt a csatlakozástól.

Az egyesülés elé ekkor azonban egyrészt a vármegye, másrészt a község lakóinak megosztottsága gördített akadályt. A következő két esztendőben nehéz és komoly tárgyalások folytak. Ezeknek köszönhetően 1904-ben megszületett a XXXVII. törvénycikkely Győr, Révfaalu és Győrsziget egyesüléséről. Amely meg is történt 1905. január 1-ével.

Ezt követően egy együttes bizottság tisztázta az egyesítéssel felmerülő anyagi kérdéseket, amelyben mind a vármegye, mind a város, mind a két község képviselői jelen voltak. A korábban már kialakult és tovább gyűrűzött vitát a híd kárpótlási összegével kapcsolatban a belügyminisztérium hozott döntést

1905. február 27-én. Ez a város álláspontját fogadta el, azaz csupán a 35 980 korona tőketartozást vállalta át a vármegyét. Győrt emellett kötelezték, hogy három éven belül felépítsék a hidat a Dunán a két városrész között.

Mindeközben megindult a község „átvétele” és Győrbe való integrálása is. Elkezdték a közösség tagjainak összeírását, a révfalu-pataházi anyakönyvi kerületet a győrihez csatolták. A törvényhatósági bizottságot 1905. január 31-i városi közgyűlésen kiegészítették az új városrészek képviselőivel, majd február 2-án megtörtént Révfalu vagyonának, 104.000 koronának az átvétele. Ezt az összeget azonban a város és Győrsziget adósságainak törlesztésére, nem pedig a révfalusi közösség fejlesztési igényeinek kielégítésére fordították.¹⁰

Keresztény tábor és harcok Révfalu vidékén

Révfalu és környéke 1594 nyarának végén és kora őszén fontos hadműveletek színtere lett. A Szinán nagyvezír által vezetett, mintegy 70-80 000 főt számláló hadai Tata és Szentmárton (ma Pannonhalma) elfoglalását követően július 31-én érkezett meg Győr alá. Az erősség biztosítására és támogatására pedig a Mátyás főherceg vezette keresztény had Révfalunál ütött tábor. A nagyvezír egyrészt rombolni kezdte a város védműveit, másrészt folyamatosan igyekezett a szigetközi keresztény tábor elüldözni, hogy teljesen körülrárhassa az erősséget. Az augusztus 5-i és 15-i kísérlete is kudarcba fulladt, ezért Szinán újra az erősség ostromára koncentrált. Mivel az ostromlók egyre bővítették sáncaikat és egyre közelebb jutottak a falakhoz, így a további munkálatok megakadá-

lyozására augusztus 19-én az ostromlottak törtek ki és a kialakuló harcban jelentős veszteségeket okoztak.

A következő napokban az ostromlók újra egyre hevesebben törték Győr falait. Színán pedig Budáról és Esztergomból sajkákat, dereglyéket és deszkákat hozatott, hogy hidat építtessen a Dunán. Egy újabb átkelési kísérlet megakadályozására augusztus 28-án a keresztény fél támadt rá az oszmán főserег táborára. Ez azonban teljes kudarccal végződött.

A nagyvezírnek szeptember 8-án végül sikerült a keresztény hadat elűznie. Igaz a Duna áradása miatt a híd, illetve hidak nem épülhettek meg, ám hajókon átkelt gyalogságának és lovasságának, valamint a folyamon ismét átúsztatott tatároknak heves kézitusa után sikerült megvetniük a lábukat a Szigetközben. Mátyás főherceg úgy döntött, hogy a Duna és a Rábca közötti szigetre (Győrsziget területére) vonul, és onnan segíti tovább Hardegget és zsoldosait. Az áradásban elszabadult vízimalom azonban tönkre tette az átkeeléshez használni kívánt hidat, így szeptember 9-én reggel a keresztény csapatok javaik nagy részét hátrahagyva pánikszerűen vonultak el Óvár irányába.

A bombázások

Bár Révfaluban nem volt hadászati lag fontos létesítmény, mégis a község nagyon sokat szenvedett az amerikai bombázók támadásaitól. Győrt az első bombázás 1944. április 13-án érte. Bár a támadás célpontja a Vagonygár

volt, ám a bombázók már Révfalu felett kioldották bombáikat. A városrészt igen sok találat érte. Főként a Dunával párhuzamos utcák szenvedtek el nagy pusztítást.

A következő bombázásra 1944. július 2-án került sor. Ekkor a révfalusi víztorony környéke kapott találatokat, majd augusztus 9-én a szőnyegbombázás rombolt le munkásházakat Pataházán.

Az utolsó, súlyos következményekkel járó támadás november 17-én történt meg. Ekkor az úgynevezett Torkos-kastély kapott találatot, amelynek egyik óvóhelyén hatvanhét személy vesztette életét. A tragikus esemény helyén ma emlékmű áll.¹¹

Amikor a víz volt az úr Révfaluban

A Duna nem csupán megélhetést adott Révfalu közösségének, hanem időről-időre megjelenő árvizei komoly pusztításokat is okoztak a településen. Az 1876. évi késő téi – kora tavaszi jegesár során a Győrött garnizonban lévő 5. honvéd huszárezred katonái Saly László ezredes vezetésével építették és magasították a gátakat a falusiakkal együtt. Bár sikerrel jártak, ám a védművek annyira megrongálódtak, hogy az ár levonultával a községet vezető Lang József bíró előerőt igényelt a vármegyétől a helyreállítási munkálatokhoz.

Hét esztendővel később a révfalusi közösségnek egy még veszélyesebb áradással kellett szembenéznie: 1883. január 4-én a Duna melléki és a ke-

resztgát is átszakadt és az akkor már Révfaluhoz tartozott Pataházát teljesen elöntötte a víz. A védelmi munkálatokat szervező és irányító Lang bíró utasítására a Mosoni-Duna mentén a töltéseket nyúlógáttakkal emelték meg. A munkálatokból kivette a részét a 11. honvéd huszárezred katonasága is. Ezzel azonban csupán átmenetileg sikerült elodázni a katasztrófát, ugyanis az erősödő víznyomás miatt a fagyos földtömésen keresztül is megjelentek a buzgárok. A közösség tagjainak január 7-én este 11 órakor a harangok félreverésével jelezték, el kell menekülniük. Az összesítő jelentések alapján tudjuk, hogy Révfaluban 230 házat árasztott el a víz, ezek közül 47 összedőlt, 58 pedig erősen megrongálódott.

Míg 1876-ban és 1883-ban úgynevezett jegesár öntötte el a községet, addig 1897 augusztusában zöldárral kellett megküzdenie a helyi közösségnek. Az említett hónap elején a Duna és a Mosoni-Duna szintje egyre jobban emelkedett a vízgyűjtő területeken történt hatalmas esőzések végett. Augusztus 5-én az ár elsőként ismét Pataházát öntötte el. Az 1876-os és az 1883-as évi áradások tapasztalatait felhasználva a hatóságok azonnal hozzáláttak Rév-falu kitelepítéséhez. A következő napokban a Mosoni-Dunán levonuló vízár a töltéseket megkerülve elöntötte Révfalut is. A mentésbe a közösség tagjain kívül bekapcsolódott a honvédség, a csendőrség, a rendőrség és a helyi civil szervezetek is. Az időjárás azonban kedvezett az ár ellen védekezőknek, így hamar úrrá tudtak lenni a helyzeten. Két esztendővel később, 1899 szeptemberében egy újabb zöldár már csupán a település határait árasztotta el.

A helyi közösség felekezeti megoszlása a 20. század elejéig

A már a 12. századtól önálló parókiával rendelkező közösség vallási élete 1697-ben indult meg újra, amikor a ferences rendi szerzetesek jelentek meg Révfaluban. Mivel az oszmán hódoltság idején a templomuk elpusztult, így istentiszteleteiket egy kocsmában tartották.¹² A révfalui plébániát 1710-ben Keresztély Ágost győri püspök (1696–1725) alapította. A plébános javadalmazásáról azonban sem a püspök, sem a közösség nem gondoskodott, így elhagyta parókiáját. Ennek köszönhetően 1715-ben Zámolyhoz csatolta Révfalut fiókegyházként, amely állapot egészen negyven évig, 1755-ig tartott.¹³

A zámolyi plébános tehát a révfalusi katolikus közösség részére is elvégezte a lelkipásztori teendőket. Eközben 1747-ben gróf Zichy Ferenc győri püspök (1743–1783) kérte Mária Terézia királynőtől a Révfaluban álló nagyméretű katonai sütőház átadását, hogy a helyére templomot építtessen. A szentély már a következő esztendőben elkészült és szentmisét is mondtak benne. A barokk stílusú templomot 1754-ben avatták fel, míg 1755-ben plébánost is nevezett ki.¹⁴

Nem sokkal később, 1776-ben a dunai hajósok kérésére gróf Viczay-Hédervári Mihály barokk stílusú kápolnát emeltetett a mai Kálóczy tér nyugati oldalán. Ez egészen 1970-ig állt fenn, amikor lerombolták.¹⁵

A 18. század végén felépült Révfalu másik kápolnája, a „Segítő Szűz Mária kápolna” a mai Lébstück Mária utcában. A barokk stílusú épületet ha-

gyomány szerint egy módos asszony (Rozália néni) emeltette a nagy kolerajárványt követően. A kápolnát az 1960-as években szintén elbontották.¹⁶

Mint már említettük a 17. században a reformált felekezetekhez tartozók Preiner és Náprágyi intézkedéseinek köszönhetően kiszorultak Győrből (a mai belvárosból). Új otthonra pedig Pataházán letek. Itt Alsoki Márton Győr vármegyei alispán telkét és házat vették meg. A vármegye határozata ugyan 1618-ban innen is kitiltotta volna Gönczi Miklós nevű prédikátorukat, ám a győri had azonban megakadályozta ennek végrehajtását. Így 1636-ig mindkét felekezethez tartozó protestánsok itt tartották meg istentiszteleteiket.

Az imaházat 1649-ben Draskovich György püspök leromboltatta. A hívek azonban vagy helyre állíthatták vagy más házat szereztek. Egy 1650-ben keltezett forrásban újra szó esik a pataházi imaházról, amely egészen 1749-ig használtak. Bár 1780-ban Révfaalu közösségének túlnyomó részt a katolikus konfessziót követte, ez mintegy 1500 főt jelentett. Mellettük nyolcvan evangélikus és százharmincöt kálvinista is élt a faluban. Templomuk vagy imaházuk azonban nem volt, ezért előbbieket Felpécre, míg az utóbbiak Szemerére jártak istentiszteletre.¹⁷

Ki kell térnünk a helyi zsidóságra is. Az izraelita felekezethez tartozók a 19. század elején kezdtek beköltözni Révfaalu területére. Az 1780. és 1802. évi összeírásban nem is szerepel egy sem, ám az 1823-asban már hat, míg 1846-osban három főt találunk. Számuk azért is nem emelkedhetett, mivel a birtokos győri püspök akadályozta beköltözésüket.¹⁸

Pataházán, amely nem püspöki, hanem magánföldesúri birtok volt, azonban 1819-ben huszonegy zsidót írtak össze. Fényes Elek 1851-ben meg-

jelent művében már százharmincnyolc zsidót említett.¹⁹A 19. és a 20. század fordulóján az itteni zsidóság jó része Győrbe, illetve Győrszigetbe költözött. Emléküket a megmaradt temető őrzi, amely egyúttal a győrszigetiek temetkezési helyéül is szolgált.²⁰

Az 1930-ban tartott népszámlálás szerint a Révfaluban a következő volt a felekezeti megoszlása a következőképpen alakult: 83,6 % római katolikusok, 4% református, 9,5% evangélikus és 2,7% izraelita volt.²¹

Miből élt a révfalusi közösség?

A révfalusi közösség tagjai első sorban a Duna adta lehetőségekből éltek meg. Mivel sokáig nem állt híd Győr és Révfalu között így a révészek, mint például a Fűzfa család tagjai gondoskodtak a személyek, élőállatok és egyéb javak folyami szállításáról. Még a 19. század végén 20. század elején Pataháza és Gyárvaros között a későbbi városrészben lakó munkásokat csónakkal vitték át a Dunán.

A közösség tagjainak másik jellegzetes foglalkozási ágának a halászat számított. A Mosoni-Duna szigetközi szakaszán a halak ivására igen kedvező, sekély, melegvízű mellékágak és holtágak voltak. Ez az ősidőktől fogva gazdag halzsákmányt biztosított az itt élők számára. Győr város lakosai pedig állandó felvevő piacot jelentettek a halászok számára, akik közül kiemelkedett a Szevényei halászdinasztia. A szabályozások, az iparosítás, a vizek szennyeződése azonban megszüntette a halbőséget. Ezzel a halászat jelentősége is csökkent.

Szintén a Dunához köthető, ősi foglalkozási ágának számított a vízimalomság. A hajómalmok a szigetközi gabonát őrölték meg, ám a 19. századi iparosítás miatt szerepük egyre inkább háttérbe szorult. Az 1846/47. évi adóösszeírás szerint hét malomtulajdonos élt Révfaluban. A Rajkai-zsilip 1907. évi megépítésével a folyam sebessége lecsökkent, amely lehetetlenné tette a vízimalmok működését, így meg is szűntek. Helyüket a gőz-, illetve villanyerővel működtetett malmok vették át.

Révfalu közösségének tagjai bekapcsolódtak a győri gabonakereskedelemben is. Az Alföldről hajókkal szállították Győrbe a búzát, majd innen kis hajókon tovább Bécsbe a Mosoni-Dunán. Ezeket a folyásiránnyal szemben lovak vontatták, amely magyarázatot ad a község jelentős lótenyésztésére. A nagy hajósdinasztiák, mint a Táninger, Reizinger és Pundinger családok „tündöklésének” az iparosítás, a gőzhajók és vasút megjelenése vetett véget.

A gabonaszállítással és kereskedelemmel kapcsolatban a közösség tagjai közül többen hajórakodómunkásként, illetve gabonafuvarosként dolgoztak. Az 1846/47. évi adóösszeírásban utóbbiak közül tizenkettőt találunk, akik huszonkilenc lóval rendelkeztek.

Szintén a vízhez kötődött a vargák mestersége, hiszen egy kis fahíd, a „Vargák hídja” nyúlt be a folyam közepéig, amelynek oszlopaihoz kötötték ki a kidolgozandó bőrt.

Mivel a falu határa viszonylag kis kiterjedésű volt, így a közösség Ménfőn vásárolt szőlőt és itt kezdődött meg a borászkodás. Emellett a révfalusiak a győri püspöktől bérelték a Takó vagy Kistakó nevű birtokát.

Ám ezt 1860-ban sikerült a közösségnek megvásárolnia, így a puszta kollektív tulajdonná vált. Itt a helyi növénytermesztés és az állattenyésztés új lendületet kapott. Bedy Vince 1939-ban megjelentetett művében megjegyezte, hogy a község lakói szakszerű gyümölcs- és zöldségtermeléssel foglalkoztak, utóbbit a bolgárkertészek módszerével. Emellett virágkertészetet is folytattak a város szükségleteinek ellátására.²²

Révfallu lakóinak megélhetése a vízhez, illetve a mezőgazdasághoz kötődött, a település nem rendelkezett jelentős iparral. Az egyesítést megelőzően tudomásunk szerint egy téglagyár állt a pataházi részen. Ennek először egy Deutsch nevű vállalkozó, majd az 1890-es években Weisz Lajos volt a tulajdonosa. Az üzem állandó jelleggel tíz családot foglalkoztatott. A nyári hónapokban pedig idényjelleggel téglavető idénymunkásokat alkalmaztak, akik a szükséges nyersanyagot a környező telkekről termelték ki. Bedy Vince 1939-ben megjelent művéből tudjuk, hogy hamarosan megszűnt. A kemencét és a tornyot elbontották, tégláit pedig eladták.²³ Emellett már a 19. század elején egy hamuzsírgyár is létesült Révfaluban a Torkos-kert Duna felé eső dombos részén. A 20. századra már ez is megszűnt.²⁴

Még az egyesítést megelőzően, 1903-ban alapította Csermák Gusztáv festő- és vegytisztító üzemét, amely a révfalusi híd hídfőjénél álló egyik földszintes házban üzemelt. A cégnél 1911-től bevezették a foltisztítást, 1924-ben rátértek a szörme- és műszálak festésére is, majd új eljárással megkezdték a bőrárúk festését. A híd építését követően új épületbe költözött az ekkor országosan is az egyik legjobb vegytisztító üzem, majd négy évvel később, 1933-ban már a cég saját vízművel rendelkezett. Az üzem 1938-tól gyárnak számított, a tulaj-

donos gyáriparos lett. Fióüzletei nyíltak Pápán, Kapuváron, Sopronban, Celldömölkön és Dunaszerdahelyen. A II. világháború idején súlyos károk érték az üzemet, a gépek tönkrementek. A világegést követően azonban újra működni kezdett az üzem, ám 1949. december 29-én államosították.²⁵

Holiczky Ernő 1942-ben fa- és bútorgyárat alapított a Damjanich utcában, amely mintegy kilencven embert foglalkoztatott. Az üzemet Győri Fűrészüzem néven 1949-ben államosították. Helyén később TEFU, majd 1959-ben VILLÉRT telephely lett.²⁶

Említést érdemelnek a Vitnyédy-malom, amely a Rónay Jácint utcában állt és az 1920-as évek elején épült, ám már az évtized végén csődbe került. Ezt követően Kovácsy Gyula vásárolta meg, ám ő sem tudott új lendületet adni a vállalkozásnak, így 1939-ben bezárta kapuit a malom.²⁷

Lakosságszám növekedése és elhelyezésük

A városrész lakossága az egyesülést követően gyors növekedésnek indult, hiszen 1900 és 1910 között 3064 főről 3870 főre emelkedett. Ez természetesen leginkább azon gyári munkásoknak és napszámosoknak volt köszönhető, akik Győr különböző üzemeiben dolgoztak. Ezért a város vezetése számára egyre inkább elodázhatatlanná váltak azon fejlesztések, amelyek a lakhatási körülmények javítását célozták: egészséges vízellátás, szennyvízelvezetés, és a révfalusi belvíz elvezetése.

Miután 1912-ben megépült a város legújabb és legmodernebb üzeme, az Ágyúgyár, ezért szükségessé vált a munkáslakások megépítése. A győri városvezetés eredetileg háromszáz munkás-családiház és bérlakás építését tervezte, ebből százat Révfaluban. Végül a városvezetés nem vállalta egy ekkora beruházás anyagi terheit és kockázatait. Így közvetlenül az I. világháború kitörése előtt egy hónappal a munkás bérlakások építése lekerült a napirendről.

Révfalu a 20. század első évtizedeiben is megőrizte falusias jellegét, amelyre jellemző volt, hogy az egyesülés előtt mindössze három emeletes épület volt itt található: Torkos-, a Körner- és a Batthyány kastély. Az 1873-ban épített fahidat felváltó új, vasból készült közúti híd (ma Kossuth híd) átadását követően a városrész még inkább integrálódott Győrhöz. Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy 1929 és 1932 között hat darab három-, illetve négyemeletes bérlház is épült itt. Ezek azonban nem az egyre növekvő számú révfalusi közösség lakhatási problémáinak megoldására készültek. A lakások bérlői a városi középosztály képviselői közül kerültek ki: hivatalnokok, orvosok, katonatisztek és tanárok.

A bérlházakkal párhuzamosan igen egyszerű kivitelű családi házak is épültek a városrészben. Ezekben költöztek a város munkásai, alacsonyabb jövedelmű tisztviselői és alkalmazottai. Míg Győrhöz közeli utcákban megjelentek a villaszerű épületek is.²⁸

Civil szervezetek

A révfalui közösség legfontosabb civil szervezetének a 20. század első felében az úgynevezett *Révfalui Polgári Hármas Asztaltársaság* számított. Tagjai helyi polgárok, értelmiségiek, kereskedők, iparosok és gazdák voltak. A civil szervezet a nevét onnan kapta, hogy három vendéglőben találkozó három asztaltársaságból (a Tóth-féle, a Nagy-féle és Smikli-féle) állt össze.

A *Révfalui Polgári Hármas Asztaltársaság* – mint látni fogjuk más esetekben – kulturális és szociális tevékenységet fejtett ki, ennek keretében leginkább a szegénysorsú gyerekeket támogatta. Működésük legtevékenyebb időszakának az I. világháborút megelőző éveket tekinthetjük. Az iskolaigazgatóval, Ujlaki Gézával együtt szervezték meg a révfalui szabadoktatási szervezet rendezvényeit. Ennek elnöki tisztét Sankovics Bertalan plébános látta el. A rendezvényeken egyrészt ismeretterjesztő előadásokat tartottak. Ezek témája igen széles skálán mozgott, hiszen ugyanúgy hallhattak az érdeklődők természettudományos, földrajzi, orvosi és társadalomtudományos felolvasásokat, mint agrárjellegűeket. Ez utóbbiakon a közösség földműveléssel és kertészettel foglalkozó tagjai jónevű szakemberektől kaphattak tájékoztatást a legújabb természeti módszerekről.

Az előadások mellett az érdeklődőket irodalmi és zenei műsorokkal is szórakoztatták. Utóbbiakon jelentős szerepet játszott a Vagongyár *Egyetértés* dalköre, majd a *Révfalui Polgári Hármas Asztaltársaság* által szervezett *Törekvés* elnevezésű dalárda.

A *Révfalui Polgári Hármas Asztaltársaság* fontos feladatának tekintette az alkoholfogyasztás elleni propaganda szervezését. A városrészben ugyanis igen nagy problémát jelentett az alkoholizmus. A gyári munkásság megjelenésével párhuzamosan növekedett a különböző rendű és rangú vendéglők és szeszki-mérések száma Révfaluban. Ez természetesen igen nagy gondot jelentett mind az egészségügy, mind a közbiztonság szempontjából. Ezért a szabadoktatási szervezet egyik rendezvényén előadást tartott az Egyesült Államokból elterjedt *Alkoholelles Társaság* győri képviselője, dr. Kiss Aurél ügyvéd. Ő beszélt az alkoholizmus egészségi és erkölcsi hatásairól. A helyzet komolyságát és súlyosságát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a szabadoktatási szervezet és a *Révfalui Polgári Hármas Asztaltársaság* közösen igyekezett fellépni a gyermekalkoholizmus ellen is.

A közösség másik jelentős civil szervezetének az 1909. december 30-án megalakult *Révfalui Gazdakör* számított. Céljaul a városrész mezőgazdasági kultúrájának színvonal-emelését, kölcsönös tapasztalatcserét és továbbképzések megszervezését tűzte ki.²⁹

Oktatás Révfaluban

Révfaļu közösségének az első iskolájának létrejötte a falu önálló plébániájával hozható összefüggésbe, azaz amikor különvált a zámolyitól. Épületét a győri püspök ajándékozta. A helyi iskolaügy 1901-ben tovább fejlődött. A vármegye közigazgatási bizottsága elrendelte, hogy elemi iskolát állítsanak fel. Helyéül

a révfalusi képviselőtestület az addig nyári menházként funkcionáló épületét jelölte ki. Az iskolánál egy tanítónőt alkalmaztak, aki évi 800 korona fizetést és egy szolgálati lakást kapott. Emellett még határozat született az iskolaszék felállításáról. A katolikus iskolaszék pedig a felekezeti iskolát 1902 márciusában adta át a községnek.

Alig történt meg az iskolák községi kezelésbe vétele, máris – egészen pontosan 1903-ban – tárgyalások kezdődtek a királyi tanfelügyelővel az államosításuk ügyében. A tárgyalások azonban elhúzódtak és közben megtörtént a Győrrel való egyesítés.

Eközben még a tárgyalások megkezdése előtt, 1902-ben szóba került az egyre növekvő gyerekszám miatt egy új, öttantermes iskola felépítésére. A községi előjárók ezt a magas költségek miatt elutasították. Ennek gondja így az egyesülést követően már Győr városára nehezedett. A város 1907 májusában tartott közgyűlésén foglalkozott az iskolák helyzetével. A polgármester javaslatára azt kérelmezték a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnál, hogy a révfalusi községi iskolát államosítsák és az új iskola felépítésére 120.000 koronát irányoztak elő. Bár az épület helyét már 1908-ban kijelölték, ám a tervpályázatot csak 1910-ben írták ki, amelyet Lechner Ödön terve nyerte el. Az egyemeletes, színes kerámiákból készült virágokkal, szecessziós motívumokkal díszített épület nyolc tantermében folyt oktatás 1912-től. A „Tulipános iskola” ugyan koedukált volt, ám a fiúkat a földszinten, míg a lányokat az emeleten helyezték el.³⁰

A Győrrel való egyesülést megelőzően nem működött óvoda. A városvezetés 1906-ban elrendelte, hogy a révfalui gyermekmenhelyet július 1-én meg

kell nyitni. Az óvoda kérdése azonban ezzel nem oldódott meg. A révfalusi közösség 1913-ban Wennes Jenő polgármesterhez beadványt adott be, mivel a viszonyok elviselhetetlenné váltak a menhelyen: egy teremben százhuszonhét, két és öt év közötti gyerek zsúfolódott össze. Bár ebben az esztendőben többször is napirendre tűzték az óvoda kérdését a közgyűlésen, ám a helyzet nem oldódott meg, még a két világháború között sem. A kilátástalan helyzetre csak részben jelentett gyógyírt, hogy Holler Kálmán egy magánóvodát alapított 1935-ben. Egy Darányi rakparton álló helyiséget bérelt ki és szerelt fel megfelelő módon. Egy új, száz férőhelyes óvoda létrehozására végül az 1970-es években került sor, amely intézmény 1980-ban nyitotta meg a kaput. Körülbelül ezzel egy időben kezdte meg működését a helyi bölcsőde.³¹

A II. világháborút követően a város népességének növekedése és az oktatás specializálódása miatt 1959-ben a Győr-Sopron Megyei Tanács újabb iskolát alapított Révfaluban. A teljes iskolakomplexum 1981-ig általános iskolából, 1967-től gimnáziumból és szakközépiskolából (Mayer Lajos Gimnázium és Vízügyi, Út-, Híd- és Vasútépítési Szakközépiskola), valamint diákotthonból állt. Ennek az intézménynek a nevét 1993-ban Szent-Györgyi Albert Gimnázium és Szakközépiskolára változtatták. Majd 2016-ban az Audi Hungary Zrt. vette át az intézményt és kezdte el működtetni iskoláját. Az új neve Audi Schule Győr lett.³²

Révfaluban a legnagyobb beruházást a 20. század második felében a Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola felépítése jelentette, amelyet 1968-ban alapítottak. A szükséges területet 1969 utolsó két hónapjában sajátították ki. Az épületek ünnepélyes átadására pedig 1977. október 28-án került sor.

Az intézmény 1986-tól viseli Széchenyi István nevét. Az egyetem a város és a térség gazdaságát, társadalmát a képzési spektrum folyamatos színesítésével szolgálta és szolgálja. Az 1990-es évek elejétől a mérnöki tudományok mellett a közgazdasági, az egészségtudományi és szociális képzés is megjelent az oktatási kínálatban. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem programkihelyezése révén 1995-ben a jogi képzés, a jogász szak is visszatért a városba, s 2002-től a Széchenyi István Egyetem saját jogon indított szakja lett. A Liszt Ferenc Zene-művészeti Főiskola Zeneiskolai Tanárképző Intézet Győri Tagozatának 1995-ben történt integrálásával az ezredforduló időszakára ténylegesen létrejött egy olyan universitas, amely hallgatói létszámával, oktatói karának tudományos minőségével, képzési kínálatának sokszínűségével kaphatta meg 2002. január 1-jével az egyetemi rangot.³³

Népkönyvtár

Az oktatás mellett a révfalusi közösség kulturális életében igen fontos szerepet játszott a könyvtár létrehozása. Ujlaki Géza iskolaigazgató 1910 májusában a Dunántúli Közművelődési Egyesülettől egy ilyen intézmény felállítását kérte, kötelezve magát, hogy azt gondozza és kezeli is. Az említett egyesület igazgatósági ülésen jóvá is hagyott 1000 korona értékű könyvet és 150 korona értékű könyvszekrényt. Ujlaki azonban úgy vélte, hogy ez a könyvtár nem elégítheti ki a felmerülő igényeket. Ezért Sefcsik Ferenc városi levéltáros közbenjárásával a Múzeumok és Könyvtárak Országos Felügyelőségét kereste meg

újabb támogatás reményében. A megkeresett két szervezett 500-500 könyvet ajándékozott végül a városrész közösségének. A köteteket az iskola épületében helyezték el. Kezelését pedig a *Révfalui Hármas Asztaltársaság* két tagja vállalta el. A kölcsönzésre vasárnap délutánonként nyílt lehetőség, hogy a hétközben elfoglalt munkások is olvasnivalóhoz juthassanak.³⁴

Rend- és tűzörség, gyógyszertár és orvos

Az egyesülést megelőző és követő időszakban is Révfülu közbiztonsága kifogásolható volt, köszönhetően az említett időszakban felduzzadt lakosság szociális összetételének. A városrészrel kapcsolatos híradásokban gyakran találkozunk kisebb-nagyobb bűncselekményekkel. A közösséget azonban nem csupán ezen bűnesetek foglalkoztatták, hanem a gyakori tüzesetek is aggasztották. Többször is kérték ezért a városvezetéstől a saját tűzörség felállítását. Ezt azonban a város tanácsa megtagadta. Csupán azt tették lehetővé, hogy a révfülu rendőrőrsön legyen egy tűzoltófecskendő és létra. Ezek használatát pedig egy fizetett tűzoltóra és négy tűzoltásra begyakorlott állandó napszámosra bízták.³⁵

A helyi iskolaigazgató, Ujlaki Géza vezetésével és a *Révfülu Polgári Hármas Asztaltársaság* támogatásával az egyesülést követően mozgalom indult egy révfülu gyógyszertár felállítására, amelynek kérvényét hamarosan a közösség ötszáz tagja írt alá. Ezt el is küldték a belügyminisztériumba, majd 1911 tavaszán a városi tanácsülésen foglalkoztak a témával. A vitában a felszólalók többsége szükségesnek vélte azt, hogy a felduzzadt lélekszámú városrészben

mindenképpen szükséges volna egy gyógyszerhárra. A következő esztendőben, 1912-ben telepedett le Révfaluba az első orvos, dr. Baross Károly, aki korábban a bécsi I. számú helyőrségi kórház főorvosaként gyógyított.³⁶

Szegényház

A közösség életében igen nagy jelentőségűnek számított a szegényház megalapítása. Özvegy Kálóczy Mihályné, Vantsay Teréz 1797-ben végrendeletében 20 774 forintot hagyott a leendő intézményre, amelyben – tervek szerint – hat szegény és elhagyott révfalusi számára rendelt tisztelt eltartást. A helytartótanács sürgetésére végül 1807-ben kezdte meg működését a Kálóczy Mihályról elnevezett szegényház, amely a templom szomszédságában volt. Az intézmény több, mint száz esztendeig működött segítve a közösség szegénysorsú tagjait. Az I. világháborút követő gazdasági összeomlás megsemmisítette a szegényház 24 830 korona tőkéjét. Maga az épület is rossz állapotba került, majdnem összeomlott. A rozoga „szegényházat” 1928-ban az egyházközösség vásárolta meg 320 pengőért, majd a plébános vezetésével felújították. A szegényház immáron nem csupán a révfalusi közösség, hanem az egész város szegényei számára megnyitotta kapuit. A városvezetés minden beköltöztetett után 4 pengőt fizetett a ház fenntartására.³⁷

Győrsziget

Győrsziget közösségének a története

A Mosoni-Duna és a Rábca találkozásánál, összefolyásánál létrejött szigeten állt Győrsziget, amely a 15. század végétől egészen 1905-ig önálló település volt. Ennek ellenére a település a középkor óta „ezer szállal” kötődött Győrhöz, illetve a város múltjához.

A mai Győrsziget területe a 13. század második felében már lakott volt. V. István király 1271. évi kiváltságlevelében már említést tett e területről: „Továbbá, hogy épületjeik tatarozására vesszejök és karrójuk legyen, a földművelés és háztelkeik érdekében pedig több földdel rendelkezzenek, e vendégeinknek átengedtük a Győr várával szemközt fekvő s nyugotra terjedő dunai szigetet lakóival, berkeivel, rétjeivel és halászatával együtt.”³⁸ A területet a 15. század második felében I. Mátyás király (1458–1490) adományozta Bakócz Tamás (1486–1494) győri püspöknek. Így Győrszigetet egészen 1905-ig a mindenkori győri püspök joghatósága, földesurasága alatt maradt. Ezért is említik a területet Püspök-sziget néven is.³⁹ A Mosoni-Duna és a Rábca ál-

tal körülölelt sziget lakosai ekkor még leginkább halászattal foglalkoztak.⁴⁰ A Győrben folyó építkezések miatt azonban – közelben található kő híján – szükség volt megfelelő építőanyagra. A szigeten található agyag pedig megfelelő alapanyagot szolgáltatott a tégláégetéshez. Így már a püspökök, majd a 16. század második felétől Győr védműveinek kiépítése végett az alsó-ausztriai rendek és az uralkodó zsoldján lévő had *Obristjai* is téglavetőket telepítettek le és tégláégető kemencéket hoztak létre Győrszigeten.⁴¹ Az előbbire jó példa Eck Graf zu Salm⁴² győri *Obrist*, aki 12 év adómentesség és maguk építette házaik eladási jogának ígéretével és biztosításával telepített le itt családokat.⁴³ A terület (hevenyészett) védelméről is gondoskodtak, hiszen a települést északnyugat felől sáncok határolták.⁴⁴ Ahogyan Tomaj Ferenc fogalmazott Eck Graf zu Salm a háború jogán ezt a területet a püspökvárral együtt elfoglalta, ám az ide betelepítettek hivatalosan a mindenkori püspök joghatósága alatt maradtak.⁴⁵ A betelepítéseknek köszönhetően 1592-ben Győrszigetben már összesen hetvennyolc családot tudtak összeírni.⁴⁶ Ez a szám pedig 1629-ben tovább növekedett, amikor a pestisjárvány miatt a Győrből kitelepített iparúzó a szigeten találtak menedéket és lakhelyet.⁴⁷

Azt is meg kell említenünk, hogy a sziget lakossága Győr 1594. évi ostroma, illetve az 1683. évi blokádja idején Győrsziget lakói elmenekültek, ám újra és újra benépesítették a települést. A Rákóczi-szabadságharc idején a területén egy a háború szempontjából kevésbé lényeges éjszakai rajtaütés történt. Portyázó kurucok 1707 júniusának a közepe táján rajtaütöttek egy az erősségből Óvárra felé tartó császári-királyi csapatra és fogságba ejtettek egy rác strázsamestert. Vallomásából kiderült, hogy Győrszigetben két rác lovas és egy német gyalogregiment egységei vannak elhelyezve. A Rába, a Rábca

és a Mosoni-Duna által körülölelt település azonban csupán földsáncok és cölöpgátak védelmezték. Bottyán tehát elhatározta, hogy a rendelkezésére álló három talpas és egy lovas regimenttel rajtaüt Győrszigetben álló ellenséges erőkön, ezzel is gyengítve a dunántúli császári-királyi had erejét és esetleg nagy zsákmányt szerezhet.⁴⁸

Bottyán csapataival június 22-én Abdáig nyomult előre, ahol kettéosztotta erőit. A győri helyismerettel rendelkező Wolfart (Bolfart) Ádám *vicecolonelust*⁴⁹ küldte előre a Révay Imre *supremus colonellus*⁵⁰ regimentjének gyalogosaival, hogy a Rábcán gázlót keressenek. A rajtaütés fő erejét ez a néhány kompánia adta. Csapatai többi részét pedig hátvédtként és tartalékként Abda és Pinnyéd között állította fel.⁵¹

A támadás menetét egyrészt rekonstruálhatjuk az egykorú *Wienerisches Diarium*ban megjelent jelentésből, amelyet Iller von Wagnereck *Obrist-Wachtmeister* vitt el a bécsi udvarba. Eszerint az „egyszemű” Bottyán 2.000 rebellis huszárral és 2.000 talpassal június 23-án éjjel 1 és 2 óra között egészen váratlanul a „győri elővárost, Szigetet megközelítették és egy rettenetes, [a] tatár[okra jellemző] üvöltéssel” megtámadta. A mindkét oldalon sokáig kitartó muskétatűzet követően, noha a császári előőrsök és a Szigetben lakók bátran ellenálltak, a kurucok megmászták a sáncot. Következésképpen az álmukból felriasztott védőket csakhamar az erősség felé szorították. Erre aztán Révay talpasi elkezdtek kifosztani a házakat.⁵² Miután pedig felkelt a nap és eközben Győr parancsnoka, Bartolomeo Toldo de Beda *Obrist* kihasználta az alkalmat, negyven muskétással és néhány német polgárral kitört és a kurucokat nyomban megtámadták két utcában. A két óra hosszán át tartó véres közelharcban

kiűzték a talpasokat Győrszigetből.⁵³ Bottyán emberei közül kétszázhuszan halva maradtak, a menekülő talpasok pedig a győriek heves muskétatüze elől a Rábcába vetették magukat. Wagnereck szerint mintegy háromszáz holttestet halásztak ki a folyóból később.⁵⁴ Mindezek mellett mintegy húsz fő fogságba ejtettek, valamint zsákmányoltak nyolc dobot, egy halom fegyvert és kilenc zászlót. Ez utóbbiakat Wagnereck magával vitte és bemutatta az udvarban. Ezzel szemben Toldo *Obrist* kitörő csapatából két muskétás és három polgár elesett, valamint tizenegy fő megsebesült.⁵⁵

A *Wienerisches Diarium* a június 29-e és július 1-e között Bécsbe érkezett és megjelentett hírei közt egy újabb jelentést találunk a győri eseményekről. Ez megerősítette a győri kuruc vereséget és Wagnereck beszámolójához újabb iratokat csatolt. Eszerint a 2000 talpasból csak kevesen menekültek meg. A vereséget követően Bottyán állítólag megkérte Toldot, hogy ezeket tiszteséggel temettesse el. Cserébe ígéretet tett arra, hogy a szívélyességet viszonzni fogja és költségeit megtéríti.⁵⁶

A Rákóczi-szabadságharc utolsó esztendejében, 1711-ben épült meg a mai Simor János püspök terén épült fel a község római katolikus temploma. Az épület mellett található, pilléren álló Szentháromság szobrot azért állította a közösség, mivel az egész Duna völgyét megrázó, 1763. évi földrengés megkímélte a települést. A téren építette meg Zichy Ferenc (1743–1783) győri püspök a 18. században kamarása, Breitenstein János részére azt a kétszintes, copf stílusban épületet, amit ma Wurda házként ismerünk.⁵⁷

A 18. század folyamán a Győrszigetben lakók létszáma folyamatosan emelkedett. Egy 1715-ben készült adóösszeírás tanúsága szerint ekkor a szige-

ten 129 adófizető volt, közülük kilencvenhét magyar. II. József (1780–1790) uralkodása idején, 1784 és 1787 között lezajlott első magyarországi népszámlálás adatai szerint a település 332 lakóházában 753 család élt. Ez pedig 3070 főnyi lakosságot jelentett.⁵⁸

A település közösségének további lakosságszám, és gazdasági gyarapodásához hozzájárult az is, hogy 1848-ben megszabadultak a püspök földesúri joghatósága alól.⁵⁹ A 20. század elején igen jelentős változás történt Győrsziget életében, hiszen a falu 1905. január 1-vel Révfalu–Pataháza mellett csatlakozott Győrhöz, a város közigazgatási területévé vált. Az egyesülés gondolata már a 18. század közepén felmerült, ám ekkor még különböző érdekek miatt ez a gondolat zátonyra futott. A csatlakozás kérdését újra 1893-ban karolták fel a győrszigetiek, amikor Ruschek Antal vezetése alatt egy előkészítő bizottságot hívtak életre. Az általuk kibocsátott aláírási ívet 144 adózó lakos írta alá. A győri városvezetés Zechmeister Károly polgármester vezetése alatt szintén foglalkozni kezdett az ügyel, ám a község visszavonta a beadványát. Indoklásként azt írták, hogy az aláírók meggondolták magukat, mivel a csatlakozás nem válna Győrsziget hasznára. Így a csatlakozás kérdése ismét lekerült a napirendről, egészen 1900-ig. Ezen év március 19-én tartott győrszigeti képviselőtestületi ülés döntéseként ismét újra a fókuszba került ez az ügy. A kérvényt ekkor összesen 250 adózó írta alá. A csatlakozás feltételeiként a győrszigetiek olyan kikötéseket tettek, amelyeket a győri városvezetők nem akartak teljesíteni. Így a község vezetői ismét visszavonták beadványukat, így az 1900. október 1-ére tervezett egyesülés elmaradt. Ekkor azonban a kérvényt aláírók saját kezükbe vették az események irányítását. Néggyűlést hívtak össze 1900. április 21-re, ahol azt a határozatot hozták, hogy a vármegye és a város foly-

tasson tárgyalásokat a csatlakozás mikéntjéről. Az előbbi közigazgatási szervezet azonban halogatta a kérdés rendezését, így a győrszigetiek léptek újra: az eredetileg 11 pontos feltételeiket 8-ra csökkentették. Ezeket pedig már a győri városvezetés is akceptálta. Az egyesülést a győrszigeti közgyűlés 1902. augusztus 7-én, míg a győri testület 1902. október 7-én fogadta el. Így a város és a község immáron együtt fordult a törvényhozáshoz e kérdésben. Az 1904. évi 37. törvénycikk pedig kimondta Győrsziget csatlakozását Győrhöz.⁶⁰ Ennek köszönhetően – mint már említettük – 1905. január 1-én megtörtént egyesülés a győrszigetiek számára mind politikailag, mind közegészségügyileg, mind pedig gazdaságilag igen előnyös volt, mivel lakosainak ekkor már mintegy 80%-a városban dolgozott.⁶¹ Győrsziget tehát Győr egyik városrészévé vált, ám a legutóbbi időkig megőrizte korábbi jellegét. A csatlakozással pedig a község is átformálódott.

Céhek, mesterségek és ipar Győrszigetben

Mint azt már említettük a halászat mellett a 15. században Győrszigeten megjelentek a téглаégető kemencék és a téglavető. A győri püspökök először a püspökvár és város épületeinek építésénél hasznosították az itteni jó minőségű agyagot, majd az oszmán hódítás előretörésével és Győr hadászati szerepének növekedése miatt a várost övező védművek kiépítéséhez váltak elengedhetetlenül fontossá és szükségessé az itt égetett téglák. Bedy Vince megjegyzése szerint a Győrbe rendelt had parancsnokai által a püspöktől elfoglalt sziget

teljesen tégláégető teleppé alakult át, amit Nicolló Aginelli 1566-ban a városról készült metszetén is jól láthatunk.⁶²

A másik jelentős „iparágnak”, amely a vízhez kapcsolódóan fontos szerepet játszott a közösség életében, a hajómolnárok tevékenységét tekinthetjük. Céhük megalapítói Gönyűről származtak és a 16. században telepedtek le Győrszigetben. Céhlevelüket Sennyei István győri püspök (1630–1635) 1632. december 26-án adta ki, amely értelmében az itteni molnárok egy szervezetbe tömörültek a gönyüiekkel, vénekiekkel, révfaluiakkal és a pinnyédiekkel. A céh felvirágzását a 18. század hozta el. Tagjainak száma 1744-ben már negyvennégy fő volt. Ugyanebben az esztendőben a Győr városában lakó molnárok kiváltak a céhből és új szervezetet alapítottak és Újvárosban, a Rábca-híd alsó részén lévő üres telken telepedtek le. A két céh a közös vagynon barátságosan megosztozott. A zászló az újvárosiaké lett, míg a pecsétnyomó a győrszigetieké maradt. Ezt követően kiléptek a céhből először a vármegye északi részén dolgozók, majd a gönyüiek is. Bár prosperitásukat igyekeztek fenntartani, ám az 1852-ben bevezetett hídvám, majd a gőzmalmok megjelenése komoly anyagi veszteséget okozott számukra. A győrszigeti molnár céhet végül az 1872. évi új ipartörvény szüntette meg.⁶³

A gabona őrlése mellett más, a mindennapi élethez szükséges és fontos terméket is előállítottak Győrszigetben. Azt tudjuk, hogy a győri had élésmesterének 1688-ban itt már sörfőző háza volt, amely után jelentős, 13 forintos adót fizetett. Ez pedig azt feltételezi, hogy nagy mennyiségben állítottak elő itt sört. Ugyancsak Győrszigetben működött ekkor Stadler György sörfőző háza is. Ez az „iparág” a 18. század folyamán is jelentősnek számított itt. Az említett

század végén Wekerle Mihály volt a győrszigeti sörfőzde tulajdonosa, akitől 1815-ben Reich Jakab vásárolta ezt meg 52 000 váltóforintért.⁶⁴

Az élelmiszereket valahol tárolni is kellett. A 18. században Győrszigetben szabadalomlevelet kapott német fazekascéh, hiszen ekkor itt több, mint egy tucat család élt ebből a mesterségből.⁶⁵ Emellett azonban a nagymennyiségű vizet igénylő, a posztó feldolgozásához kapcsolódó iparágak is megtelepedtek a szigeten, mint például csapók, takácsok és posztónyírók. Utóbbiak 1747-ben Mária Terézia (1740–1780) magyar királytól új céhlevelet kaptak. Az ebben az „iparágban” dolgozó családok közül az 1790-es évek környékére kiemelkedett a Kléztár. A 18. század végén a família olyan posztónyíró műhelyt rendezett be, amely már mind munkamódszereit, mind létszámát tekintve manufaktúrának tekinthető.⁶⁶ A posztófeldolgozó iparosok mellett feltűntek a szintén nagymennyiségű vizet igénylő bőrfeldolgozó tímárok is a szigeten, így adva az előkészített bőroket a vargáknak és csizmadiáknak.⁶⁷

A ruházati cikkek nyersanyagainak előállításával mellett a mindennapokban szükséges fogyasztási javakat is készítettek Győrszigetben. Ezek közé sorolhatjuk a gyertyát és a szappant is. Preiner *Obrist* 1629-ben mindkét lugozó és így kellemetlen szagokat terjesztő „iparág” mestereinek megparancsolta, hogy a fertőző betegségek elleni védekezés céljából mesterségüket a város falain kívül űzzék. Így a gyertyamártók és a szappanfőzők egy része Újvárosban, míg a többiek Győrszigetbe telepedtek meg.⁶⁸

A nyersanyagok és késztermékek fuvarozása komoly feladatnak számít manapság is, és a régmúltban sem volt ez másképpen. A 17. században több olyan irattal is találkozhatunk, amely vidékre járó fuvarosokat említ. Az úgy-

nevezett *Landkutscherek* nagy része Györszigetben lakott a róluk elnevezett Fuváros utcában. III. Károly (1712–1740) magyar királytól 1706-ban kaptak céhlevelet.⁶⁹

Mint már említettem Györsziget jelentős iparos és kereskedő jellegű közössége fejlődött a 19. század első felére. Az 1847–1848. évi adókönyv szerint a 214 ipart űző között – az eddig felsoroltakon kívül – még a következő mesterembereket találhatjuk: aranyozó, enyvező, festő, gombkötő, hajóvarró, kötélgyártó, kőfaragó, kertész, könyvkötő, puskakészítő, szűrkészítő, szítás és tűkészítő.⁷⁰ Ha alaposabban megvizsgáljuk a felsorolt mesterségeket, akkor két megállapítást tehetünk. Egyrészt egy jó részüket a hajózással, illetve – egészen pontosan – a hajómalmok építésével és karbantartásával hozhatjuk kapcsoltsba. Másrészt több olyan mesterséget űzővel is találkozhatunk, akik nem feltétlenül a helyi, hanem inkább Győr belvárosi lakosságának az igényeit kívánták kiszolgálni.⁷¹

Az 1848/49. évi forradalom és szabadságharc ugyan elbukott és véres politikai megtorlás követte, ám a gazdaság fejlődésének még a neoabszolutisztikus rendszer sem vethetett gátat. Mint már említettem Györszigetben is ekkoriban létesült gőzmalom, amelyet a később erről elnevezett Gőzmalom, ma Korányi Frigyes téren állt. Ennek épültében azonban már 1860-ban Nagy Mihály által alapított tészta- és piskótagyár üzemelt. Az üzemet 1890-ben a Magyar–Angol Biscuit Gyár Rt., majd tíz esztendővel később a Koestlin és Társai Rt.⁷² vette át. Ez utóbbi eseményről a Győri Hírlap 1905. augusztus 25-én a következőképpen számolt be: „Az évek óta nem működő biscuitgyárat a hírneves Koestlin cég vette át és már napok óta üzemben van. Hat

vagonnal érkeztek meg a hatalmas gépek, melyekkel az ízletesebbnél ízletesebb süteményeket készítenek. A gyár erősen készülődik a szeptemberi kiállításra, ott fogják megmutatni a közönségnek, hogy megérdemlik a pártolást.⁷³ Az új gyár gyorsan fellendülésnek indult, hiszen 1913-ban már mintegy 1.000 főt foglalkoztatott. A termelésben is igen komoly előrelépés történt, hiszen a Koestlin és Társai Rt. honosították meg a legrégebbi, ma is létező magyar édesipari termék, az Albert kekszet. A részvénytársaság 1912-ben vásárolta meg korának legkorszerűbb kekszgyártó berendezéseit Angliából, és vele együtt több termék receptjét és gyártási jogát. Ezek között találjuk az Albert kekszet, amelyet Viktória királynő korán meghalt férjéről, Albert hercegről neveztek el. Az I. világháborúban – katonai megrendelések miatt – a gyár forgalma igen megnövekedett és a Direktórium államosítása sem hozott lényegi változásokat a termelésben. A Tanácsköztársaság bukását (1919. augusztus 1.) követően, 1921-ben a részvénytársaság megkezdte a csokoládé és cukorkagyártást is. A már 14 országba exportáló üzem fejlődését azonban az 1929. évi nagy gazdasági világválság megrendítette. A tönkremeneteltől csupán az mentette meg, hogy az állam 1932-ben 232 ezer dolláros állami kölcsönt folyósított a számára. Az üzem tehát tovább működött, ám egyre nehezebb körülmények között. A Koestlin Lajos és Társai Rt. igazgatósága – a vállalat súlyos anyagi helyzete miatt – 1945-ben a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Rt. és a Leipziger Vilmos Szesz és Cukorgyár Rt. által közösen létrehozott szindikátusnak, adta bérbe a céget. A társaság neve Koestlin Bérlő Rt.-re változott. A gyárat 1948-ban – újra – államosították.⁷⁴ A részvénytársasági formát megszüntették és 1950-ben új néven, Győri Kekszt és Ostyagyár Nemzeti Vállalatként üzemelt tovább. A gyár 1963 és 1981 között a Magyar Édesipari Vállalat 4. számú gyá-

raként folytatta a termelést. A rendszerváltást követően, 1991-ben az üzemet megvásárolta az angol United Biscuits, amely 2000-ben eladta a Danone cégcsoportnak. Ma már nem folyik a városban sem keksz, sem cukorkagyártás. Az üzemegységek először az országon belül költözködtek (Székesfehérvárra), majd a határon túlra (Szlovákiába, Lengyelországba és Törökországba) került a termelés.⁷⁵

Meg kell jegyeznünk a Koestlin és Társai Rt.-vel kapcsolatban a gyári munkások mozgalmait. Az itteni dolgozók 1906 februárjában egy hétig sztrájkoltak a magasabb munkabérekért és a rövidebb munkaidőért. A gyári munkásokra alapozva ugyanezen évben megalakult a *Magyarországi Cukrászok, Mézeskalácsosok, Cukorka és Csokoládékészítők, valamint azok Segéd munkásai és Segéd munkásnői Szakszervezete*. A szakszervezet léte, valamint a munkaerőhiány miatt a tulajdonosok is dolgozóik munkakörülményeinek javításához fogtak. Ennek keretében munkásszállást építettek és segélyalapot létesítettek. A Tanácsköztársaság idején a gyári direktórium szintén a munkások életkörülményeinek javítását célzó intézkedéseket hozott.⁷⁶

A keksz és cukorkagyár mellett országos és nemzetközi hírű győrszigeti üzem volt a Kohn Adolf által 1851-ben alapított olajgyár. Ő Austerlitz Henrik 1848-ban létrehozott olajütő malmát fejlesztette ekkor a gyárrá. A jól prosperáló vállalkozás folyamatosan fejlődött. A tulajdonos újabb és újabb modernizálásokat és felújításokat hajtott végre, amelynek köszönhetően 1910-ben a részvénytársasági formában működő üzem Közép-Kelet-Európa egyik legkorszerűbb növényiolaj gyárává vált. Az étolaj előállítás mellett pedig 1912-ben a szappangyártás is megkezdődött itt. Az üzem 1931-ben az angol-holland

Unilever tulajdonába került, amely kartell 1932 és 1939 között leállította a gyártást. A gyárat 1949-ben államosították és Győri Növényolajipari Vállalként működött tovább. Az üzemet 1992-ben privatizálták, majd 2000-ben a Cereol megszüntette a további termelést. A gyártelepet felszámolták. Ma lakóházak állnak a helyén.⁷⁷

A két, emblematikus győrszigeti gyár mellett a 19. század folyamán két cukorgyárat is alapítottak. Az elsőt 1880-ban Schmiedl István. A Budapestről Győrszigetbe települt üzem olcsó nyerscukorból készített cukorkákat. Sikereségére jellemző, hogy tulajdonosa már az 1880-as évek végén bérbe tudta venni Rupprecht-féle, soproni kandírozott-cukor gyárat is. Schmiedl 1902-ben 200 ezer korona investálásával új gyárat építtetett. Érdemes megjegyezni, hogy az itt dolgozó munkások többsége még az 1910-es években is Ausztriából és Csehországból származott. Az üzem nem bizonyult sikeresnek az Osztrák-Magyar Monarchia széthullását követően, hiszen 1937-ben bezárta kapuit.⁷⁸

A másik cukorgyárat Árpás Ignác alapította 1895-ben Győrszigetben. Ez az üzem főként gyümölcs-cukorkákat gyártott. A századfordulót követően, 1905-ben a tulajdonos új gőzgépet vásárolt, így növelendő a termelés hatékonyságát. Ennek ellenére, hasonlóan Schmiedl-féle cukorgyárhoz Árpás Ignác vállalkozása is csődbe ment a két világháború közötti időszakban.⁷⁹

A két cukorgyár mellett két ecetgyár is üzemelt Győrszigetben. Az egyiket még 1818-ban alapította Mocsári Ignác, aki egy rövid időre Kohn Adolftól átvette az olajgyár vezetését is.⁸⁰ A másikat 1872-ben Wittmann Mór hozta létre, aki vejével, Neubauer Lajos vegyészmérnökkel rendezte be a gyárat. Ennek keretében az akkoriban a legkorszerűbbnek számító, úgynevezett *Schützenbach* tech-

nológiát alkalmazták az ecetkészítés során. A Wittmann–Neubauer-féle üzem korszerűsítése a későbbiekben sem maradt el. Neubauer Lajos állította üzembe a Bonnban szabadalmaztatott Frings rendszert, amelynek köszönhetően jelentősen megnövekedett a termelékenység is.⁸¹

A 20. század folyamán Győrszigetben két, igaz igen rövid életű ecetgyárat is alapítottak a Híd utcában: Tamási Kálmán-féle, Nagy és Schramm-féle. Utóbbi az ecet mellett likörgyártással is próbálkozott.⁸²

Oktatás és egészségügy Győrszigetben

A közösség mindennapjainak egyik igen fontos színterének számítanak a különböző oktatási intézmények. Simor János győri püspök (1857–1867) 1862-ben kisdédóvót és kórházat alapított Győrszigetben. Mindkettőnek a kezelését a *Szent Vince Leányai* apácarendre bízta.⁸³ Az épület földszintjén elhelyezett, kisleányokat és kisfiúkat is befogadó tanintézmény olyannyira megnyerte a közösség tetszését, hogy folyamatosan bővíteni kellett. Emellett az apácák leánygyermekük részére iskolát is létesítettek.⁸⁴ Az épület emeleti részén helyezték el a kórházat. Itt az *Irgalmas Szűzek*⁸⁵ gondozták bárkit nemre és felekezeti hovatartozásra való tekintet nélkül, amennyiben beteg, vagyontalan és győrszigeti volt az illető. A kórházban egy-egy kórszobát biztosítottak a férfiak és a nők számára, amelyekben három-három ágy állt. Az intézmény saját gyógyszertárral és kápolnával rendelkezett. A járó betegeket a kórház orvososa naponta reggel ingyenes rendelésen fogadta, de számukra nem tudtak

gyógyszert biztosítani. Dr. Sikor József kutatása szerint az apácák átlagban 120 györszigetit fogadtak és gyógyítottak. Fontos még megjegyeznünk, hogy a ragályos betegségek terjesztésének megakadályozása végett az oktatási és gyógyítói tevékenységet külön személyzet végezte el.⁸⁶

Györszigetben azonban nem csupán az izraelita közösség, illetve az *Irgalmas Szüzek* tartottak fenn iskolát. Az állam 1885-ben az addigi községi iskolát átvette. Ennek épülete azonban szűknek bizonyult ahhoz, hogy négy osztályosra bővítsék. Ezért az új iskolaépület elkészültéig a Wurda házat vették bérbe. Az intézmény végül 1896-ban nyitotta meg kapuit.⁸⁷ Ma egy általános iskola működik Györszigetben: a *Bartók Béla Ének-Zenei Általános Iskola*, amelyet 1949-ben alapítottak. Az intézményt alapításakor a Péterfy Sándor utcai államosított evangélikus iskola épületében helyezték el, ám miután az ingatlant visszakapta a felekezet 1993-ban, akkor költöztették a Simor János püspök tere 16. szám alá. Itt működik a győri Bartók Gyermekkar, amely országos hírnévre tett már szert.⁸⁸

Györsziget és Újváros határán, a Cinka Panna utca 2. szám alatt található a Bercsényi Miklós Közlekedési Szakközépiskola és Gimnázium, amelyet az akkori városvezetés 1956-ban hozott létre.⁸⁹

Bár nem csupán a györszigetiek egészségügyi ellátásáról gondoskodott, hanem Győr teljes lakosságáéért, mégis fontos megemlítenünk, hogy Lakatos Kálmán tervei alapján az 1930-as években megépült az *Országos Társadalombiztosítási Intézet* (OTI), amely később, az 1950-es évektől a *Szakszervezeti Társadalombiztosítási Központ*ként működött. Manapság pedig Petz Aladár Oktató Kórház Rehabilitációs Centruma.⁹⁰

Egyesületek

Győrszigetben is létrejöttek a közösség önszerveződésének színterei, az egyesületek.⁹¹ A helyi Temetőegyletet 1839-ben Sztankovics János győri püspök (1838–1848) hívta életre. Az egylet 1848-ban 1548, míg 1874-ben 5187 taggal működött. A belépők első alkalommal 20, majd havonta négy krajcár tagdíjat fizettek, és temetési segélyként 20 forintot vehettek át.⁹²

A győrszigeti tűzesetek, vagy ahogyan látni fogjuk, egyéb mentések alkalmával a Győri Önkéntes Tűzoltó Egyesület nyújtott segítséget a helyi közösségnek.⁹³ Hasonló szervezett azonban az 1880-as évek közepén Győrszigeten is létrejött. Győr vármegye közgyűlése 1885. július 12-én tartott ülésén „kimondta” a győrszigeti önkéntes tűzoltóegylet megalakulását. Alapszabályát pedig felterjesztették a Belügyminisztériumhoz jóváhagyás végett. Működését azonban az 1885. szeptember 20-án a győrszigeti római katolikus templomban tartott ünnepélyes Veni Sanctét követően kezdte meg. Ekkor tagsága összesen nyolcvan főt számlált, ami egy évvel később további nyolc fővel bővült. Emellett ekkor már rendelkeztek a tűz oltásához és a mentéshez szükséges szerekkel és felszereléssel is.⁹⁴

Győrszigetben 1862 és 1872 között működött egy önszegélyező egylet. Az ebből kilépett tagok többsége részt vett A városi és megyei takarékpénztár megalapításában 1871. július 1-én. Ennek székhelye már Győr volt. Alapítóját 100.000 forintban határozták meg, amelyet 1.000 darab 100 forint névértékű részvény kibocsátásával teremtettek elő.⁹⁵

Győrsziget és a zsidóság

„Azok a zsidók, akiket I. Lipót tilalma, később a közgyűlés határozata a városból kirekesztett s szűkreszabott keretekben mégis a város révén akarták kenyérüket megkeresni, ugyancsak földesúri birtokon kerestek otthont. Ezek alkalmas helyet találtak a győri püspök földesurasága alatt, a téglavető gödrök közt elhelyezkedett, kis Győrsziget helységben, amelyet csak a Rábca vize választott el Győr városától. Személyes és vagyoni bátorságukat szerződések biztosították, viszonzásul készséggel adóztak földesuraságuknak.”⁹⁶ Mint már arról esett szó Győr város falai közül időről-időre kitiltották az izraelita felekezethez tartozókat, majd a 18. század közepén végérvényesen lehetetlenné tették beköltözésüket. A Győr város tanácsának 1767. augusztus 26-án kelt jelentése szerint az 1748. április 5-i királyi rendelet bevezetését követően zsidó már nincs a településen. Nem úgy, mint ahogyan a fent idézett forrásban is olvasható, a győri püspök joghatósága alá tartozó Győrszigetben.⁹⁷ Fengler József püspök (1878–1802) 1791-ben szerződést kötött a győrszigeti hitközséggel, amely értelmében harminc családnak biztosította az itteni letelepedést. A szerződés szerint a püspök védelme alatt élő zsidóknak imaházat, temetőt és szabad kereskedelmet biztosított. A földesúr beleegyezése nélkül azonban újabb családok nem települhettek le, illetve három napnál tovább nem tartózkodhattak itt. A zsidók maguk közül bírót választhattak, akik saját hitközségükön belül, illetve a keresztényekkel támadt kisebb vitás ügyekben dönthettek. A hitközség tagjai évente 200 forintot tartoztak fizetni földesuruknak. A püspökkel kötött szerződés csupán hat esztendőre szólt, amelyet aztán 1797-ben újabb hat évre meghosszabbítottak.⁹⁸ A hitközség már 1795-ben felépítette zsinagó-

gáját, iskoláját és a rabbi lakását is a Kígyó utcában.⁹⁹ A betelepült zsidósággal Györsziget lakosságának a száma elérte Újváros lakóinak a számát.¹⁰⁰

Az itteni hitközség a 19. század derekára mind gazdasági szerepét, mind létszámát tekintve igen megerősödött. Erre az időszakra a győri terménykereskedelem irányítása szinte teljesen a kezükbe került. A györszigeti zsidók száma pedig 1851-ben elérte az 1350 főt. A családfők jórésze kereskedelemmel és iparossággal foglalkozott.¹⁰¹ A hitközség itt iskolát, (ahol már 1860-ban magyar nyelven folyt az oktatás) és saját kórházat is fenntartott. Ez utóbbiban két-két ágyat tartottak fenn a férfi és a női betegek számára, amely átlagosan évi negyven fő gyógykezelését tette lehetővé. Emellett Györszigetben működött a vármegye egyik első gyógyszerháza is.¹⁰² Az 1867-ben törvényesen kimondott emancipáció következtében azonban már lehetővé vált, hogy a zsidók szabadon beköltözessenek Győrbe. Ezzel párhuzamosan és szorosan összefüggésben pedig a györszigeti hitközséget is kettészakította az évtizedek óta lappangó és húzódo neológ-ortodox vita. Ennek kicsúcsosodását az új zsinagóga helyének kijelölése jelentette. Az Újvárosban felépült és 1870-ben felszentelt új imahely meghozta a két nézet közötti végső szakítást. A leginkább kisiparosokból és kiskereskedőkből álló ortodox közösség 1871-ben létrehozta formálisan is a saját hitközségét.¹⁰³ A két közösség külön-külön létesített vallási és oktatási intézményeket. Az ortodoxok a mai Imaház utcában építették fel imaházukat és iskolájukat.¹⁰⁴

A II. világháború utolsó szakaszában a „zsidó városrész”-nek is nevezett Györszigetben állították fel a gettót. Becslések szerint 5.600 főt szállítottak ide és vittek aztán tovább megsemmisítő táborokba. A deportált zsidó közösség tagjai közül mindösszesen háromszázan maradtak életben.¹⁰⁵

A győrszigeti zsidó közösséggel kapcsolatosan fontos megjegyeznünk egyesületeiket is. Egyrészt 1737-ben alapították meg az itteni izraelita hitközség tagjai a Győr- és Győrszigeti Izraelita Szent Egyesületet, azaz a *Chevra kadisát*. A rituális temetkezési együletet még az ortodox és neológok között megtörtént szakítást követően a két közösség együtt tartotta fenn. Alaptőkéje 3400 forint volt.¹⁰⁶ Másrészt a győrszigeti és a győri zsidóság 1868-ban együtt alapítottak nőegyletet, amely hat esztendővel később már 178 rendes taggal rendelkezett. Az egylet éves tagdíját két forint negyven krajcárban határozták meg, amely összeget elsősorban a rászoruló nők segélyezésére szánták. Erre a célra 1872-ben 856 forintot használtak fel. Ebből havi járadékot, házbért, ruházatot és élelmiszert juttattak el a rászorulóknak részére. A segélyezetttek száma évenként ötven és százhatvan fő között váltakozott.¹⁰⁷

Áradások és folyószabályozás

Mint láttuk a győrszigeti közösség számára megélhetést, munkát és szórakozást is jelentett a vizek közelsége, de azt sem felejthetjük el, hogy sok szenvedést és kárt is okoztak itt a folyók. Az egyik legsúlyosabb árvíz az 1876-os esztendő februárjában és márciusában pusztított a településen. Ekkor a Mosoni-Dunán jelentkezett először árhullám, mégpedig február 21-én. A víztömeg Győrszigettől északra, a püspöki uradalom tákói földjeit árasztotta el. A nem mindennapi áradás elleni küzdelem mintegy hat hétig tartott, amely során a közösség tagjaival együtt a Győrben állomásozó 5. huszárezred katonái is ki vették a ré-

szület a töltések megerősítéséből. Míg Gyapay Dezső Győr vármegye alispánja több alkalommal is személyesen jelent meg a védelmi munkálatok idején Győrszigetben. Az árhullám levonulását követően a falu gátjai renoválásához kért segítséget, elkerülendő a hasonló nehézségeket. Ennek köszönhetően a Híd utca jobb oldali házsorának végétől az úgynevezett Schmied-féle fürdőházig erős védőtöltés óvta a közösséget, innentől kezdve egészen a zsidó temetőig pedig vízhatlan mészkövel épített kőfalat húztak fel a korábbi években.¹⁰⁸

A védműveknek hamarosan újra egy jelentős árvízzel kellett megbirkózniuk, hiszen 1883 januárjának legelején a Mosoni-Dunán egy igen jelentős jegesár hullám érkezett a Kisalföld térségébe. Wirth Antal községi bíró a hat évvel ezelőtti tapasztalatok alapján vészbizottságot hívott életre. Ennek legfontosabb feladatának ekkor a község Rábca felől eső részének védelme számított. A vízszint drasztikus emelkedése miatt január 6-án a közösség tagjainak munkája mellett a katonaság segítsége is szükségessé vált, hogy az elégtelen magasságú gátakat megfelelő védelmi állapotba hozzák. Ugyan az első gátszakadást sikerült kivédeni, ám a nap végén érkező újabb árhullám következtében a település víz alá került. A falu bírójának kimutatása szerint Győrszigeten 349 lakóház került víz alá, ebből három összedőlt, huszonhárom pedig erősen megrongálódott. A hajlék nélkül maradtak egy részét, 326 főt a győrszigeti izraelita hitközség iskola és templom épületében helyeztek el. Meg kell említenünk még, hogy a mentési munkálatokban részt vett a Győri Önkéntes Tűzoltó Egyesült is, amely szervezet Hauzer György parancsnoksága alatt a Győrszigetből menekülőket szállította át a Rábcán. A közösség tagjai január 11-én költözhetek vissza és kezdhették el a helyreállítási munkákat.¹⁰⁹

A győrszigeti közösségnek – igen szokatlan időpontban – 1899 szeptemberében kellett elszenvednie egy újabb áradást. A Duna vízgyűjtő területén lehullott nagymennyiségű csapadék következményeként a Mosoni-Duna jobb partján lévő védőtöltés szeptember 19-én, este nyolc órakor a medvei országút mentén átszakadt. A falut az is fenyegette, hogy teljesen víz alá kerül, hisz az árhullám hét alkalommal is áttörte a töltést. A katonaság és a csendőrség megfeszített munkájának köszönhetően azonban sikerült azonban a közösséget megmenteni a teljes katasztrófától.¹¹⁰

A gyakori árvizek és a győrszigeti közösséget ért károk miatt a 20. század első éveiben a Földművelési Minisztérium úgy döntött, hogy a Rábcát új mederbe kell áthelyezni. Az első tervek már 1901-ben elkészültek, ám a kivitelezésük megkezdéséhez csak a Győrhez való csatlakozást követően kezdtek hozzá, 1906-ban. A régi Duna meder helyén lévő, Tákó elnevezésű lápos területen kezdődtek meg a földmunkák, amelyek 1907-ben fejeződtek be. A következő esztendőben, 1908-ban már a régi meder feltöltése folyt, amikor az itt állt úgynevezett „Krajcároshidat” áthelyezték a Rábca új szakasza fölé.¹¹¹ Ezen munkálatoknak köszönhetően immáron Újvárost és Győrszigetet csupán egy ma is zöld terület, a Bercsényi liget választja el egymástól.¹¹²

Szórakozás és kikapcsolódás Győrszigetben

Győrszigetben is a polgári társas együttlét, a közösségi élet kiemelkedő színterének és kikapcsolódási lehetőséget nyújtó helyeknek számítottak és számítanak a vendégfogadók, kávéházak, sör- és borkimérések, valamint a fürdők. A továbbiak ennek a világnak egy-egy érdekesebb vagy fontosabb elemét mutatjuk be.

A Győrhöz „ezer szállal” kötődő településen a Rábca töltése mellett, a Pinnyédi-híd déli oldalán a mai Szervas utcában már az 1850-es években működött az *Aranyszarvas Fogadó*, amelyet ekkor Ott Mihály üzemeltetett. Az intézmény nem csupán vendégfogadásra volt alkalmas, hiszen „tánc-vigalmakat” is rendeztek falai között. Az 1860-as évek elején minden januárban például jótékonyági céllal rendeztek itt bálakat. Az itt befolyt összeget Győrsziget község közvilágításának kiépítésére kívánták fordítani. Azt is tudjuk, hogy a bálózók részére a talpalávalót 1861-ben Szomorú Jancsi nemzeti zenekara biztosította.

A hely azonban „rosszhírérről” is ismert volt. A 19. század végén a győri sajtóban többször is úgy jelent meg az *Aranyszarvas Fogadó*, mint ahol a városban állomásozó huszárok és bakák gyakran a „kard ki kard” elve alapján rendezik vitás kérdéseiket.¹¹³

A kutatások szerint még a Győrrel történt 1905. évi egyesülést megelőzően összesen hat (*Wenisch, Bösze, Adria, Velence, Máhr és Távolý Haas*) kávéház működött a községben. Joggal feltételezhetjük, hogy az *Aranyszarvas*

*Fogadó*hoz hasonlóan ezek sem csak a helyi közösség igényeit voltak hivatva kiszolgálni, hanem a városból érkezetteket is vendégül látták. Közülük a legkorábbról a *Wenisch kávéház* működéséről áll rendelkezésünkre adat. Ez már ugyanis 1863-ban üzemelt. A Híd utcában alapított *Otthon kávéház* létezéséről egy 1913-ban megjelent híradás tudósított.¹¹⁴

A kávéházak mellett két söröző is a helyi közösség és a Győrből átruccanók igényeit igyekezett kiszolgálni a 19. század második felében: *Győrszigeti Sörház* és a *Pfaffstaller Söröde*. Előbbi az 1880-as évek elején már nem üzemelt, falai között rongyraktárat hoztak létre, amely 1882-ben kigyulladt. A *Pfaffstaller Sörödét* tulajdonosa Simor János püspök terén nyitotta meg 1887. május 1-én. Ekkor a frissen csapolt schwechati sört muzsikaszó mellett kortyolhatták a vendégek. Szórakozásukról még a kerthelyiségben kialakított tekepálya is gondoskodott.¹¹⁵

Mindezek mellett három cukrászda és számtalan kisebb borkimérés és kocsmá üzemelt Győrszigetben, kiszolgálva a helyi közösség tagjainak igényét.¹¹⁶

A közegészségügyi és higiénias szempontok mellett a kikapcsolódásra is lehetőséget nyújtó fürdők igen fontos szerepet játszottak a győrszigetiek életében is. Az 1857. évi címtár már említést tett Schmiedt János fürdőjéről. A Híd utcában állt épületben a hideg-meleg kádfürdő mellett vendéglő is működött és egy kerthelyiség is várta a szórakozni vágyókat. A 19. század nyolcvanas éveiben az új bérlő, Hoffmann Miklós után már *Hoffmann* vendéglőnek nevezték a fürdőházat, amelyre a köznyelv hamarosan a Csingilingi gúnynevet akasztotta. Ezt követően pedig Tosch Károly vette bérbe, majd 1915-ben a város

úgy döntött, hogy az akkora már rossz állapotba került és felújításra szoruló épületet megvásárolja.¹¹⁷

Az 1920-as években, immáron Győr város egész közössége számára fontossá vált egy szórakozást és kikapcsolódást nyújtó strandfürdő létesítése. Az ezirányú igény kielégítésére 1929-ben a városvezetés egy Fürdőügyi Bizottságot alakított, amely a fürdőépítés lehetőségeinek a felméréseivel foglalkozott. A következő esztendőben meg is született az elhatározás egy állandó uszoda létesítésére Győrszigetben. A terveket az első magyar olimpiai bajnok, Hajós Alfréd készítette el. A létesítmény 1931. július 5-én nyitotta meg kapuit és medencéit a nagyközönség előtt. A medencés uszoda 1949-ig a város közüzemeként működött, később önálló vállalat lett, 1953-tól pedig a *Győri Víz- és Csatornaművek Vállalathoz* csatolták. A létesítményt folyamatosan fejlesztették: 1962-ben új gyermekmedence készült, amelybe az első termálkút vizét vezették. Ez 2000 méter mélyről feljutó gyógyhatású víz volt. A következő évben, 1963-ban elkészült az 50 méteres sportmedence, majd 1977-ben a fedett uszoda sátoztetőzete is. A már említett termálvizet is igyekeztek kihasználni, hiszen 1972. május 2-án modern kád- és súlyfürdő nyílt meg a győri fürdőkombinátban. Ennek építését 1970-ben kezdték meg az Imaház utca és a Rába-töltés közötti régi lakóépületek, egy volt pékműhely és a lebontott régi zsinagóga helyén.¹¹⁸ Ma az egész létesítmény Rába Quelle Gyógy-, Termál- és Élmenyfürdő néven üzemel és várja a kikapcsolódni vágyókat.

Bár nem csupán a győrszigeti közösség életére volt és van hatással, ám fontos megemlítenünk még röviden az itteni sportlétesítményeket is. Győr egyik legismertebb sportegyesülete a Győri Atlétikai Club, amelyet 1919. au-

gusztus 13-án hoztak létre, megalakulását követően nem sokkal saját pályára alkalmas telket igényelt a város vezetésétől a Bercsényi ligetben, amelyet 1926-ban kapott meg. Itt klubhelyiséget alakítottak ki a tagok számára. Focipályáját 1933-ban korszerűsítették, ekkor építették meg a beton tribünt.¹¹⁹

Szintén Győrszigethez kapcsolódott a 2017. évi nyári európai ifjúsági olimpiai fesztivál rendezvényeinek egy jó része. Erre az eseményre épült meg a Radnóti utcai sporttelep, azaz az Olimpiai Sportpark és az Aqua Sportközpont is.

Pinnyéd

Folytassuk képzeletbeli utunkat Gyórszigetből vagy Szigetből. Kellünk át a Rábcán átívelő hídon és érkezünk meg együtt az egykori halászfaluba, Pinnyédre.

A közösség története

Matusek Antal 1874-ben a Fehér Ipoly szerkesztette *Győr megye és város egyetemes leírása* című munkában az alábbiakat tartotta fontosnak leírni az akkor a Tó- sziget- és csilizközi járáshoz tartozó Pinnyédről: „magyar falu Tóközben a Rábca folyó bal partján; hajdan hihetőleg a győri püspökség halász-szolgái lakták (innen nyerte „Fischerdorf” német nevét), s most is annak birtokaihoz tartozik. Talaja rendkívül vizenyős, csak a falu van kissé emelkedettebb dombon, s arról nevezetes, hogy Pinnyéden temető sincs, mert alig pár lányira ásnak, a víz felfakad, s kénytelenek a Rábca nyugati felén a győri határban tartani temetőt.”¹²⁰ Gálos Rezső pedig az 1930-ban megjelent Pinnyéd dicsérete című írásában eképpen fogalmazott: „Győr határában van az egykorú kis halászfalu,

amelynek csak egy ház sor az utcája: úgy mondják, ott nem szabad megkérdezi, melyik oldalon lakik a bíró? Közelében van a püspökerdő, a Tákó, a Rábca.”¹²¹

Pinnyéddel kapcsolatban mind Matusek, mind pedig Gálos kiemelte, hogy a települést kezdetben halászok lakták. Első említését egy 1494. évi számadáskönyvben találhatjuk, amelyből kiderül, hogy *Pyynyed* a győri püspök tulajdona.¹²² Lakóit ott találjuk a mérgesi őrhely vagy góré megerősítésére kirendeltek között egy 1582. évi összeírásban. Ekkor már azonban a halászok mellett molnárok és vízimolnárok is lakták a falut, hiszen Gosztonyi János győri püspök (1510–1525) 1522-ben, míg a győri káptalan 1540-ben építtetett itt malmot.¹²³ Pinnyédet 1590-ben német zsoldosok pusztítottak el, majd Győr 1594. évi ostromának idején vagy a Szigetközből elűzött keresztény, vagy az oda átkelt és győzelmet aratott oszmán hadak gyújtották fel. A tizenöt éves háborút követően, 1608. augusztus 23-án győri vármegye közgyűlése jegyzőkönyvébe iktatta a győri káptalan bizonyosságlevelét Révfa és Pinnyéd kiváltságairól, amelyet még királyi megerősítéssel Gregorjanci Pál győri püspök (1554–1565) adott ki.¹²⁴

A pinnyédi közösségnek azonban nem csupán megélhetést, hanem sok szenvedést és kárt is okozottak a folyók. A település lakóinak az egyik legsúlyosabb árvízzel 1883. január 2-án kellett szembenéznük. Ekkor a Mosoni-Dunánán lezúduló jegesár Pinnyéd határában, majd Rendek-pusztánál, illetve Kunsziget térségében szakította át a gátakat és árasztotta el a vidéket. Ennek következményeként még aznap a falu teljes egészében víz alá került. A kialakult súlyos helyzet miatt Németh Miklós alispán már január 2-án ki akarta telepíteni a pinnyédieket, ők azonban az 1876-os árvíz tapasztalatait leszűrve

helyükön maradtak. A település életének irányítását Németh Csodányi Béla mérnökre bízta, aki január 5-én már elrendelte a gyerekek, a nők és az öregek elszállítását, amit csak nagy nehézségek árán sikerült megoldani, hiszen a beállt fagy miatt a vízi járművek szinte teljesen használhatatlannokká váltak. A férfiak többsége továbbra is Pinnyéden maradt. A padlásokon kerestek maguknak menedéket, míg állataik számára az istállókban rőzséből és kukoricaszárból magasításokat építettek. Az ottmaradottak ellátása szintén komoly kihívás elé állította a hatóságokat, mivel a faluban vízmentes kemence nem állt rendelkezésre. A pinnyédieket ezért Győrből kellett élelmezni kenyérrel és szalonnával. A veszteségek így is tetemesek voltak. A falu negyvenhét háza került víz alá. Ezek közül kettő összedőlt, míg tíz megrongálódott. A közösség tagjai január 11-én költözhetek vissza és kezdhették el a helyreállítási munkákat.¹²⁵

Az előző áradás sokkját még ki sem heverhette a pinnyédi közösség, amikor igen szokatlan időpontban 1899 szeptemberében kellett elszenvednie egy újabb áradást. Ebben az évben az időjárás a megszokottól eltérően alakult, hiszen az említett hónap első felében a Duna vízgyűjtő területén rekord mennyiségű csapadék hullott. Ennek következményeként a Mosoni-Duna jobb partján lévő védőtöltés szeptember 19-én, este nyolc órakor a medvei országút mentén átszakadt. Néhány óra elteltével az éjszaka folyamán a gátak már Pinnyéd mellett nem tudtak ellenállni a nagy víznyomásnak, így a falu teljes egészében ismét víz alá került. A pusztítás azonban kisebb mértékű volt, hiszen csak két lakóház és egy melléképület dőlt össze.¹²⁶

Az I. világháború idején vált önálló településsé Pinnyéd, amelynek saját képviselőtestülete volt, de a közigazgatási feladatokat az Abdán székelő

körjegyző látta el.¹²⁷ A II. világháború a közösség számára nagy megrázkód-
tatást jelentett. Egyrészt a település külterületén öt vagy hét német katona
lelte halálát, amikor járművük aknára futott. Egy német utász pedig 1945.
március 28-án vesztette életét a pinnyédi híd felrobbantásánál. A települé-
sen átvonuló szovjet katonák egyike pedig agyonlőtte ifj. Arany Jánost, aki
csak állatainak elrablását akarta megakadályozni. Győrrel a gyalogosforgal-
mat egy ideiglenes fahídon keresztül azonban csakhamar sikerült helyreál-
lítani. Sőt nemsokára a pinnyédi közösség még inkább a közeli nagyváros
vérkeringésébe tagozódott be. A II. világháború előtt Győr vármegye tó-
sziget-csilizközi járásához tartozó, ekkoriban az ötszáz főt meg nem haladó
falu a tanácsrendszer felállítását követően a minisztertanács 1950. szeptem-
ber 1-én hozott határozata alapján Győr városához csatolta. A rendelkezés
végrehajtására igen rövid időt hagytak, hiszen 1950. szeptember 6-án meg
kellett történnie a ”bekebelezésnek”. Ennek értelmében a pinnyédieknek
az anyakönyvi ügyek esetében a Győr Város Tanácsa Igazgatási Osztályá-
hoz kellett fordulniuk szeptember 6-át követően. Az igazgatási ügyiratokat
már ekkor részben átvették, részben átvenni készültek a győri szakigazga-
tás munkatársai. A Pénzügyi Osztály kiküldöttjei szeptember 7-én átvette a
község adóügyi főkönyveit, lajstromait és iratait. Az Ipari és Kereskedelmi
Osztály a terménynyilvántartásra vonatkozó dokumentumot azonnali ha-
tállyal átvette és intézkedés történt a hiányos adatok pótlására is. Az Építési
és Közlekedési Osztály a térképeket, kataszteri lapokat, a műszaki rajzokat,
a határleírásokat és az építési terveket kérette be a győri városházára.¹²⁸ Az
„egyesülést” követően, 1953-ban újabb jelentős változás történt, amikor is a
számozott utcákat nevesítették.

A rendszerváltást követően a pinnyédiek közössége kezdeményezte, hogy a nagyobb önállóság jegyében részönkormányzat jöhessen létre. Győr Megyei Jogú Város közgyűlése ezt 2002-ben engedélyezte. Így az első részönkormányzati választásra 2003. február 16-án sor kerülhetett. Ekkor a 491 választásra jogosult állampolgár tizenkét százaléka (hatvan fő) járult az urnákhoz és választott négy helyi képviselőt. A részönkormányzat azonban 2005-ben működésképtelenné vált, mivel képviselőtestület tagjainak a létszáma három fő alá csökkent.

Ezt követően a pinnyédiek 2006. február 16-án újra választhattak képviselőtestületet. Ekkor a négy helyre négyen jelöltették magukat. Győr Megyei Jogú Város Szervezeti és Működési Szabályzatának 64. paragrafus 5. bekezdése értelmében nem került sor a választásra. Ezért a város közgyűlése 2007. szeptember 13-án tartott ülésén hatályon kívül helyezte a Pinnyédi Részönkormányzatra vonatkozó rendelkezéseket.¹²⁹ A közösség életében új impulzust az hozott, hogy megépült és benépesedett a Pillangó lakópark.

Hitélet Pinnyéden

A közösség szervezésének egyik fontos tényezője, mondhatni origója az egyház. Pinnyéd egyházzogilag Újvároshoz tartozott. Az 1841-ben Szent József tiszteletére felszentelt templomban gondoskodtak a pinnyédiek katolikus hitéletéről. A győri püspökség birtokán élő közösség azonban ezzel nem elégedett meg. Összefogásuk és Zalka János győri püspök (1867–1901) engedélye

révén 1900. június 24-én, vasárnap, Jézus Szíve ünnepének oktávján szentelte fel a kápolnát Beidl Alajos prelátus, püspöki helynök. Nem sokkal ezt követően, 1907. október 7-én a pinnyédi hívek adakozásából az épület előtt egy márványkeresztet állítottak, amelyet Bedy Vince győri székesegyházi kanonok szentelt fel.

Az I. világháború és a Tanácsköztársaság borzalmait és megpróbáltatásait követő időszak újra a vallás felé fordította az embereket. Finta József tanító felmérve a helyiek igényeit, azt, hogy a pinnyédiek teljes lelki elhagyatottságban élnek, beadvánnyal fordult az előjárósághoz, hogy írásban kérjék az újvárosi plébánostól, Barilich Lőrinctől a misézést a kápolnában. A plébánosok és Finta szervező munkájának köszönhetően itt is fellendült a vallási élet. A II. világháború, majd a kommunista tanácsrendszer azonban ezt megakadályozta. A hitélet és a hitoktatás is egyre nehezebb körülmények között működött. A rendszerváltást követően, Ferling György plébánossága idején tervet készítettek a kápolna felújítására. Az egyházközösség és a város támogatásával megcsinálták a tetőszerkezetet, így nem kellett tartani többet a beázástól. Emellett 2001. június 4-én Millenniumi Emlékkeresztet állítottak a pünkösdi ünnepekhez kapcsolódó pinnyédi búcsú. A felújítási munkálatok Zsebedics József plébános időszakában történtek meg.¹³⁰

Fontos megemlítenünk a helyi temető kérdését is. Mint már említettem Matusek 1874-ben lejegyezte, hogy „Pinnyéden temető sincs, mert alig pár lányira ásnak, a víz felfakad, s kénytelenek a Rábca nyugati felén a győri határban tartani temetőt.”¹³¹ Ez a helyzet sok nehézséget és bajt hozott a közösség életében. Káldi Miklós nemes a győri káptalan nevében tiltakozott a

vármegye 1631. január 24-én közgyűlésén, mert a halászfalu lakói Győr város területén egy darab földet temetőnek lefoglaltak, melynek közepén egy szobrot is emeltek. A 17. században Győr város bírói több alkalommal is tiltakoztak a pinnyédiek illegális földhasználata végett.¹³² A magas talajvíz miatt még a 19. században is a falusiak Újváros területén temetkeztek.¹³³ A településen az első temetőt 1923-ban nyitották meg és az egyházközösség kezében volt. A II. világháborút követően, 1950-ben területét megnagyobbodott és egy ravatalozót is építettek hozzá. Az ezredfordulót követően a plébános a temető újabb bővítéséért dolgozott, illetve sikerült a területen jogtalanul elhelyezett vízvezetékeket eltávolítani, áthelyezni.¹³⁴

Meg kell még említenünk, hogy a győrszigeti zsidóság letelepedési joguk szerződéssel való megerősítéséig Pinnyéden szereztek maguknak temetkezési helyet. Így a Rábcán csónakon kellett átszállítaniuk halottjaikat. Ám ez árvizek esetén nagyon nehéz volt. Ráadásul ilyen alkalmak a pinnyédi temetőt sem kímélték, így a Kígyó utcai imahelyük kertjében kellett temetkezniük. Ezért végül Győrszigetben váltottak maguknak helyet és Pinnyédről átszállították halottjaikat.¹³⁵

Oktatás és kultúra

A közösség egyik legfontosabb intézménye az iskola. A papi névtár adatai alapján tudjuk, hogy 1851-ben már létezett oktatási intézmény a településen, ahová huszonhét gyermek járt tanulni. Ennek ellenére a fiúk közül sokan bejártak az 1896-ban megépült győrszigeti fiúiskolába. Míg a lányok 1865-től szintén a Győrszigetben található Isten Megváltó Leányainak iskolájában tanultak.¹³⁶ A pinnyédi oktatási intézmény első név szerint ismert tanítója Gönczöl Kálmán volt, aki 1872 és 1874 között szerepelt a kimutatásokban. A legnagyobb hatású oktatójaként a közösség Finta Józsefet tartja számon, aki 1915 és 1942 között szolgálta pinnyédieket. Helyét pedig lánya, Finta Margit vette át.¹³⁷ Az iskolát 1948-ban államosították, így élete is új irányt vett. A tanítóknak az addigi kántori feladataikról le kellett mondania, majd két esztendővel később a hittanoktatást is megszüntették.¹³⁸ Majd az iskola nemsokára meg is szűnt.

Az iskola mellett az 1950-es évektől a közösség egyik oszlopának számított a kultúrház. Ennek helyét – némiképpen meglepő módon – Győr Városi Tanácsa nem a házakhoz közel jelölte ki, hanem egy legelő közepén, a kápolnával szemben jelölték ki. Az építkezés gyorsan haladt és hamarosan birtokba is vehette a közösség az épületet, igaz csakhamar kihasználatlanul állt az új kultúrház. Ezért a tanács bezáratta az intézmény és raktár, majd a polgári védelem bázisa lett itt.

A pinnyédi kultúrház történetében az 1990-es években következett be fordulat. A rendszerváltást követően az egyik helyi képviselő aláírásgyűjtésbe kezdett arról, hogy az épület újra, az eredetileg meghatározott feladatát lássa el.

Az óriási támogatás meggyőzte az önkormányzatot is és fél év múlva felújítva, valamint teljesen felszerelve megnyitotta kapuit a kultúrház, ahol a közösség tagjait társalgó, könyvtár és táncterem is várta. Az itt megtartott rendezvények nagy mértékben hozzájárultak és hozzájárulnak a helyi identitás megőrzésében.¹³⁹

Érdeemes röviden kitérnünk a tervezett, ám soha meg nem valósult MADI Múzeumra. A vasból készült győrszigeti Rábca-hidat 1884 februárjában adták a forgalomnak, ám csakhamar át kellett helyezni. Győrsziget ugyanis sokat szenvedett az árvizektől, így 1907-ben döntés született arról, hogy Pinnyéd-től egészen a Dunáig a Takón keresztül a Rábcának új medret ásatnak. A hidat 1908-ban már az új helyére, a Szarvas utca és Pinnyéd közé szállították át a Dunán és ott helyezték az előre kiépített hídfőkre.¹⁴⁰ Mint említettük a II. világháború végén ezt is felrobbantották a visszavonuló német utászok, így a várossal az összeköttetést egy fahíd biztosította. A hídszerkezet kiemelése 1948 tavaszán kezdődött meg, majd tíz esztendővel később, 1958-ban sikerült teljesen helyreállítani. A megnövekedett forgalom miatt azonban a 20. század végére a rajta átfolyó forgalmat korlátozták. Ma már gyalogos- és kerékpároshídként működik.

Az 1990-es években terv született a műtárgy „újrahasznosítására”. Rosta S. Csaba építész terveket mutatott be arról, hogyan lehetne revitalizálni a hidat. A nemzetközi példák alapján egy úgynevezett MADI, azaz Mozgás – Absztrakció – Dimenziói – Invenció múzeumot álmodott meg ide. Az intézmény, a „híd-múzeum” a gyalogos- és kerékpáros-közlekedés megtartásával a hídon valósult volna meg. Itt a világ különböző országaiból származó alkotók által felajánlott műveket állítottak volna ki. A zseniális ötlet azonban nem valósult meg.¹⁴¹

Szórakozás és sport Pinnyéden

A Kisalföld napilap 1961. március 23-i számában arról tudósított, hogy a Püspökerdőben megkezdődtek a győri vidámpark építésének földmunkái társadalmi munka keretében. A városi tanács még előző évben, 1960-ban határozott a létesítmény létrehozásáról. A munkálatok azonban nem haladtak a kívánt ütemben. A vidámpark és a melléje tervezett vadaskert építésének helyzetéről készült beszámoló a Győr Város Tanácsa Végrehajtó Bizottságának (VB) 1962. január 26-i ülése elé került. A hozzászólások után a VB az ügy előremozdítása érdekében egy bizottság felállításáról döntött Pintér József elnökhelyettes vezetésével. Emellett az öt legfontosabb elvégzendő feladatot is kijelölte: 1. A vidámparkhoz vezető főútvonal addig el nem készült szakaszának földmunkáit társadalmi munkában kell kivitelezni. 2. Az úgynevezett szórakoztató részleg felszerelésének előkészítéséhez szükséges anyagok megvásárlását és kivitelezését szintén társadalmi munkában kell megoldani. 3. A vadaskert második parcellájának kerítéséhez szükséges anyagok beszerzése és beépítése társadalmi munkában. 4. A vidámparki vendéglő terveinek sűrgése és költségeinek meghatározása. 5. A társadalmi munka megszervezése a KISZ és a Hazafias Népfond bevonásával. Lehetőség szerint a „jelentkezőkből” szakbrigádokat szervezzenek. A bizottság felállítása meghozta gyümölcsét, hiszen az év május 1-jén a társadalmi munkában elkészült püspökerdei Vidámpark megnyithatta kapuit. Az építkezés kapcsán beigazolódott tehát, amit Rákosi Mátyás 1948-ban papírra vetett: „Tiéd az ország, magadnak építed!” Sajnos azonban a vidámpark nem működhetett sokáig, az 1965. évi árvíz elmosta. Az állatok egy része elpusztult ekkor, a többit pedig magánháznál

helyezték el. Az új „vigalmi negyed” helyét a Kiskút-ligetben jelölték ki, ahol 1966-ban meg is kezdődtek a munkálatok. Az új létesítmény 1967. május 1-én nyitott meg Május 1. Kultúrpark néven.¹⁴² A Püspökerdő a későbbiekben a győriek kedvelt kirándulóhelyévé vált. A rendszerváltást követően 1999. május 13-án, a Madarak és Fák ünnepén sétautat avattak fel itt. Emellett időről-időre futóversenyeket rendeznek a Püspökerdőben.¹⁴³

Szintén Pinnyéd közigazgatási területéhez tartozik Somosmajor, illetve a Szúnyog-sziget. Ez utóbbi Győr két szigete közül az egyik. A Püspökerdő szomszédságában található Szúnyog-szigetet csak vízi járművel lehet megközelíteni. Breyer István győri püspök 1935-ben adta el Hajnal Kolos kereskedőnek. Az 1962. január 17-én bekövetkezett halálát követően a városi tanács hétvégi házas övezetté alakította át és parcellázta szét.¹⁴⁴

Mindezek mellett Pinnyéden a győri bencés gimnáziumnak diákjai részére egy sporttelepet is létrehoztak. Ennek gondnoki tisztségét 1999-től a nyugdíjba vonult bencés tanár, Luif János Otmár töltötte be egészen haláláig, 2008-ig. A 2009. június 12-én tartott sportnapon a nagyhatású szerzetes-tanár tiszteletére a telepet Luif Otmár Sporttelep névre keresztelték el.¹⁴⁵

Összegzés helyett – a közösségek ma

A belváros népessége a legutolsó felmérés szerint 10.256 fő. Ez korosztály szerinti megoszlás a következőképpen alakul:

Korosztály	Létszám	Százalékos megoszlás
0–14 éves	1.039	10,1%
15–19 éves	709	6,9%
20–29 éves	1.547	15%
30–39 éves	1.659	16,2%
40–49 éves	1.101	10,8%
50–59 éves	1.377	13,5%
60–69 éves	1.328	12,9%
70–79 éves	825	8%
80 év feletti	671	6,6%
Összesen	10.256	100%

A belváros lakosságának megoszlása az iskolázottság tekintetében:

Befejezett általános iskolai tanulmányokkal rendelkezők	1.813 fő
Középfokú végzettséggel érettségi nélkül, szakmai oklevéllel rendelkezők	1.142 fő
Érettségivel rendelkezők	3.365 fő
Felsőfokú diplomával rendelkezők	2.783 fő

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a belvárosban élő válaszadók (9.103 fő) mintegy 30, 5%-a rendelkezett a felmérés időpontjában, 2019-ben egyetemi vagy főiskolai diplomával, illetve valamilyen felsőfokú képesítéssel. Érettségivel pedig 36,9%-a.

Fontos kitérnünk arra, hogyan rétegződött a felmérés időpontjában a belvárosi közössége a foglalkoztatottság tekintetében:

Foglalkoztatott	4.314 fő	42,1%
Eltartott	2.291 fő	22,3%
Inaktív	3.231 fő	31,5%
Munkanélküli	420 fő	4,1%

Megállapítható, hogy a belvárosban lakók közül a legnagyobb arányban a foglalkoztatottak, illetve a nyugdíjasok (inaktívok) képviselték magukat. A felmérés időpontjában Győr-Moson-Sopron megyében a munkanélküliségi rátát 1,7%-ban határozták meg. A táblázatban foglaltakból kiderül, hogy a belváros esetében ez az érték jelentősen magasabb volt.

Végül érdemes bemutatni a foglalkoztatottak a gazdasági szektorok szerinti megoszlását:

Mezőgazdaság	24 fő	0,5%
Ipar	1.122 fő	26%
Szolgáltatás	3.168 fő	73,5%

Megállapítható, hogy a harmadik szektorban foglalkoztatottak a munkavállalók több, mint kétharmadát kiteszik.¹⁴⁶

Győrsziget népessége a legutolsó felmérés szerint 4.643 fő. Ez korosztály szerinti megoszlás a következőképpen alakul:

Korosztály	Százalékos megoszlás
0–14 éves	14,7%
15–19 éves	5,3%
20–29 éves	14%
30–39 éves	20,5%
40–49 éves	13%
50–59 éves	11%
60–69 éves	9,6%
70–79 éves	8%
80 év feletti	4%
Összesen	100%

Győrsziget lakosságának megoszlása az iskolázottság tekintetében:

Befejezett általános iskolai tanulmányokkal rendelkezők	20,9%
Középfokú végzettséggel érettségi nélkül, szakmai oklevéllel rendelkezők	16,2%
Érettségivel rendelkezők	27,1%
Felsőfokú diplomával rendelkezők	18,7%

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a Győrszigetben élő válaszadók közül legtöbben (27,1%) érettségi vizsgával rendelkezett a felmérés időpontjában, 2019-ben. Emellett felsőfokú végzettséggel a közösség 18,7%-a.

Ki kell emelni, hogyan rétegződött a felmérés időpontjában a győrszigeti közössége a foglalkoztatottság tekintetében:

Foglalkoztatott	42,5%
Eltartott	24%
Inaktív	27,8%
Munkanélküli	5,8%

Megállapítható, hogy a Győrszigetben lakók közül a legnagyobb arányban a foglalkoztatottak, illetve a nyugdíjasok (inaktívok) képviseltették magukat. A felmérés időpontjában Győr-Moson-Sopron megyében a munkanélküliségi rátát 1,7%-ban határozták meg. A táblázatban foglaltakból kiderül, hogy Győrsziget esetében ez az érték jelentősen magasabb volt.

Végül érdemes bemutatni a foglalkoztatottak a gazdasági szektorok szerinti megoszlását:

Mezőgazdaság	1,1%
Ipar	31,2%
Szolgáltatás	67,8%

Megállapítható, hogy Győrsziget esetében is a harmadik szektorban foglalkoztatottak a munkavállalók több, mint kétharmadát kiteszik.¹⁴⁷

Révfaalu népessége a legutolsó felmérés szerint 8.494 fő. Ez korosztály szerinti megoszlás a következőképpen alakul:

Korosztály	Százalékos megoszlás
0–14 éves	13,1%
15–19 éves	23,8%
20–29 éves	22,4%
30–39 éves	15,2%
40–49 éves	10,3%
50–59 éves	10,4%
60–69 éves	10,8%
70–79 éves	6,6%
80 év feletti	3,6%
Összesen	100%

Mint láthatjuk a két legnépesebb korosztályt a 15–19, illetve a 20–29 év közöttiek alkotják, amely szám szorosan összefügg az itt működő egyetemmel.

Révfalu lakosságának megoszlása az iskolázottság tekintetében:

Befejezett általános iskolai tanulmányokkal rendelkezők	10%
Középfokú végzettséggel érettségi nélkül, szakmai oklevéllel rendelkezők	6,5%
Érettségivel rendelkezők	39,7%
Felsőfokú diplomával rendelkezők	29,7%

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a Révfaluban élő válaszadók közül legtöbben (39,7%) érettségi vizsgával rendelkezett a felmérés időpontjában, 2019-ben. Emellett felsőfokú végzettséggel a közösség 29,7%-a. Ezek az arányok is az itt működő egyetem hatására engednek következtetni.

Ki kell emelni, hogyan rétegződött a felmérés időpontjában a révfalusi közössége a foglalkoztatottság tekintetében:

Foglalkoztatott	37,7%
Eltartott	36,5%
Inaktív	23,5%
Munkanélküli	2,2%

Megállapítható, hogy a Révfaluban lakók közül a legnagyobb arányban a foglalkoztatottak, illetve az eltartottak képviseltették magukat. Ezek az arányok is az itt működő egyetem hatására engednek következtetni.

A felmérés időpontjában Győr-Moson-Sopron megyében a munkanélküliségi rátát 1,7%-ban határozták meg. A táblázatban foglaltakból kiderül, hogy Révfalu esetében ez az érték valamennyivel magasabb volt.

Végül érdemes bemutatni a foglalkoztatottak a gazdasági szektorok szerinti megoszlását:

Mezőgazdaság	0,8%
Ipar	27,1%
Szolgáltatás	72,1%

Megállapítható, hogy Révfalu esetében is a harmadik szektorban foglalkoztatottak a munkavállalók több, mint kétharmadát kiteszik.¹⁴⁸

Pinnyéd népessége a legutolsó felmérés szerint 1.012 fő. Ez korosztály szerinti megoszlás a következőképpen alakul:

Korosztály	Százalékos megoszlás
0–14 éves	19,1%
15–19 éves	6,1%
20–29 éves	10,4%
30–39 éves	18,9%
40–49 éves	16,4%
50–59 éves	12,8%
60–69 éves	8,6%
70–79 éves	6,5%
80 év feletti	1,2%
Összesen	100%

Mint láthatjuk a két legnépesebb korosztályt a 30–39, illetve a 40–49 év közöttiek alkotják. Ez azt jelenti, hogy a 2011. évi népszámlálás alkalmával a pinnyédi közösség előregedő volt.

Pinnyéd lakosságának megoszlása az iskolázottság tekintetében:

Befejezett általános iskolai tanulmányokkal rendelkezők	14,1%
Középfokú végzettséggel érettségi nélkül, szakmai oklevéllel rendelkezők	12,1%
Érettségivel rendelkezők	29,7%
Felsőfokú diplomával rendelkezők	25%

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy a Pinnyéden élő válaszadók közül legtöbben (29,7%) érettségi vizsgával rendelkezett a felmérés időpontjában, 2019-ben. Emellett felsőfokú végzettséggel a közösség 25%-a.

Ki kell emelni, hogyan rétegződött a felmérés időpontjában a révfalusi közössége a foglalkoztatottság tekintetében:

Foglalkoztatott	47,3%
Eltartott	28,4%
Inaktív	20,4%
Munkanélküli	4,0%

Megállapítható, hogy a Pinnyéden lakók közül a legnagyobb arányban a foglalkoztatottak, illetve az eltartottak képviseltették magukat. A felmérés időpontjában Győr-Moson-Sopron megyében a munkanélküliségi rátát 1,7%-ban határozták meg. A táblázatban foglaltakból kiderül, hogy Pinnyéd esetében ez az érték jelentősen magasabb volt.

Végül érdemes bemutatni a foglalkoztatottak a gazdasági szektorok szerinti megoszlását:

Mezőgazdaság	2,9%
Ipar	29,2%
Szolgáltatás	67,8%

Megállapítható, hogy Pinnyéd esetében is a harmadik szektorban foglalkoztatottak a munkavállalók több, mint kétharmadát kiteszik.¹⁴⁹ Az is figyelemreméltó azonban, hogy a vizsgált négy városrész közül itt a legmagasabb az agrárszektorban dolgozók aránya.

A város demográfiai-társadalmi-gazdasági helyzete nagymértékben meghatározza a városrészi közösségek igényeit. A 2019-ben készült felmérés megállapította, hogy a nagyobb lélekszámú városrészekre fókuszálva, lakóhely szempontjából Révfalu és a belváros tekinthető a magasan szituált, képzett csoportok kedvelt célterületének. A kedvező foglalkoztatottsági adatok és ágazati szerkezet lehetővé teszi Győr egésze esetében a színvonalas kultúragazdaság, a kreatív közösségfejlesztést.¹⁵⁰

A felmérés összefoglaló jelentése kitért a közösség fejlesztésének további lehetőségére és ezek fontosságára is a belváros és Révfalu esetében: „A vizsgált célterülethez tartozó városrészek adják meg az egész város imázsának alapját, itt fókuszálódik mindaz az épített örökség és természeti adottságok, amik a városról alkotott képet alapvetően meghatározzák. Ehhez kapcsolódnak a város rendezvényei, amiknek számossága a többi városrész, vagy célterület kulturális életét is befolyásolja. A nagyszámú, nagy népszerűséggel bíró, ezáltal tömeges

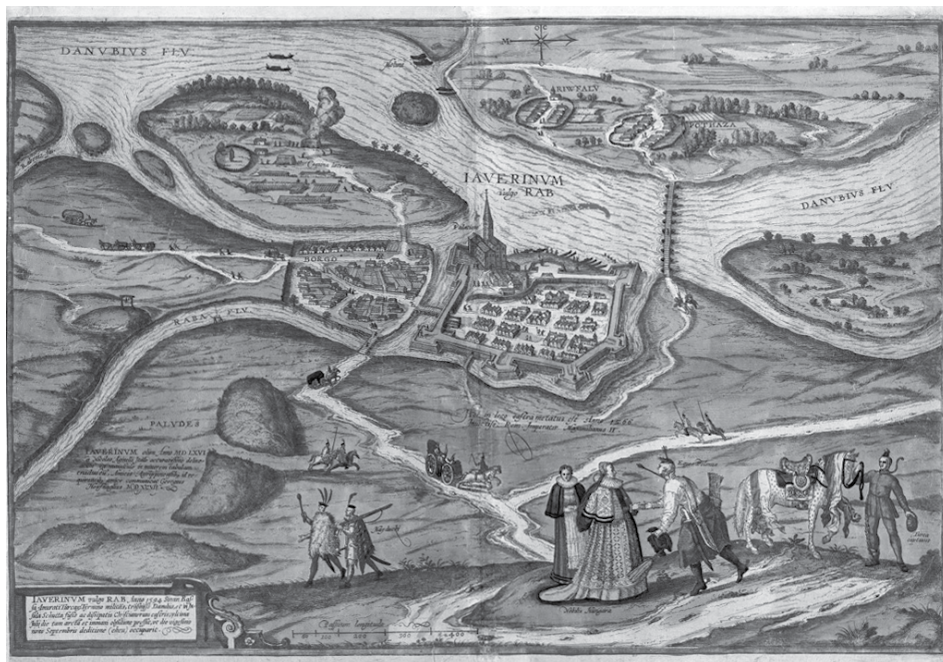
kulturális esemény mellett azonban figyelmet kell fordítani intimebb, a célterület karakterét és az itt lakók jellemzőit jobban megragadni tudó eseményekre. Ezeknek pedig helyet is kell tudni biztosítani, amire a túlsúfolt belvárosi intézmények és azok szigorú működési rendje (nyitva tartás, személyzet) nehezen tud biztosítani. Külön kiemelendő a fiatalokkal való kapcsolattartás és kommunikáció, hiszen a város iskolavárosi jellege is ezen célterületen keresztül jelenik meg.

Az intézmények és közösségek mellett a zöld és kék infrastruktúra jelenléte is hangsúlyos kell, hogy legyen. A város vízzel való kapcsolatán az utóbbi évek beruházásai sokat javítottak, amit a jövőben innovatívan és közösségformáló módon lehetne továbbfejleszteni.

Külön kérdést jelent a város lakosságát növelő, de itt csak időszakosan tartózkodó csoportok és a nagyszámú új beköltöző integrálása is, akik számára a győri életvitel, normák, kultúra is ezeken a célterületeken adható át könnyebben, amihez alkalmakat, eseményeket kell rendelni és azokat a megfelelő kommunikációs csatornákon kommunikálni.¹⁵¹

A jelentés összeállítói emellett számba vették mind a négy városrész esetében a már meglévő közösségi programokat (például: versmondó verseny, városi idegenvezetés a filozófia és kultúra mentén, Design Hét, Generációk háza programjai) és felmérésük alapján javaslatokat tettek a további közösségépítés lehetőségére is (például: játszóterek fejlesztése, közösségi helyek létrehozása).¹⁵²

Fényképek, dokumentumok

Győr török kori látképe Hoefnagel mester 1594-es metszetén, amit Angellini 1566-os vázlatai alapján metszett rézbe. Egyaránt kivehető a mai Belváros, Sziget és Révfalu területe is

Baross utca részlete, Győrvárosi- és Megyei Takarékpénztár épülete.
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Az 1763. évi földrengés emlékére készült győri fogadalmi kép,
melyen láthatók a megdőlt tornyok
(Forrás: Szávay Gyula: Győr. Monográfia a város jelenkoráról a történelmi idők érintésével)

Légi megfigyelő a Püspökvár tornyában, 1944.
(Forrás: *Id. Konok Tamás felvétele, fortepan.hu*)

Győr

Pénzügyigazgatósági palota

Pénzügyigazgatási palota

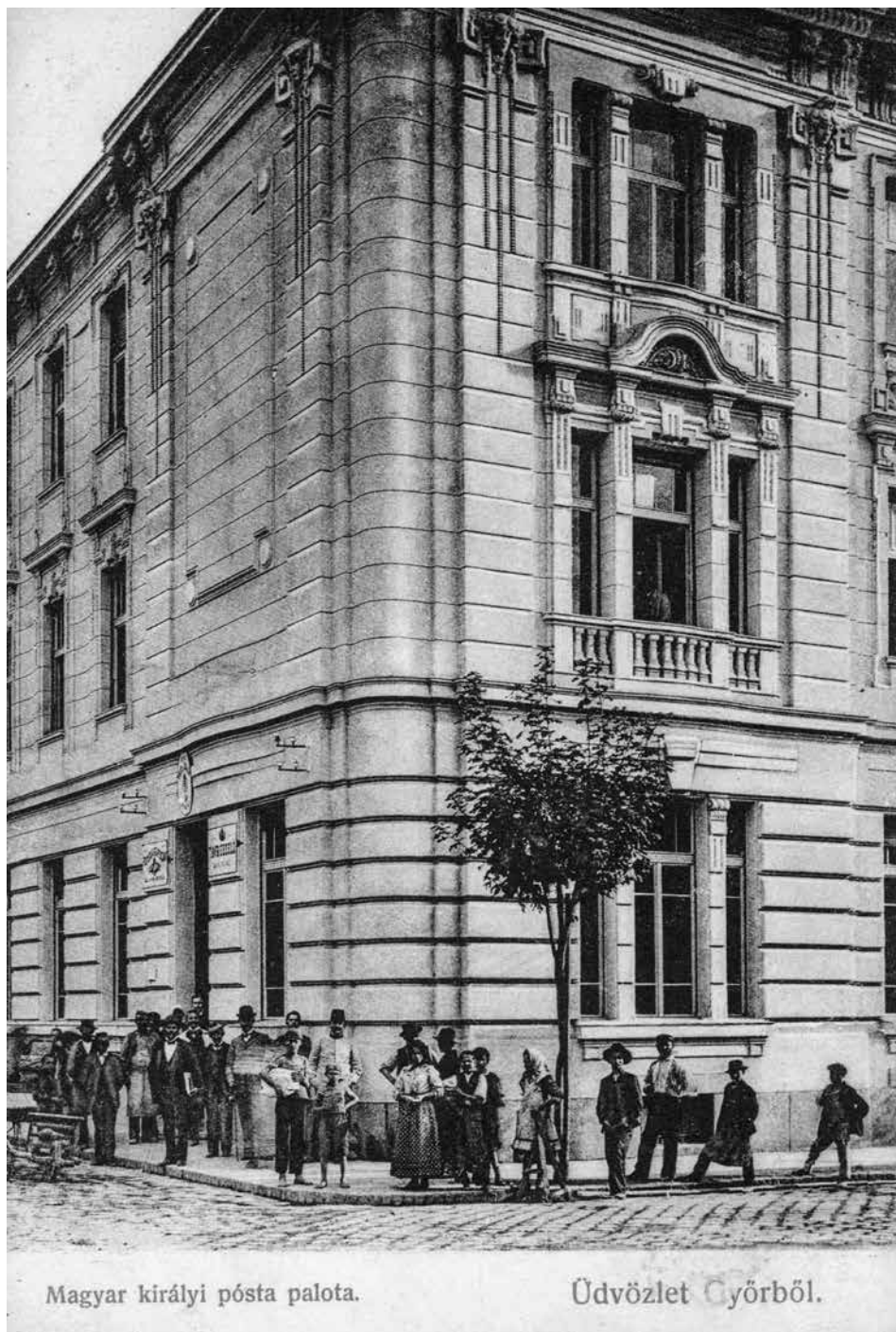
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

A kereskedelmi, illetve társasági élet egykori fontos helyszíne, a Győri Lloyd épülete
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

A Kereskedelmi és Iparkamara épülete
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Magyar királyi pósta palota.

Üdvözet Győrből.

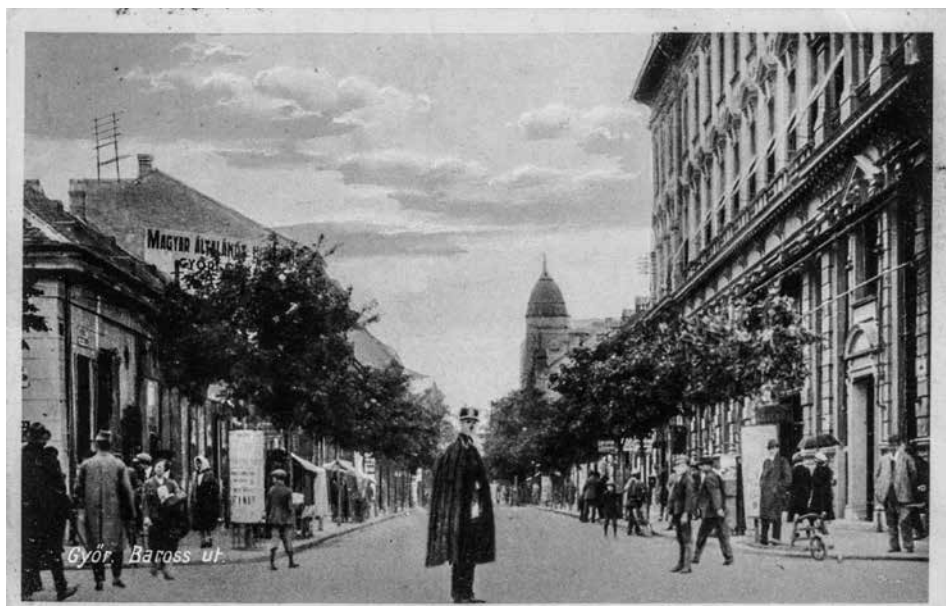
Magyar Királyi Postapalota épülete
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

A Püspökvár látképe a Dunakapu tér irányából
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

A Belváros látképe a Duna irányából
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

A Baross utca részlete
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

A Baross utca részlete
(Forrás: Inkey Tibor, fortepan.hu)

A Király utca és a Dr. Kovács Pál utca elágazása
(Forrás: Id. Konok Tamás felvétele, fortepan.hu)

Erzsébet tér, napjainkban Bécsi kapu tér
(Forrás: Glück József fotói, Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Parkoló autók a Széchenyi téren, 1976
(Forrás: Főfotó, fortepan.hu)

Benzinkút a mai Szent István úton, háttérben a városháza, 1938
(Forrás: Nagy István, fortepan.hu)

A Magyar Állami Felső Leányiskola, napjainkban Kazinczy Ferenc Gimnázium
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

A Győrvárosi Diákotthon az 1910-es években
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Győr Szabad Királyi Város Női Felsőkereskedelmi Iskola (ma Deák Ferenc Közgazdasági és Informatikai Szakközépiskola). Az egyik végzős osztály az iskola kapuja előtt, 1935.
(Forrás: Dr. Varga Csaba, fortepan.hu)

Bencés diákok ballagása a Széchenyi téren, 1948.
(Forrás: Id. Konok Tamás felvétele, fortepan.hu)

Szent Orsolya zárda terme
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Révai Miklós Gimnázium és a Honvéd- emlékmű
(Forrás: Uvateru, fortepan.hu)

Rákócziánium Középiskolai Katolikus Fiúinternátus épülete, napjainkban
Richter János Zeneművészeti Szakgimnázium
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Magyar Királyi Állami Fa- és Fémipari Szakiskola,
napjainkban Jedlik Ányos Gépipari és Informatikai Technikum és Kollégium
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Dr. Kovács Pál, a 19. századi győri egyesületi élet meghatározó alakja
(Forrás: Glück József-fotói, Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi tér gyűjteménye)

A régi városháza, ma Győr Város Levéltára a Rákóczi Ferenc utcában
(Forrás: Glück József fotói, Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér)

Győr régi színháza a Radó-szigeten
(Forrás: Glück József fotói, Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér)

Győr régi színháza a Belváros irányából
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Zenepavilon a Radó-szigeten
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Kisfaludy Színház épülete a Czuczor Gergely utcában, 1973. Napjainkban Vaskakas Báb-színház. (Forrás: Viznyiczai Erzsébet, fortepan.hu)

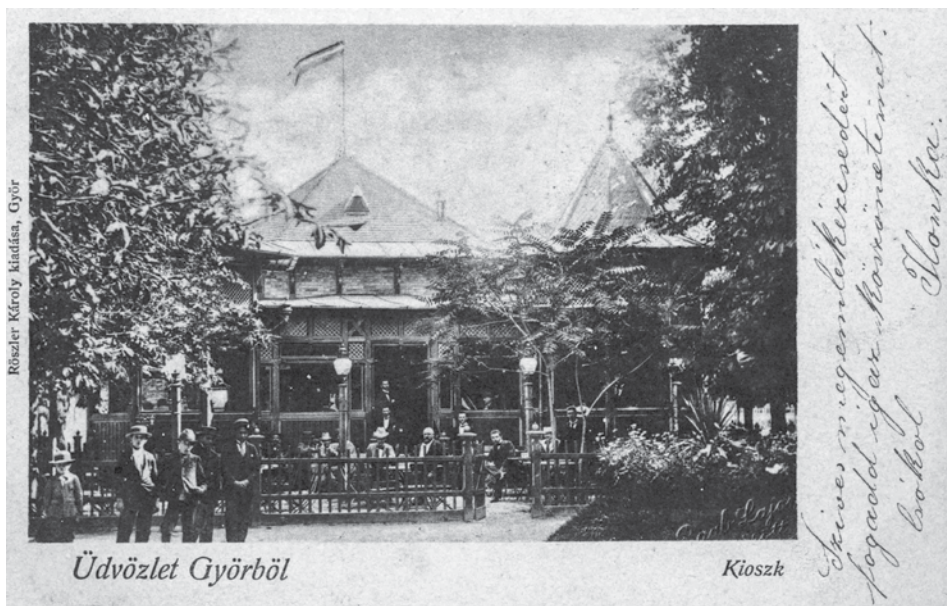
Az 1978-ban átadott új Kisfaludy Színház, előtérben a Győri Balett művészeivel, 1979.
(Forrás: Urbán Tamás, *fortepan.hu*).

A Győri Balett művészei a Petőfi Sándor Művelődési Központ aulájában
(Forrás: Urbán Tamás, *fortepan.hu*)

A Győri Balett előadása, a szólista Demcsák Ottó
(Forrás: Urbán Tamás, fortepan.hu)

KIOSZK a Radó-szigeten
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

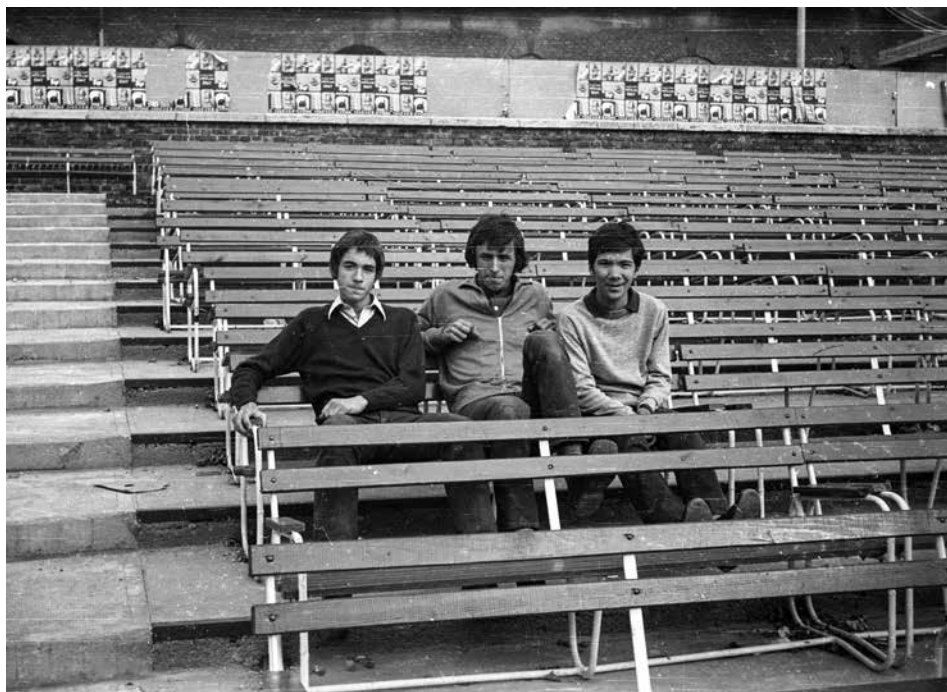
Ünnepség a radó-szigeti KIOSZK-ban, 1937.
(Forrás: Id. Konok Tamás felvétele, fortepan.hu)

Ünnepség a radó-szigeti KIOSZK-ban, 1938
(Forrás: Nagy István, fortepan.hu)

A Győri Balett művészei az egykori KIOSZK, a képen már Jereván étterem teraszán, 1979.
(Forrás: Urbán Tamás, fortepan.hu)

A belvárosi Rába-part, a Víziszínpad nézőtere
(Forrás: G K, fortepan.hu)

Regatta pavilon a Radó-szigeten
 (Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

A Kisfaludy-kávéház terme
 (Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

A Royal Szálló terme
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Royal kávéház, Győri Automobil Club összejövedele
(Forrás: Győr Város Levéltára, fortepan.hu).

Az egykori Fehér Hajó Szálló, a mai Szent István úton
 (Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

A Rába Hotel a Városháza irányából
 (Forrás: Főfotó, fortepan.hu)

A Rába Hotel a Baross utca irányából
(Forrás: Bauer Sándor, *fortepan.hu*)

Étterem a győri vasútállomáson, 1975
(Forrás: Bauer Sándor, *fortepan.hu*)

A Márka önkiszolgáló étterem, 1976
(Forrás: Bauer Sándor, fortepan.hu)

Tejbár a győri vasútállomáson, 1976
(Forrás: Magyar Rendőr, fortepan.hu)

Virágpiac, szemben az Arrabona áruház
(Forrás: Gábor Viktor, *fortepan.hu*)

Büfék a Virágpiacon, 1960
(Forrás: id. Konok Tamás, *fortepan.hu*)

Virágárus a Belvárosban, 1950
(Forrás: id. Konok Tamás, *fortepan.hu*)

Piac a Széchenyi téren
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Szappanbuborék-fújó karikat árúsító házaspár a Dr. Kovács Pál utca és a Király utca találkozásánál (Forrás: Kereki Sándor, fortepan.hu)

Dinnye vásár Győrött.

Üdvözlét Győrből.

Dinnyevásár Győrött

(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Piac a Dunakapu téren

(Forrás: Magyar Rendőr, fortépan.hu)

Piac a Széchenyi téren, 1938
(Forrás: Nagy István, fortepan.hu)

Reklámtábla a Baross utcán, 1941
(Forrás: Nagy István, fortepan.hu)

Gruber, Müller, Havasi K.

Győri Sakkör. A Győri Sakk-Kongresszus, Nemzetközi Mesterverseny és Főturna. Győr, 1924. (Forrás: Glück József fotói, Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér)

A Győri Ének- és Zeneegylet zenekara

Győri Ének- és Zeneegylet férfikara, 1926.

(Forrás: Dr. Felpéczi Petz Lajos: Győr város zenei élete 1497-1926. Győr, 1930.)

Hermann vonósnégyes, 1928.
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér)

Csoportkép a Bécsi kapu téren
(Forrás: Győr Város Levéltára, fortepan.hu)

Szent János fogadása Győrött, 1938.
Az előkészületek (Forrás: Nagy József, fortepan.hu)

Szent László napi körmenet a Szent László hermával, a Gutenberg tér felől nézve
(Forrás: id. Konok Tamás, fortepan.hu)

A IV. gyalogezred zászlószentelési ünnepsége a Városháza előtt
(Forrás: id. Konok Tamás, fortepan.hu)

Elite mozi képsímlő, filmposzterrel, 1940 körül
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Az Elite mozgó
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Az Apolló mulató, később mozi
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Hősök emlékműve a Radó-szigeten
(Forrás: Nagy István, Fortepan.hu)

A Belvárost Szigettel összekötő Rába-híd
(Forrás: Dr. Kouvács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Sziget és Újváros látképe, a Rábca elterelését megelőzően
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

A Rábca-híd átszállítása
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Szigeti utcarészlet
(Forrás: Kereki Sándor, fortepan.hu)

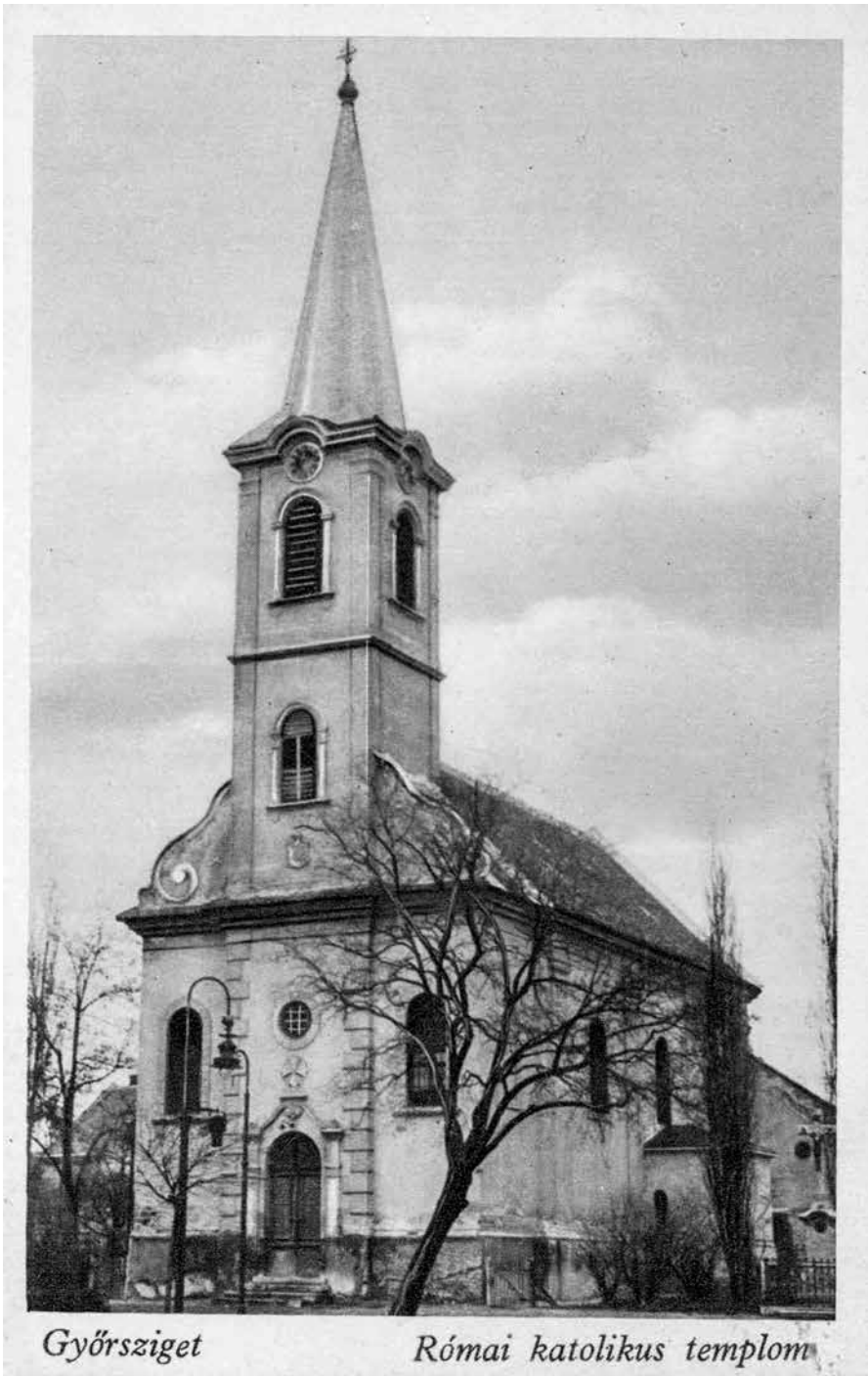
Könyvvásár a Radó-szigeten
(Forrás: id. Konok Tamás, fortepan.hu)

Győrszigeti Állami Ellemi Iskola, 1936-1937 tanév.
(Forrás: Album046, fortepan.hu)

Kép: Győri strand, 1943.
(Forrás: Id. Konok Tamás felvétele, fortepan.hu).

Györsziget

Római katolikus templom

Györszigeti római katolikus templom képeslapon, 1940 körül
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

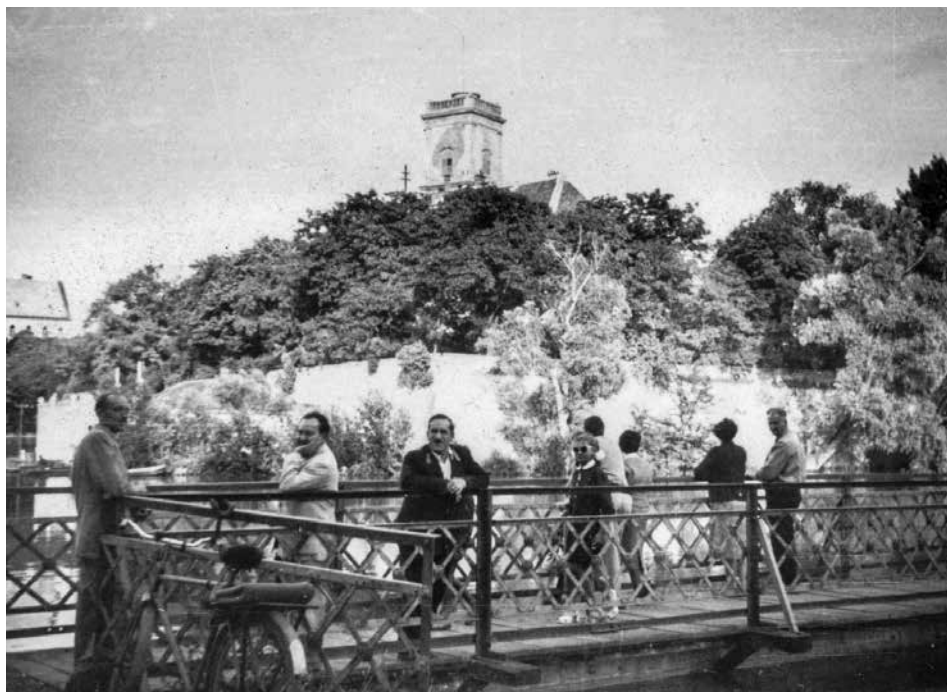

A györszigeti plébánia-
templom főoltára.

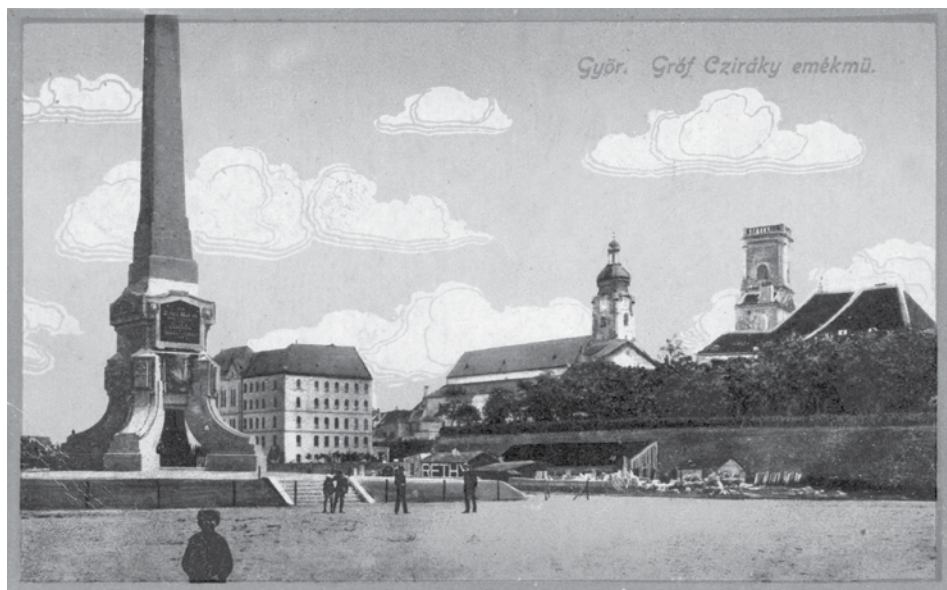
Györszigeti római katolikus templom főoltára
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Győri strand épülete, 1970-es évek
(Forrás: Fürdőigazgatóság, fortepan.hu)

Rába szigetág hídja a strandra, háttérben a Püspökvár
(Forrás: fortepan.hu)

A Cziráky-emlékmű
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Hotel a 2002. évi árvíz idején
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

GYÁÉV uszoda a 2002. évi árvíz idején
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Amstel hattyú vendéglő a 2002. évi árvíz idején
(Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

A Belvárost és Révfülszék összekötő Kossuth híd, Révfülszék látképe. A képen látható többek között a Káptalándomb részlete, valamint a Csermák-ház és a Győri Torna és Evezős Egyesület épülete, 1933. (Forrás: Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye).

Győri Torna és Evezős Egyet csónakháza, 1931.
(Forrás: Schermann Ákos, fortepan.hu).

Diákok az 1954-es szigetközi árvíz emlékművénél, 1962.
(*Forrás: Lencse Zoltán, fortepan.hu*).

Hallgatók az épülő Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola (ma Széchenyi István Egyetem) épülete előtt. (*Forrás: Gábor Viktor, fortepan.hu*)

Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola (ma Széchenyi István Egyetem) étkezője, 1974.
(Forrás: Gábor Viktor, *fortepan.hu*)

Aranypart a Mosoni-Dunánál. A Győri Automobil és Motor Club I. hivatalos túrájának osztrák vendégei ebédelnek, 1935. (Forrás: Győr Város Levéltára, *fortepan.hu*).

Az egykori Torkos-kastély épülete Révfaluban, 1920 körül.
A kastély az 1944. november 17-i bombázás során pusztult el.
(Forrás: Glück József fotója, Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér).

Mosoni-Duna a Kossuth híd közelében, előtérben a The White Rabbit hajó Az aranyfej című filmben „szerepelt”. Szemben a túlparton a Richards Finomposztógyár csónakháza
(Forrás: Inkey Tibor, fortepan.hu)

Vásárhelyi Pál gyalogoshíd, 1978
(Forrás: Kereki Sándor, *fortepan.hu*)

Mosoni-Dunán evező fiúk
(Forrás: Nagy István, fortepan.hu)

Pihenő a Mosoni-Duna partján, a háttérben Révfallu látható
(Forrás: Nagy István, fortepan.hu)

Csónakázók, a háttérben a Sziget városrészt Révfaluval összekötő jármos fahíd
(Forrás: Veszprém Megyei Levéltár, Klauszer, fortepan.hu)

Piller vendéglő a Vargakőhöz a Mosoni-Duna partján, Révfaluiban, 1937.
(Forrás: Tóth Árpád, fortepan.hu)

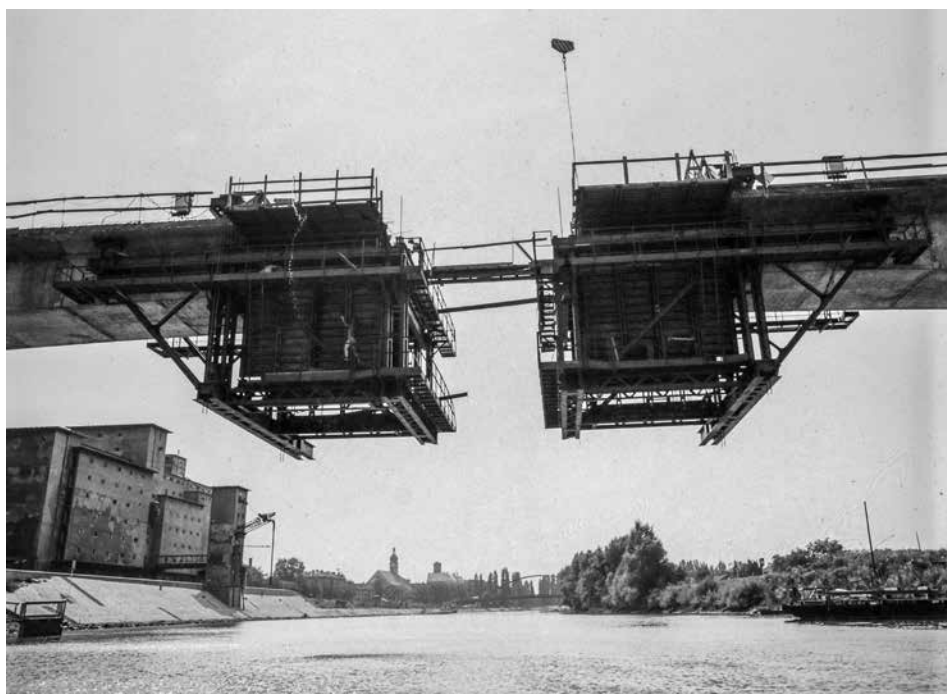
Mosoni-Duna a Varga-kői strandnál, balra a parton a Piller vendéglő
(Forrás: Tóth Árpád, *fortepan.hu*)

Mosoni-Duna, háttérben a Győri Torna és Evezős Egylet csónakháza,
az 1940. évi jegesár idején. (Forrás: Nagy István, *fortepan.hu*)

Kossuth-híd révfalusi hídfője, 1960
(Forrás: *Chuckyeager tumblr, fortepan.hu*)

A Széchenyi híd építése, 1978. Balra az elevátor, háttérben a Kossuth híd
(Forrás: *Uvateru, fortepan.hu*).

Strandolók a Mosoni-Duna parton, háttérben a Kossuth-híd
(Forrás: dr. Varga Csaba, fortepan.hu)

Szabadstrand a Mosoni-Dunán
(Forrás: Glück József fotói, Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Tizenegyesek tere Révfaluban, napjainkban Kálóczy téren
(Forrás: Glück József fotói, Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér gyűjteménye)

Pinnyéd temploma, 1939.
(Forrás: Id. Konok Tamás felvétele, fortepan.hu).

A Pinnyédhez tartozó Szűnyog-sziget „Köss ki” csárdája, 1938.
(Forrás: Tóth Árpád, fortepan.hu)

JEGYZETEK

- 1 *Szávay* 1896. 26.; *Göcsei* 1982. 14.
- 2 *Borbíró – Valló* 1956. 79–80.; *Göcsei* 1982. 12.
- 3 *Borbíró – Valló* 1956. 79.; *Göcsei* 1982. 14.
- 4 *Bedy* 1939. 91.; *Borbíró – Valló* 1956. 79.; *Göcsei* 1982. 13.
- 5 *Göcsei* 1982. 13–14.
- 6 Az a díj, amelyet a hajó állóhelyéért fizettek. Kikötésnél ugyanis karót kellett levetni ugyanis és oda kikötni a vízijárművet.
- 7 *Göcsei* 1982. 23–25.
- 8 *Göcsei* 1982. 49–54.
- 9 *Tomaj* 1970. 263.
- 10 *Göcsei* 1982. 60–73.
- 11 *Göcsei* 1982. 138–140.; *Oláh* é. n.
- 12 *Göcsei* 1982. 17.
- 13 *Bedy* 1939. 95.; *Göcsei* 1982. 18.
- 14 *Bedy* 1939. 95–96.; *Göcsei* 1982. 18–19.
- 15 *Bedy* 1939. 97.; *Göcsei* 1982. 19–20.
- 16 *Bedy* 1939. 97.; *Göcsei* 1982. 20.
- 17 *Bedy* 1934. 53.; *Bedy* 1939. 94., 98.; *Göcsei* 1982. 17.
- 18 *Bedy* 1939. 94.; *Göcsei* 1982. 21.
- 19 *Fényes* 1851.; *Göcsei* 1982. 21.
- 20 *Göcsei* 1982. 21.
- 21 *Göcsei* 1982. 127.
- 22 *Bedy* 1939. 92–93.; *Göcsei* 1982. 8., 27–32., 48.
- 23 *Bedy* 1939. 92.; *Göcsei* 1982. 132.
- 24 *Bedy* 1939. 92.; *Göcsei* 1982. 132.

- 25 *Göcsei* 1982. 132–134.
- 26 *Göcsei* 1982. 134.
- 27 *Göcsei* 1982. 134.
- 28 *Göcsei* 1982. 78–79.; 104–106.; 115–120.
- 29 *Göcsei* 1982. 97–99.
- 30 *Göcsei* 1982. 87–94.; Győr, az iskolaváros 1996. 126.
- 31 *Göcsei* 1982. 100–101., 124–125., 146–147.
- 32 *Göcsei* 1982. 146.; Győr, az iskolaváros 1996. 172–173.
- 33 *Göcsei* 1982. 147–149.
- 34 *Göcsei* 1982. 96–97.
- 35 *Göcsei* 1982. 87.
- 36 *Göcsei* 1982. 101–102.
- 37 *Bedy* 1939. 93–94.; *Göcsei* 1982. 20.
- 38 *Szávay* 1896. 26.
- 39 *Borbíró–Valló* 1956. 222–223.; *Tomaj* 1971. 295.; *Grábics* 1980. 2.
- 40 *Tomaj* 1971. 296.
- 41 *Bedy* 1941. 182.
- 42 *Pálffy* 1997. 276.
- 43 *Borbíró–Valló* 1956. 223.; *Tomaj* 1971. 295–296.; *Grábics* 1980. 2–3.
- 44 *Tomaj* 1971. 296.
- 45 *Tomaj* 1971. 295.; *Grábics* 1980. 3.
- 46 *Tomaj* 1971. 296.
- 47 *Grábics* 1980. 4.
- 48 Markó Árpád úgy vélte, hogy Bottyán a győrszigeti rajtaütéstől azt remélhette, hogy esetleg körülzárhatja a várost, illetve egy nagy zsákmány megszerzésében bízott. Bár én sem ismerem a kuruc generális-strázsamester valódi szándékát, de inkább ez utóbbiban reménykedhetett. *Markó* 1934. 326.
- 49 *Heckenast* 2005. 463–464.
- 50 *Heckenast* 2005. 361–362.
- 51 *Markó* 1934. 326.
- 52 Markó szerint a kurucok egy másik része az Újvárosba tört és széthányta a cölöpgátat. *Markó* 1934. 327.

- 53 Markó ezt másként írta le a cikkében. Szerinte a bástyákon elhelyezett tüzérség támogatásával kitört Toldo negyven muskétással és a győri német polgárokkal, hogy biztosítsa a Bécsi-kapu előtti hidat. Ezt követően pedig a főtéren (ma Széchenyi tér) felsorakozott mintegy 600 fős őrség is támadásba lendült. Az Újvárosba benyomulva meglepték a zsákmányt kereső kurucokat. *Markó* 1934. 327–328.
- 54 Kolinovics Gábor műve alapján Markó megjegyzi, hogy 800 talpas halt meg. *Markó* 1934. 328.
- 55 *Wienerisches Diarium vom 22. bis 24. Junii 1707.* Nummer 406.; *Markó* 1934. 327–328. Érdemes megjegyezni, hogy Wagnereck jelentésében nem szerepelnek a rácok veszteségei, amit Markó úgy magyarázott, hogy a császári-királyi parancsnokok „harcjelentéseikben mindig csak a reguláris ezredek veszteségeiről szoktak beszámolni.” *Markó* 1934. 328.
- 56 *Wienerisches Diarium vom 29. Junii bis 1. Julii 1707.* Nummer 408.; *Markó* 1934. 329.
- 57 *Grábics* 1980. 7.
- 58 *Grábics* 1980. 9.
- 59 *Grábics* 1980. 11.
- 60 A város és a vármegye között még 1910-ig folyt a pereskedés a pénzügyi kérdések miatt. Végül Győr 55 880 koronát fizetett, amely a győrszigeti Dunahíd és vámház költségei voltak. *Grábics* 1980. 23.
- 61 Tomaj 1970. 264–283. passim; *Grábics* 1980. 22–23.
- 62 *Bedy* 1941. 182.; *Tomaj* 1962. 101.
- 63 *Tomaj* 1962. 100–112.; *Grábics* 1980. 5–6., 12.
- 64 *Bedy* 1942. 185.; *Grábics* 1980. 7.
- 65 *Bedy* 1941. 187.; *Tomaj* 1971. 296.; *Grábics* 1980. 6.
- 66 *Bedy* 1942. 21.; *Tomaj* 1971. 296.; *Grábics* 1980. 6.
- 67 *Tomaj* 1971. 296.; *Grábics* 1980. 6.
- 68 *Bedy* 1941. 114.; *Bedy* 1942. 133–134.
- 69 *Bedy* 1942. 187.
- 70 *Tomaj* 1971. 296.
- 71 *Tomaj* 1971. 296.
- 72 Koestlin társai Heller Zsigmond és Diamant Emánuel voltak. *Grábics* 1980. 27.

- 73 *Győri Hírlap* 44. évfolyam 194. szám (1900. augusztus 25.)
- 74 A tulajdonosok közül Heller Zsigmond és Diamand Róbert – zsidó származásuk miatt – német haláltáborokban halt meg, míg Koestlin Lajos még korábban elhunyt. *Grábics* 1980. 36.
- 75 *Borbíró–Valló* 1956. 253.; *Tomaj* 1971. 304.; *Grábics* 1980. 12–13., 27–28., 36.
- 76 *Grábics* 1980. 27–28.
- 77 *Grábics* 1980. 13., 29–31., 35.
- 78 *Grábics* 1980. 13., 31.
- 79 *Grábics* 1980. 14., 31.
- 80 *Grábics* 1980. 13.
- 81 *Grábics* 1980. 14., 31.
- 82 *Grábics* 1980. 31.
- 83 *Sikor* 1874. 350.; *Surányi* 1874. 625.; *Grábics* 1980. 17.
- 84 *Sikor* 1874. 350.; *Grábics* 1980. 17.
- 85 Emellett még a közösség *Szürke nénikéknek* és *A Szeretet Testvéreinek* is nevezte a rend tagjait. *Surányi* 1874. 625.; *Grábics* 1980. 17.
- 86 *Sikor* 1874. 350.; *Grábics* 1980. 17.
- 87 *Tomaj* 1971. 300–301.; *Grábics* 1980. 17.
- 88 Győr, az iskolaváros 1996. 87.
- 89 *Markó* 1996. 32.; Győr, az iskolaváros 1996. 134.
- 90 *Grábics* 1980. 27., 39.
- 91 Az izraelita felekezethez tartozó egyesületek működéséről a győrszigeti zsidósággal foglalkozó fejezet foglalkozik.
- 92 *Pisztóry* 1874. 186.; *Balázs* 1980. 165.; *Grábics* 1980. 18.
- 93 *Pisztóry* 1874. 189.; *Grábics* 1980. 19.
- 94 A győr-szigeti tűzoltó egyesület é. n. 3–4.
- 95 *Pisztóry* 1874. 327.; *Grábics* 1980. 19.
- 96 *Perger* 2017. 165.
- 97 *Perger* 2018. 173.
- 98 *Wotticz* 1874. 632.; *Vörös* 1971. 382.; *Grábics* 1980. 5.; *Perger* 2017. 165.
- 99 *Wotticz* 1874. 632.; *Grábics* 1980. 5.

- 100 *Grábics* 1980. 5.
- 101 *Vörös* 1971. 382.; *Grábics* 1980. 15.
- 102 *Persz* 1874. 347.; *Sikor* 1874. 353.; *Grábics* 1980. 15.
- 103 *Vörös* 1971. 383–384.; *Grábics* 1980. 15–16.
- 104 *Grábics* 1980. 16.
- 105 *Grábics* 1980. 32.
- 106 *Pisztóry* 1874. 186.; *Grábics* 1980. 16. A *Chevra kadisa* mellett 1867-ben megalakult *Nichum Avelim*, amely a szegények segélyezését vállalta a gyászidő első hetében. Ekkor mindenkinek 5 forintot küldtek. Tagjai száma elérte a 110 főt. *Pisztóry* 1874. 186.
- 107 *Pisztóry* 1874. 185–186.; *Grábics* 1980. 15.
- 108 *Áldozó* 2016. 634–636., 641.
- 109 *Grábics* 1980. 24.; *Áldozó* 2016. 640–644.
- 110 *Grábics* 1980. 24.; *Áldozó* 2016. 645–647.
- 111 A Pinnyéddel foglalkozó fejezetben erről a műveletről még szó esik.
- 112 *Grábics* 1980. 24–25.
- 113 *Torma* 2018. 142–143.
- 114 *Torma* 2018. 176–179.
- 115 *Torma* 2018. 207–209.
- 116 *Torma* 2018. 281–288., 301.
- 117 *Torma* 2018. 210–212.
- 118 *Grábics* 1980. 25–26.; 37–38.; *Bedő* 2015c.; *Lengyel* 2015.
- 119 *Biczó* 2019.
- 120 *Matusek* 1874. 524.; *Biczó–Zsebedics* 2010. 19.
- 121 *Gálos* 1930. 202.; *Biczó–Zsebedics* 2010. 20.
- 122 *Biczó–Zsebedics* 2010. 9.
- 123 *Bedy* 1942. 138.
- 124 *Matusek* 1874. 524.; *Biczó–Zsebedics* 2010. 9., 19.
- 125 *Áldozó* 2016. 639–640., 643–644.
- 126 *Áldozó* 2016. 645–646.
- 127 *Dr. Gönczöl–Kallós* 2012. 55.
- 128 GyMJVL Győr Város Tanácsa Végrehajtó Bizottság jegyzőkönyvei. XXIII. 102. 1. kötet. 112., 124.

- 129 *Biczó–Zsebedics* 2010. 28–30.; 34–35., 46., 105.
- 130 *Biczó–Zsebedics* 2010. 32–34.; 89–148.
- 131 Matusek 1874. 524.; *Biczó–Zsebedics* 2010. 19.
- 132 *Biczó–Zsebedics* 2010. 10–11.
- 133 *Biczó–Zsebedics* 2010. 88.
- 134 *Biczó–Zsebedics* 2010. 100–101.; 107., 149.
- 135 *Biczó–Zsebedics* 2010. 55–56.
- 136 *Biczó–Zsebedics* 2010. 88.
- 137 *Biczó–Zsebedics* 2010. 99–105.; *Dr. Gönczöl–Kallós* 2012. 55–65.
- 138 *Biczó–Zsebedics* 2010. 108–109.
- 139 *Biczó–Zsebedics* 2010. 44–45.
- 140 *Grábics* 1980. 24–25.
- 141 *Biczó–Zsebedics* 2010. 46–54.
- 142 GyMJVL Győr Város Tanácsa Végrehajtó Bizottság jegyzőkönyvei, XXIII. 102. 44. kötet. 49–52.; *Biczó–Zsebedics* 2010. 57.
- 143 *Biczó–Zsebedics* 2010. 57.
- 144 *Biczó–Zsebedics* 2010. 59–68.
- 145 *Biczó–Zsebedics* 2010. 42–43., 78.
- 146 „A helyi identitás és kohézió erősítése Győr városában”
- 147 „A helyi identitás és kohézió erősítése Győr városában”
- 148 „A helyi identitás és kohézió erősítése Győr városában”
- 149 „A helyi identitás és kohézió erősítése Győr városában”
- 150 „A helyi identitás és kohézió erősítése Győr városában”
- 151 *Fehérené–dr. Tóth* 2019. 16.
- 152 *Fehérené–dr. Tóth* 2019. 14–18.

Felhasznált irodalom

- A győr-szigeti tűzoltó egyesület é. n. A győr-szigeti tűzoltó egyesület kimutatása alakulásától, 1886 végéig. Győr, év nélkül.
- „A helyi identitás és kohézió erősítése Győr városában.” TOP – 6.9.2-16. Megalapozó dokumentum. 2. melléklet. Előzetes célcsoport elemzés. (Kézirat)
- Almási* 1999 *Almási Tibor*: A Győri Képző- és Iparművészeti Társulat 1919–1944. Győr, 1999.
- Almási* 2007 *Almási Tibor*: Liezen-Mayer Sándor és Győr. *Arrabona* 45 (2007) 1. sz. 379–396.
- Andorka* 1996 *Andorka Zsolt*: A Magyar és a Győr-Moson-Sopron Megyei Kereskedelmi és Iparkamara története. Győr, 1996.
- Andorka* 1996 *Andorka Zsolt*: A kamara krónikája 1890–2005. Győr, 2005.
- Antaliné* 2009 *Antaliné Hujter Szilvia*: A győri Kisfaludy Irodalmi Kör történetének utolsó évtizede (1941–1950). In: A Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár Évkönyve 2008. Szerk.: dr. Horváth József. Győr, 2009. 251–272.
- Antaliné* 2015a *Antaliné Hujter Szilvia*: A Radó-szigeti Kioszk. Lelőhely: <https://www.gyorisalon.hu/news/1814/61>. Letöltés ideje: 2021. 04. 18.
- Antaliné* 2015b *Antaliné Hujter Szilvia*: A Hungária kávéház tulajdonosa, a népdalgyűjtő Limbeck Ferenc – Limbay Elemér. Lelőhely: <https://www.gyorisalon.hu/news/2523/61>. Letöltés ideje: 2021. 04. 18.
- Antaliné* 2016 *Antaliné Hujter Szilvia*: Gyógyszertár az Angyalhoz: A Mányoki-ház története. Lelőhely: <https://www.gyorisalon.hu/news/7001/61>. Letöltés ideje: 2021. 04. 18.
- Antaliné* 2018 *Antaliné Hujter Szilvia*: A „Győr városát végveszéllyel fenyegető földrengés” és más régi földrengések. Lelőhely: <https://www.gyorisalon.hu/news/11469/61>. Letöltés ideje: 2021. 03. 28.

- Antaliné* 2019 *Antaliné Hujter Szilvia*: A győri Rába-sziget a 19. században – A „közgyönyörködtető sétatér”.
Lelőhely: <https://www.gyorisalon.hu/news/12341/66/A-gy%C5%91ri-R%C3%A1ba-sziget-a-19.-sz%C3%A1zadban-A-k%C3%B6zgy%C3%B6ny%C3%B6rk%C3%B6dtet%C5%91-s%C3%A9tat%C3%A9r>.
Letöltés ideje: 2021. 04. 18.
- Antaliné* 2020 *Antaliné Hujter Szilvia*: A Városi Kultúrház – A „hajléktalan kultúrintézmények” reménysége az 1930-as években. Lelőhely: <https://www.gyorisalon.hu/news/13615/61>. Letöltés ideje: 2021.04.18.
- Antaliné* é. n. *Antaliné Hujter Szilvia*: Győr zenei élete 1849–1945.
In: Győr monográfia. 4. kötet. Kézirat. Év nélkül.
- Ács* 2012 *Ács Tibor*: Az ifjú Széchenyi főhadnagy a nemesi insurrectio vezérkarában és a győri csatában (1809. április–november).
In.: Franciák Magyarországon, 1809. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. II. kötet. Budapest-Győr, 2012. 9–40.
- Áldozó* 2016 *Áldozó István*: Árvizek Győr vármegyében a 19. század második felében. In: Primus inter omnes. Tanulmányok Bed Vince születésének 150. évfordulójára. Szerk.: Arató György–Nemes Gábor–Vajk Ádám. Győr, 2016. 631–649.
- Bagi* 2011 *Bagi Zoltán Péter*: A császári-királyi mezei hadsereg a tizenöt éves háborúban. Hadszervezet, érdekérvényesítés, reformkísérletek. Budapest, 2011.
- Bak* 1978 *Bak Borbála*: Győr szabad királyi város bíráinak választása 1743–1778 között. In: Tanulmányok Győr és vidéke történetéből. Szerk.: Geccényi Lajos. Győr, 1978. 23–36.
- Bak* 1980 *Bak Borbála*: Győr szabad királyi város igazgatása 1743–1778. (Tisztségviselők, alkalmazottak). Budapest, 1980.
- Balázs* 1961 *Balázs Péter*: „A magyar Marseille” (Társadalmi harcok Győrött és Győr megyében 1848-ban). *Arrabona* 3 (1961) 111–124.
- Balázs* 1964 *Balázs Péter*: Egy győri német polgár 1848–49-ben. *Arrabona* 6 (1964) 149–183.
- Balázs* 1980 *Balázs Péter*: Győr a feudalizmus bomlása és a polgári forradalom idején. Budapest, 1980.
- Bana* 1997 *Bana József*: Győr polgármesterei. In: Győr története a kezdetektől napjainkig. Szerk.: Bana József, Morvai Gyula. Városi Levéltári Füzetek I. Győr, 1997. 77–94.

- Bana* 1999 *Bana József*: A bordélyházak kialakulása Győr városában (1848–1919) In: Piroslámpás évszázadok. Szerk.: Bana József. Győr, 1999. 15–32.
- Bana–Márfi* 2003 *Bana József–Márfi Attila*: A győri színjátszás történetéből. In: A Győri Nemzeti Színház 25 éve. Főszerk.: Korcsmáros György. Győr, 2003. 8–12.
- Bana* 2010 *Bana József*: Győr legnagyobb polgármestere, Zechmeister Károly. *Győri Tanulmányok* 30 (2010) 21–44.
- Bana* 2011 *Bana József*: Kísérlet a Győr városában működő vallásos egyesületek meghatározására (1737–1950). In: In labore fructus. Jubileumi tanulmányok Győregyházmegye történetéből. Szerk.: Nemes Gábor – Vajk Ádám. Győr, 2011. 57–76.
- Bana* 2015 *Bana József*: Győr város sportegyesületeinek katasztere (1827–1950). In: Szorosadtól Rijekáig. Tanulmányok Bösze Sándor emlékére. A Magyar Levéltárosok Egyesülete kiadványai 14. Szerk.: Mayer László – Tilcsik György. Budapest, 2015. 109–117.
- Bana* 2017 *Bana József*: A lövöldöző visszatér. Győr történetéből, ínyenceknek. Győr, 2017.
- Banfi–Maggiorotti* 1933 *Banfi, Florio –Maggiorotti, Leone Andrea*: Győr vára. *Hadtörténelmi Közlemények* 34 (1933) 1–45.
- Barkó* 2017 *Barkó Gábor Ágoston OSB*: Ünnepek és városi térhasználat a kora újkori Győrben a ferencesek példáján. In: Jezsuita jelenlét Győrben a 17–18. században. Tanulmányok a 375 éves Szent Ignác-templom történetéhez. Szerk.: Fazekas István – Kádár Zsófia – Kökényesi Zsolt. Győr, 2017. 365–382.
- Barna* 2014 *Barna Attila*: Lőcsei fehérasszony. Legenda és valóság. Győr, 2014.
- Bay* 1941 *Bay Ferenc*: Napóleon Magyarországon. Budapest, 1941.
- Bárdos* 1980 *Bárdos Kornél*: Győr zenéje a 17–18. században. Budapest, 1980.
- Bedő* 2015a *Bedő Mónika*: A régi győri gőz- és kádfürdők. Lelőhely: <https://www.gyorisalon.hu/news/3749/61>. Letöltés ideje: 2021. 04. 17.
- Bedő* 2015b *Bedő Mónika*: A Spartacus csónakház – Győr első csónakháza. Lelőhely: <https://www.gyorisalon.hu/news/3448/61>. Letöltés ideje: 2021. 06. 17.

- Bedő* 2015c *Bedő Mónika*: A régi gőz-, kádfürdő és a fedett uszoda épületének története. Letölthető: <https://www.gyoriszon.hu/news/3957/61>. Letöltés ideje: 2021. 04. 17.
- Bedy* 1930 *Bedy Vince*: A 16. és 17. századi győri kalendás egyesületek. *Győri Szemle* 1 (1930) 4–6. sz. 162–173.
- Bedy* 1934 *Bedy Vince*: Adatok Győr város 16. és 17. századbeli lakosságának vallás szerint való megoszlásához. *Győri Szemle* 5 (1934) 52–59.
- Bedy* 1938 *Bedy Vince*: A győri székeskáptalan története. Győr, 1938.
- Bedy* 1939 *Bedy Vince*: *Győr katolikus vallásos életének múltja. Győr, 1939.*
- Bedy* 1941 *Bedy Vince*: *Adalékok a győri ipar történetéhez. Győri Szemle* 12 (1941) 3–4. sz. 108–119., 182–188.
- Bedy* 1942 *Bedy Vince*: *Adalékok a győri ipar történetéhez. Győri Szemle* 13 (1942) 1–4. sz. 21–29., 92–95., 131–143., 181–194.
- Biczó–Zsebedics* 2010 *Biczó Zalán–Zsebedics József*: Győr–Pinnyéd története és hitélete. Győr, 2010.
- Biczó* 2019 *Biczó Zalán*: *Emlékek a Győri Atlétikai Club életéből 1919–1945.* Győr, 2019.
- Boldog Apor Vilmos emlékezete 2012 Boldog Apor Vilmos emlékezete. *Magyar Kurír. Katolikus Hírportál.* 2012. május 23. Letölthető: <https://www.magyarKurir.hu/hirek/boldog-apor-vilmos-emlekezete-0>. Letöltés ideje: 2021. 04. 16.
- Boldog Apor Vilmos püspök, vértanú 2020 Boldog Apor Vilmos püspök, vértanú. *Magyar Kurír. Katolikus Hírportál.* 2020. május 23. Letölthető: <https://www.magyarKurir.hu/hirek/boldog-apor-vilmos-puspok-vertanu>. Letöltés ideje: 2021. 04. 16.
- Borbély* 2010 *Borbély Tamás*: Dr. Giesswein Sándor és Zechmeister Károly vitája a kegyúri jog értelmezéséről. *Győri Tanulmányok* 30 (2010) 85–102.
- Borbély* 2015 *Borbély Tamás*: Egy évtizedes politikai vita: a győri Diákotthon-ügy. *Győri Tanulmányok* 35 (2015) 69–77.
- Borbíró – Valló* 1956 *Borbíró Virgil–Valló István*: Győr városépítéstörténete. Budapest, 1956.
- Bösze* 1994 *Bösze Sándor*: A dualizmus kori egyesületek kutatásának kérdéseihez. *Győri Tanulmányok* 14–15 (1994) 147–158.

- Cserhalmi* 2003 *Cserhalmi Imre*. A győri színjátszás történetéből.
In: A Győri Nemzeti Színház 25 éve. Főszerk.: Korcsmáros György.
Győr, 2003. 13.
- Csik* 2010 *Csik Tamás*: Révfalu Györhöz csatolásának története és az egyesítés utóélete. *Győri Tanulmányok* 30 (2010) 73–84.
- Csizmadia* 1940 *Csizmadia Andor*: Győr város becikkelyezése az 1751. évi országgyűlésen. Győri füzetek 4. Különnyomat. Győr, 1940.
- Csizmadia* 1943 *Csizmadia Andor*: Győr város küzdelme a szabad királyi városi rangért. Győr, 1943.
- Csizmadia* 1962 *Csizmadia Andor*: Az egyházi mezővárosok jogi helyzete és küzdelmük a felszabadulásért a XVIII. században. Pécs, 1962.
- D. Négyesy* 2010 *D. Négyesy László*: A kecskeméti nemesség az 1809. évi nemesi insurrectióban. In.: Franciák Magyarországon, 1809. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. I. kötet. Budapest-Győr, 2010. 37–44.
- D. Szakács* 2008 *D. Szakács Anita*: 16-18. századi orvostörténeti vonatkozású végrendeletek. A kora újkori Sopron város egészségügyének társadalomtörténeti forrásai. Sopron 2008.
- Dancsecz* 2016 *Dancsecz Mónika*: Az Eucharisztikus Világkongresszus hatásai Győr-Moson-Sopron vármegyékben és Győr városában. In: Primus inter omnes. Tanulmányok Bed Vince születésének 150. évfordulójára. Szerk.: Arató György – Nemes Gábor – Vajk Ádám. Győr, 2016. 521–556.
- Danyi* 1964 *Danyi Dezső*: Győr polgársága a XVIII. század végén. *Arrabona* 6 (1964) 109–131.
- Dominkovits* 1994 *Dominkovits Péter*: Adalékok Győr város és megye egyesületeinek történetéhez a reformkor második szakaszából. *Győri Tanulmányok* 14–15 (1994) 165–178.
- Domokos* 2020 *Domokos György*: A törökellenes visszafoglaló háború (1683–1699). In: Magyarország hadtörténete. II. kötet. Az oszmán hódítás kora 1526–1718. Főszerk.: Hermann Róbert. Szerk.: Mészáros Kálmán. Budapest, 2020. 405–446.
- Dunántúli Hírlap* 6. évfolyam 86. szám (1898. október 23.)
- Dunántúli Hírlap* 11. évfolyam 4. szám (1903. január 8.)
- Dunántúli Hírlap* 11. évfolyam 124. szám (1903. október 22.)
- Dunántúli Hírlap* 13. évfolyam 22. szám (1905. február 12.)

- Dunántúli Hírlap* 17. évfolyam 119. szám (1909. október 12.)
- Dunántúli Hírlap* 22. évfolyam 13. szám (1914. január 29.)
- Dunántúli Hírlap* 28. évfolyam 239. szám (1920. október 20.)
- Dunántúli Hírlap* 47. évfolyam 176. szám (1939. augusztus 6.)
- Ecker 1973 Győr 1847-1850-ben, ahogyan egy lokálpatrióta látta.
Szemelvények Ecker János kéziratot naplójából. Szerk.: Perneszy Gyula.
Ford.: Bay Ferenc. Győr, 1973.
- Farkas 2000 Farkas Sándor: Ötven éve halt mártírhalált Győrben báró Apor Vilmos. *Békés Megyei Hírlap* LV (2000) 77. sz. 9.
- Fehérné-dr. Tóth 2019 Fehérné Beták Zsuzsanna–dr. Tóth Péter: Közösségek részvételével megvalósuló felmérés és tervezés. Közösségi felmérés célterületenkénti elemzése. A helyi identitás és kohézió erősítése Győr városában című, TOP 6.9.2-16-GY1-2018-00001 azonosító jelű projekthez kapcsolódóan. Győr, 2019. (Kézirat)
- Ferenczi 2014 Ferenczi Tamás: Tollvonások a győri németiség életéből. Győr, 2014.
- Fényes 1851 Fényes Elek: Magyarország geográfiai szótára. III. kötet. Pest, 1851. Lelőhely: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyarorszag-geografiai-szotara-feny-es-alexander-teleki-babc3/p-BC971/patabaza-BCA32/>. Letöltés: 2021. 04. 02.
- Fodor 1991 Fodor Pál: Magyarország és a török hódítás. Budapest, 1991.
- Forgács 2004 Forgács János: A győri sportélet kezdetei. Győr, 2004.
- Galambos 2016a Galambos Krisztina: A Magyar Ispita.
Lelőhely: <https://www.gyorisalon.hu/news/6351/61>.
Letöltés ideje: 2021. 04. 18.
- Galambos 2016b Galambos Krisztina: A Győri Sakk-kör első évtizedei (1902–1924). Lelőhely: <https://www.gyorisalon.hu/news/7360/61>.
Letöltés ideje: 2021. 06. 18.
- Gálos 1930 Gálos Rezső: Pinnyéd dicsérete. *Győri Szemle* 1 (1930) 4–6. sz. 202–203.
- Gecsényi 1976 Gecsényi Lajos: Győr városa 1526 után. *Arrabona* 18 (1976) 195–221.
- Gecsényi 2008a Gecsényi Lajos: Gazdasági és társadalmi változások Győrött a 16–17. század fordulóján. In: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk.: Katona Csaba. Győr, 2008. 71–90.

- Gecsényi* 2008b *Gecsényi Lajos*: Győri céhek a XVI. század második és a XVII. század első felében. In: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk.: Katona Csaba. Győr, 2008. 91–114.
- Gecsényi* 2008c *Gecsényi Lajos*: Győr középkori helyrajzáról. (Adatok és kérdőjelek). In: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk.: Katona Csaba. Győr, 2008. 115–132.
- Gecsényi* 2008d *Gecsényi Lajos*: Városi önkormányzat a XVII. századi Győrött. In: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk.: Katona Csaba. Győr, 2008. 133–164.
- Gecsényi* 2008e *Gecsényi Lajos*: A 16–17. századi magyarországi városfejlődés kérdéséhez. (Az erődváros megjelenése). In: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk.: Katona Csaba. Győr, 2008. 213–228.
- Gecsényi* 2008f *Gecsényi Lajos*: Győr kereskedelmi kapcsolatainak történetéhez a XVII. században. In: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk.: Katona Csaba. Győr, 2008. 255–270.
- Gecsényi* 2008g *Gecsényi Lajos*: Győr határa a XVI-XVII. században. (Kertek az erődváros körül). In: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk.: Katona Csaba. Győr, 2008. 433–444.
- Gecsényi* 2008h *Gecsényi Lajos*: Győr erődváros kiépítése a 16. század második felében. In: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk.: Katona Csaba. Győr, 2008. 445–452.
- Goldmark* 1980 *Goldmark Károly*: Emlékek életemből. Fordította, sajtó alá rendezte, a jegyzeteket és a függeléket írta Kecskeméti István. Budapest, 1980.
- Göcsei* 1982 *Göcsei Margit*: Révfalu (Győr V. kerülete) településtörténete. Bölcsészdoktori disszertáció. Győr, 1982.
- Dr. Gönczöl–Kallós* 2012: Szellemi kincsek őrzői. Jeles pedagógusok Győr–Moson-Sopron megyében. 3. kötet. Szerk.: Dr. Gönczöl Lászlóné–Kallós Károlyné. Győr, 2012.
- Grábics* 1985 *Grábics Frigyes*: A Győri Városi Kultúrház (Felépítése, első évei). Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér Kézirattár. Győr, 1985.

- Grábics* 1993 *Grábics Frigyes*: Művelődés Győrött a 18. század középső harmadában. *Győri Tanulmányok* 13. (1993) 119–130.
- Grábicsné* 1992 *Grábics Frigyesné*: A győri szabadegyetem 1921–1944. Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér Kézirattár. Győr, 1992.
- Grábics* 1980 *Grábics Júlia*: Győrsziget története. Győr, 1980.
- Győr, az iskolaváros 1996 Győr, az iskolaváros 1996.
Szerk.: dr. Boros Bálint – Olaszi Imre. Győr, 1996.
- Győr vármegye 1910 Győr vármegye. Magyarország vármegyéi és városai.
Szerk.: Borovszky Samu. Budapest, 1910.
- gyoribalett.hu/tortenet/ Lelőhely: <https://gyoribalett.hu/tortenet/>
Letöltés ideje: 2021. 04. 17.
- Győri Hírlap* 41. évfolyam 263. szám (1897. november 18.)
- Győri Hírlap* 44. évfolyam 194. szám (1900. augusztus 25.)
- Győri Közlöny*. 5. évfolyam 54. szám (1861. július 7.)
- Győri Közlöny* 11. évfolyam 46. szám (1867. június 9.)
- Habner* 2010 *Habner Péter*: Európa 1809-ben. In.: Franciák Magyarországon, 1809. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. I. kötet. Budapest – Győr, 2010. 55–62.
- Hárs* é. n. *Hárs Ottó* naplója. Kézirat. Év nélkül.
- Heckenast* 2005 *Heckenast Gusztáv*: Ki kicsoda a Rákóczi-szabadságharcban? Budapest, 2005.
- Hermnan* 1998 *Hermann Róbert*: Győr város és megye hadtörténete 1848–49-ben. Győr, 1998.
- Hermann* 2001 *Hermann Róbert*: 1848–1849. A szabadságharc hadtörténete. Budapest, 2001.
- Hetényi* 2000 *Hetényi János*: A győri vérrel könnyező szűzanya kultusztörténete. (Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár 5.) Szeged, 2000.
- Hohenegger* 1820 *Hohenegger Lőrinc*: Győr’ Ostromlásának Napló könyve 1809-ik Esztendőben írta Hohenegger Lőrincz Istenes Tudományok Doctora és Rákos Mező Város’ Pléhbánosa.
In: Tudományos Gyűjtemény 1820. II. kötet. 47–89.
- Horváth* 1993 *Horváth József*: Miskóltzi Ferencről és a „Manuale Chirurgicum”-ról. Orvosi Könyvtáros 33 (1993) 3–4. sz. 184–193.
- Horváth* 1994 *Horváth József*: Vallásos egyesületek a XVII-XVIII. századi Győrben. *Győri Tanulmányok* 14–15 (1994) 159–164.

- Horváth* 1998 *Horváth József*: Adalékok a Győri Városi Könyvtár első évtizedeinek történetéhez. In: A Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár Jubileumi Évkönyve 1898–1998. Szerk.: Horváth József. Győr, 1998. 11–34.
- Horváth* 2000a *Horváth József* (szerk.): Győr-Moson-Sopron megye időszaki sajtójának bibliográfiája (1779–1995). Győr, 2000.
- Horváth* 2000b *Horváth József*: Vallásos társulatok a Győri Egyházmegyében. In: A Győri Egyházmegye ezer éve. Szerk.: Kiss Tamás. Győr, 2000. 83–100.
- Horváth* 2010 *Horváth József*: A dualizmuskori Győr időszaki sajtójának történetéből. *Győri Tanulmányok* 31 (2010) 149–169.
- Horváth* 2015 *Horváth József*: Győri seborvosok végrendeletei a 18. századból. *Győri Tanulmányok* 35 (2015) 87–116.
- Hudi* 2001 Francsics Károly visszaemlékezései. Sajtó alá rendezte és szerkesztette: Hudi József. A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai. Forrásközlések 3. Pápa, 2001.
- Hullám* 2000 *Hullám László*: A győri tűzoltóság és tűzoltás története. Győr, 2000.
- Idei* 1992 *Idei Miklós*: Kulturális egyesületek Győrött a XIX. században. In: Dunántúl településtörténete IX. Város – mezőváros – városiasodás. Szerk.: Solymosi László és Somfai Balázs. Veszprém, 1992. 249–260.
- Jankó* 1934 *Jankó László*: Győri ötvösök a 16–19. században. *Győri Szemle* 5 (1934) 6–8. sz. 415–446.
- Jankó* 1936 *Jankó László*: Győri ötvösök a 16–19. században. *Győri Szemle* 7 (1936) 7. sz. 98–106.
- Jenei* 1971 *Jenei Ferenc*: A középkori Győr. In: Győr. Várostörténeti tanulmányok. Szerk.: Dávid Lajos–Lengyel Alfréd–Z. Szabó László. Győr, 1971. 119–164.
- Jerfy* 1931 *Jerfy Géza*: Győr város utolsó rendi követe a pozsonyi diétán. Hergszell Ferenc. *Győri Szemle* 2 (1931) 8–10. sz. 247–317.
- Józsa* 1987 *Józsa Alajos*: Győr-Moson vármegye gyógyszerészetének kialakulása és fejlődése az 1600-as évektől 1950-ig. Semmelweis Orvostudományi Egyetem Gyógyszerészeti Kar. Gyógyszerész-doktori értekezés. Budapest, 1987.

- Kapiller* 2012 *Kapiller Imre*: „Az léleknek erei bennem meglankadtak...”
Egy felkelő hadnagy viszontagságos élete és halála. In.: Franciák
Magyarországon, 1809. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. II. kötet.
Budapest–Győr, 2012. 49–56.
- Karácson* 1896 *Karácson Imre*: A török sereg átvonulása Magyarországon
1683-ban. *Hadtörténelmi Közlemények* 9 (1896) 1. sz. 326–349.
- Karácson* 1916 *Karácson Imre*: Török történetírók. Fordította és jegyzetekkel
kísérte: Karácson Imre. III. kötet. 1566–1659. Sajtó alá rendezte és
bevezetéssel ellátta Szekfű Gyula. Budapest, 1916.
- Karvasy–Kautz 1874 Karvasy Kámán és Dr. Kautz Gusztáv: Zenészet.
In: Győr megye és város egyetemes leírása. Szerk.: Fehér Ipoly. Győr,
1874. 245–250.
- Kerekes* 1930 *Kerekes Emil*: Adatok a kaszinó történetéhez. *Győri Szemle* 1
(1930) 1–3. 104–106.
- Khevenhüller* 1722 *Khevenhüller, Franz Christoph*: Annalium Ferdinadeorum.
Fünffter und Sechster Theil. Leipzig, 1722.
- Kiss* 2006 *Kiss Imre*: Lukács Sándor, a szabadságharc kormánybiztosa
(1823–1854). Győr, 2006.
- Kocsis* 2019 *Kocsis Katalin*: Liszt Ferenc győri hangversenye.
Lelőhely: <https://www.gyoriszalon.hu/news/13532/61>.
Letöltés ideje: 2021. 04. 18.
- Koltai* 1890 *Dr. Koltai Virgil*: Győr színeszete. II. rész 1849-1885.
Győr, 1890.
- Kozics* 1891 *Kozics László*: Győr vár 1594-től 1598-ig. *Hadtörténelmi
Közlemények* 4 (1891) 489–508; 683–702.
- Krisch* 2009 *Krisch András*: Francia megszállás Magyarország szabad királyi
városaiban 1809. PhD disszertáció. Pécs, 2009.
- Ladocsi* 1978 *Ladocsi Béláné*: A „várőrségi” patikától a Lenin út 4. sz. alatti 2.
sz. patikáig. Szülőföldünk Honismereti Pályázat. Győr, 1978.
- Lakatos* 1998 *Lakatos Éva*: A győri Hazánk (1847. január 2. – 1848.
augusztus 10.) In: A Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár Jubileumi
Évkönyve 1898–1998. Szerk.: Horváth József. Győr, 1998. 252–274.
- Lám* 1928 *Lám Frigyes*: Egy győri polgár a reformkorszakból. Győr, 1928.
- Lám* 1936 *Lám Frigyes*: A győri német színeszet története a szabadságharc
után. *Győri Szemle* 7 (1936) 10. sz. 209–265.

- László* 1965 *László Ferenc*: Adatok a győri mészárosceh történetéhez. *Arrabona* 7 (1965) 375–412.
- Lázár* 2010 *Lázár Balázs*: A magyar nemesi felkelés 1809. évi szabályzatai. In.: *Franciák Magyarországon, 1809.* Szerk.: Bana József, Katona Csaba. I. kötet. Budapest–Győr, 2010. 63–74.
- Lengyel* 2015 *Lengyel Adrienn*: A győri strand- és termálfürdő múltjáról. Lelőhely: <https://www.gyoriszalon.hu/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=3521>. Letöltés ideje: 2021. 04. 17.
- Lengyel* 1959 *Lengyel Alfréd*: Győr eleste é visszavétele a valóság tükrében. *Hadtörténelmi Közlemények* 6 (1959) 2. sz. 167–221.
- Lengyel* 1961 *Lengyel Alfréd*: Győr 1848/49-es eseményei egy ismeretlen napló tükrében. *Arrabona* 3 (1961) 125–141.
- Lengyel* 1962 *Lengyel Alfréd*: A győri zeneoktatás száz éve, 1862–1952–1962 Győr, 1962.
- Lengyel* 1965 *Lengyel Alfréd*: Győr megye történetének írásos emlékei: 1001–1918. Győr, 1965.
- Lengyel* 1983 *Lengyel Alfréd*: Mozaikok Győr történetéből. Győr, 1983.
- Lenkefi* 2012 *Lenkefi Ferenc*: Péchy Mihály ezredes, győri várparancsnok ostromnaplója (1809. június 13–22.) In.: *Franciák Magyarországon, 1809.* Szerk.: Bana József, Katona Csaba. II. kötet. Budapest–Győr, 2012. 85–102.
- Lovas–Csizmadia* 1940 *Lovas Elemér–Csizmadia Andor*: Adatok Győr sz. kir. városi rangra emelkedéséhez. I-II. közlemény. *Győri Szemle* 11. (1940). 113–115., 184–187.
- Magyar Színművészeti Lexikon. Szerk.: Schöpflin Aladár. Lelőhely: <https://mek.oszk.hu/08700/08756/html/szocikk/w/21/21484.htm>. Letöltés ideje: 2021. 04. 18.
- Magyar Törvénytár 1901 Magyar Törvénytár – Corpus Juris Hungarici. Szerk.: Márkus Dezső. Budapest, 1901.
- Markó* 1934 *Markó Árpád*: Bottyán kísérlete Győr megrohanására 1707. június 23. *Győri Szemle* 5 (1934) 324–329.
- Markó* 1996 Győr, az iskolaváros 1996. Szerk.: dr. Boros Bálint–Olaszi Imre. Az iskolatörténeti áttekintést írta: Markó Endre. Győr, 1996.
- Matusek* 1874 *Matusek Antal*: A megye helytörténete. In: Győr megye és város egyetemes leírása. Szerk.: Fehér Ipoly. Győr, 1874. 490–580.

- Márfi* 2007 *Márfi Attila*: Győr színjátszása a kezdetektől a reformkor végéig. In: *Források és ritkaságok a győri színjátszás történetéből a 17. század elejétől 1849-ig*. Szerk.: Bana József–Márfi Attila. Győr, 2007. 25–49.
- Márfi* 1996 *Márfi Attila*: Színjátszás Pécssett, az abszolutizmus idején – a cenzúra intézkedései. *Színháztudományi Szemle* 30–31 (1996) 201–217.
- Márfi* é. n. *Márfi Attila*: Győr színészetének rövid áttekintése 1850-től 1945-ig. In: *Győr monográfia*. 4. kötet. Kézirat. Év nélkül.
- Márki* 1868 *Márki Sándor*: A komáromi földrengésről. (Eredeti levél 1763-ból) *Hon Esti* kiadás 1868. október 16.
- Medgyesy S.* 2012 *Medgyesy S. Norbert*: „Akkor jöhetett és örvendhetett, hogy Insurgáltál!” A Napóleon elleni magyar nemesi felkelések indulói, énekei kéziratos gyűjteményekben (1790–1825) In.: *Franciák Magyarországon, 1809*. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. II. kötet. Budapest–Győr, 2012. 123–166.
- Mohl* 1913 *Mohl Antal*: Győr eleste és visszavétele. 1594–1598. Győr 1913.
- Moldova* 2006 *Moldova György*: Kádár János. I. kötet. Budapest, 2006.
- Molnár* 1988 *Molnár András*: „Nemzeti őrsereg” felállításának terve 1843-ból. *Hadtörténelmi Közlemények* 101 (1988) 4. sz. 732–741.
- Molnár* 1992 *Molnár András*: Polgárőrségek Magyarországon a napóleoni háborúk idején. *Hadtörténelmi Közlemények* 105 (1992) 3. sz. 94–119.
- Nagy* 1971 *Nagy István*: A Magyar Kamara 1686–1848. Budapest, 1971.
- Nagy* 2004 *Nagy István*: Emlékezés dr. felpéczi Petz Lajosra. Győr 2004.
- Nagy* 2015a *Nagy István*: Győri Ipartársulatok 1872–1885. In: *A Győri Ipartestület 130 éves története*. Szerk.: Hancz István – Nagy István. Győr, 2015. 45–72.
- Nagy* 2015b *Nagy István*: A Győri Ipartestület megalakulása és első ötven éve. In: *A Győri Ipartestület 130 éves története*. Szerk.: Hancz István – Nagy István. Győr, 2015. 73–182.
- Nagy* 2015c *Nagy István*: 1936. évi dicsfénytől – 1949. évi felszámolásig. In: *A Győri Ipartestület 130 éves története*. Szerk.: Hancz István – Nagy István. Győr, 2015. 183–466.
- Nagy-L.* 2012 *Nagy-L. István*: „Igyekezzen ártani János Főhercegnek”. Francia haditervek a magyarországi hadjárat idején. In.: *Franciák Magyarországon, 1809*. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. II. kötet. Budapest–Győr, 2012. 167–198.

- Nagy-L.* 2012 *Nagy-L. István*: Inszurgensek a harcmezőn: a karakói ütközet. In.: Franciák Magyarországon, 1809. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. II. kötet. Budapest–Győr, 2012. 199–218.
- Neunzehntes Bulletin der kaiserl[ichen] königl[ichen] Französischen Armees. *Wiener-Zeitung* 3. Juli 1809. No. 71.
- Némáné* 2015a *Némáné Kovács Éva*: Egy győri polihisztor tűzoltóparancsnok: Erdély Ernő (1881–1944) – III. rész. Lelőhely: <https://www.gyoriszalon.hu/news/3093/61/>. Letöltés ideje: 2021. 03.31.
- Némáné* 2015b *Némáné Kovács Éva*: Az Auer kávéház. Lelőhely: <https://www.gyoriszalon.hu/news/2605/61/>. Letöltés ideje: 2021. 04.18.
- Nemes é. n.* *Nemes Gábor*: Győr története (1387–1447). In: Győr monográfia. 1. kötet. Kézirat. Év nélkül.
- Nemesné* 2016 *Nemesné Matus Zsanett*: A győri magyar csiszár-, szíj-, nyereg- és lakatgyártó céh a 17. században. In: Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára. Szerk.: Arató György, Nemes Gábor és Vajk Ádám. Győr, 2016. 651–692.
- Németh* 2009 *Németh Györgyné*: A Kisfaludy Irodalmi Kör a Győri Szemle híreinek tükrében, 1930–1944. In: A Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár Évkönyve 2008. Szerk.: dr. Horváth József. Győr, 2009. 237–250.
- Oláh é. n.* *Oláh András Pál*: A Győr elleni második világháborús amerikai légitámadások története. In: Győr monográfia. 4. kötet. Kézirat. Év nélkül.
- Orbánné* 2001 *Orbánné Horváth Márta*: Emlékművek, emléktáblák győri kislexikona. Győr, 2001.
- Oross* 2013 *Oross András*: A Magyar Királyság törökellenes határvédelmi rendszerének felszámolása és átszervezése. Budapest, 2013.
- Ortelius* 1602 *Ortelius, Hieronymus*: Chronologia oder Historische Beschreibung aller Kriegsempörungen und Belagerungen in Ungarn auch in Siebenbürgen von 1395. Nürnberg, 1602.
- Ódor* 2012 *Ódor Imre*: „Lóra nemes, fegyverre magyar! Az inszurgensek próbatétele 1809-ben. In.: Franciák Magyarországon, 1809. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. II. kötet. Budapest–Győr, 2012. 219–234.

- Ősze 2020 *Ősze Mária*: Manuale chirurgicum, avagy az első magyar nyelvű sebészeti tankönyv. Lelőhely: <https://www.gyoriszalon.hu/news/14301/66/Manuale-chirurgicum-avagy-az-els%C5%91-magyar-nyelv%C5%B1-seb%C3%A9szeti-tank%C3%B6nyv>.
Letöltés ideje: 2021. 04. 17.
- Papp 1988 *Dr. Papp János*: A szövetséges légiőrök stratégiai és taktikai támadásai Győr ellen (1944. április 13. – 1945. március 20.).
Győri Tanulmányok 9 (1988) 39–49.
- Pálffy 1997 *Pálffy Géza*: Kerületi és végvidéki főkapitányok és főkapitányhelyettesek Magyarországon a 16–17. században.
Történelmi Szemle 39 (1997) 2. sz. 257–288.
- Pálffy 1999 *Pálffy Géza*: A császárváros védelmében. A győri kapitányság története 1526–1598. Győr, 1999.
- Pálffy 2000 *Pálffy Géza*: A tizenhatodik század története. Budapest, 2000.
- Pázmándi 1987 *Pázmándi Horvát Endre*: Győr visszavétele. A' XVII-dik Századból Való Hazai Történeten Épültt Hősi Játék Három Felvonásban. Győr, 1987.
- Perger 2005 *Perger Gyula*: „A' föld indulása ellen...” (Az 1763. évi győri földrengés vallási emlékei). *Arrabona* 43 (2005) 1. sz. 227–242.
- Perger 2010 *Perger Gyula*: Pozsonytól Pasadenáig. A Zechmeister család története. *Győri Tanulmányok* 30 (2010) 9–19.
- Perger 2017 *Perger Gyula*: Győr Sziget lakói és település szerkezete a 18. század végén. *Győri Tanulmányok* 38 (2017) 161–186.
- Perger 2018 *Perger Gyula*: A zsidóság megtelepedése Győrött és Győr-Szigetben. *Győri Tanulmányok* 39 (2018) 171–200.
- Perger é. n. *Perger Gyula*: A korszak emlékezete. n: Győr monográfia. 3. kötet. Kézirat. Év nélkül.
- Pernesz 1981 *Pernesz Gyula*: Az írás-olvásos győri útja a felszabadulásig. Győr, 1981.
- Persz 1874 *Dr. Persz Adolf*: Egészségügy. In: Győr megye és város egyetemes leírása. Szerk.: Fehér Ipoly. Győr, 1874. 331–347.
- Petz 1929 *Dr. Petz Aladár*: Győr szabad királyi város Szentháromság kórházának múltja és jelene. Győr, 1929.
- Petz 1930 *Dr. Petz Lajos*: Győr város zenei élete 1497–1926. Győr, 1930.

- Pirovits* 1933 *Pirovits Aladár*: A holdfény felhasználása távításra Győr várának a töröktől való visszafoglalásakor 1598-ban.
Győri Szemle 4 (1933) 4–6. sz. 73–78.
- Pisztóry* 1874 *Dr. Pistóry Mór*: Szegén-ügy és humanitikus intézmények.
Szerk.: Fehér Ipoly. Győr, 1874. 182–189.
- Pisztóry* 1874 *Dr. Pistóry Mór*: Ipar és kereskedelem. Szerk.: Fehér Ipoly.
Győr, 1874. 317–330.
- Preßburger Zeitung* 24. Januar 1767.
- Preßburger Zeitung* 23. Juni 1809.
- Preßburger Zeitung* 30. Juni 1809.
- Preßburger Zeitung* 22. September 1820.
- R. Várkonyi* 1990 *R. Várkonyi Ágnes*: Közgyógyítás és boszorkányhit. Mária Terézia boszorkánypereket beszüntető törvényének újragondolásához.
Ethnographia 101 (1990) 3–4. sz. 384–437.
- Réthy* 1952 *Réthy Antal*: A Kárpátmedencék földrengései (455 – 1918).
Budapest, 1952.
- Réthy* 1970 *Réthy Antal*: Időjárási események és elemi csapások
Magyarországon 1701–1800-ig. Budapest, 1970.
- Réthy* 1998 *Réthy Antal*: Időjárási események és elemi csapások
Magyarországon 1801–1900-ig. Budapest, 1998.
- Röder* 1839 *Röder von Diersburg, Philipp*: Des Markgrafen Ludwig Wilhelm von Baden Feldzüge wider die Türken. I. Band. Karlsruhe, 1839.
- Sándor* 1959 *Sándor Vilmos*: A budapesti nagymalomipar kialakulása,
1839–1880. In: Tanulmányok Budapest Múltjából 13. (Budapest
Várostörténeti Monográfiái XXI.) Budapest 1959. 315–422.
- Sárközy* 1954 *Sárközy Zoltán*: II. Rákóczi Ferenc kora Győr és Moson
megyében. A Győr-Sopron megyei Népművelés Kiskönyvtára 3. füzet.
Győr, 1954.
- Sáry* 1964 *Sáry István*: A kapitalista Győr. Levéltári Szemle 14. (1964)
1–2. sz. 232–236.
- Sáry* 1995 *Sáry István*: 125 éves a Győr városi tűzoltóság. Győr, 1995.
- Sáry* 1997 *Sáry István*: Győr a szabad királyi város. In: Győr története a
kezdetektől napjainkig. Szerk.: Bana József, Morvai Gyula. Városi
Levéltári Füzetek I. Győr, 1997. 49–54.

- Sáry 2001 Sáry István: Győr és a vasutak. (Győri Tanulmányok Füzetek. Tudományos Közlemények 6.) Győr, 2001.*
- Sáry 2008a Sáry István: A szellemi élet Győrött. In: „Városszépítő”. Válogatott cikkek, tanulmányok Győr város és a megye múltjából. Szerk.: Bana József, Borbély János, Néma Sándor. Győr, 2008. 91–94.*
- Sáry 2008b Sáry István: A szellemi élet Győrött. In: „Városszépítő”. Válogatott cikkek, tanulmányok Győr város és a megye múltjából. Szerk.: Bana József, Borbély János, Néma Sándor. Győr, 2008. 95–107.*
- Schmuck 1992 Schmuck Paszkál: A győri szabadegyetem története. Győri Szemle 11. (1940) 149–164.*
- Sikor 1874 dr. Sikor József: Kórházak. In: Győr megye és város egyetemes leírása. Szerk.: Fehér Ipoly. Győr, 1874. 348–353.*
- Soós 2010 Soós István: József nádor és a győri csata. In.: Franciák Magyarországon, 1809. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. I. kötet. Budapest–Győr, 2010. 117–130.*
- Sugár 1983 Sugár István: Lehanyatlik a török félhold. Budapest, 1983.*
- Surányi 1874 Surányi János: Egyházi és vallási állapot a multban. In: Győr megye és város egyetemes leírása. Szerk.: Fehér Ipoly. Győr, 1874. 610–626.*
- Szabady 1930 Szabady Béla: 1809 néhány nevezetes napja Győrött. Győri Szemle 1. (1930) 9–10. sz. 326–328.*
- Szakál 1989 Szakál Gyula: A győri szabadkőművesek páholyok tevékenysége és szerepük a város modernizációs törekvéseiben. Győri Tanulmányok 10 (1989) 16–50.*
- Szakál 2001 Szakál Gyula: Kávéházak, cukrászdák, mozik és vállalkozók. Győri Tanulmányok 25 (2001) 47–54.*
- Szakál 2002 Szakál Gyula: Vállalkozó győri polgárok 1870–1940. Sikeres történeti modelváltás. Budapest, 2002.*
- Szakál 2010 Szakál Gyula: A város és polgárai, Zechmeister Károly polgármester tevékenységének idején. Győri Tanulmányok 30 (2010) 45–72.*
- Szakál 2011 Szakál Gyula: Győr, a modellváltó város. In: Győr, a modellváltó város, 1867–1918. Források a dualizmus kori Győr történetéből. (Győri Tanulmányok 33.) Összeáll.: Bana József. Győr 2011. 13–62.*

- Szádeczky* 1913 *Szádeczky Lajos*: Iparfejlődés és czéhek története Magyarországon okmánytárral (1307–1848). Czéhek lajstroma. A czéhirodalom és ipartörténet könyvészete. Budapest, 1913.
- Szávay* 1896 *Szávay Gyula*: Győr. Monográfia a város jelenkorából, a történelmi idők érintésével. Győr, 1896.
- Székely* 2009 *Székely Zoltán* (szerk.): Válogatás a javából. A 150 éves győri Xántus János Megyei Múzeum gyűjteményei. Győr, 2009.
- Szőke* 1962 *Szőke Béla*: Napóleon kori, falra irt szövegek a Győri Múzeum épületében. *Arrabona* 4 (1962) 129–132.
- Szűcs* 2001 *Szűcs Piroska Mária*: Egy győri polgár a századfordulón. Dr. felpéczi Petz Lajos. Szakdolgozat. Győr 2001.
- Takács* 2012 *Takács János*: Győri Automobil és Motor Club. Győr, 2012.
- Theatrum Europaeum* 1691 *Theatri Europaei Contiunati, Zwölffter Theil, Das Ist: Abermalige Ausführliche Fortsetzung Denk- und Merkwürdigster Geschichten*. Frankfurt am Main, 1691.
- Theatrum Europaeum* 2013 *Theatrum Europaeum*. A Rákóczi-szabadságharc krónikája az európai kulturális színtéren. Budapest, 2013.
- Tomaj* 1962 *Tomaj Ferenc*: Adatok a győrmegyei hajómolnárok életéhez. *Arrabona* 4 (1962) 97–116.
- Tomaj* 1970 *Tomaj Ferenc*: Győrsziget és Révfülu-Pataháza községek Győrhöz csatolásának története. *Arrabona* 12 (1970) 264–283.
- Tomaj* 1971 *Tomaj Ferenc*: Győr utcái és terei (Sziget). *Arrabona* 13 (1971) 295–310.
- Torma* 2014 *Torma Attila*: Győr a II. világháború sodrásában. Győri Tanulmányok Füzetek 15. Győr, 2014.
- Torma* 2018 *Torma Attila*: Régi győri szállodák, vendéglők, kávéházak... Győr, 2018.
- Torma é. n.* *Torma Béla Gyula*: Katonáság és laktanyák Győrött 1849-1945. In: Győr monográfia. 4. kötet. Kézirat. Év nélkül.
- Tóth* 2010 *Tóth Ferenc*: Nyugat-Magyarország 1809-ben a francia hadmérnökök szemével. In.: Franciák Magyarországon, 1809. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. I. kötet. Budapest–Győr, 2010. 155–162.
- T. J.* 1988 *T. J.*: A győri mentők története. *Kisalföld*. 1988. május 7.

- Tóth* 2010 *Tóth Péter*: Borsod vármegye az 1809. évi inszurrekcióban. In.: Franciák Magyarországon, 1809. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. I. kötet. Budapest–Győr, 2010. 163–188.
- Turányi* 1961 *Turányi Kornél*: Klapka tábornok honvédei Győrben. *Arrabona* 3 (1961) 143–152.
- Urbán* 1973 *Urbán Aladár*: A nemzetőrség és honvédség szervezése 1848 őszén. Budapest, 1973.
- Uzsoki* 1961 *Uzsoki András*: A győri „vaskakas” jelvénye és a hozzáfűződő monda kialakulásának története. *Arrabona* 3 (1961) 57–78.
- Vahot* 1845 *Vahot Imre*: Úti élmények. *Pesti Divatlap* 1845. 37. szám. 1260–1264.
- Vajk* é. n. *Vajk Borbála*: „Ki hamar ad, kétszer ad!” A győriek összefogása az 1838-as nagy dunai árvíz károsultjainak megsegítésére. (Megjelenés előtt)
- Valló* 1930a *Valló István*: Az 1831. évi kolera Győrött. *Győri Szemle* 1 (1930) 1–3. sz. 33–54.
- Valló* 1930b *Valló István*: Az 1831. évi kolera Győrött. *Győri Szemle* 1 (1930) 4–6. sz. 142–161.
- Varga* 1986 *Varga J. János*: A fogyó félhold árnyékában. Budapest, 1986.
- Vargáné* 2017 *Vargáné Blága Borbála*: A győri Csillag Szanatórium és alapítója, dr. Csillag József. Lelőhely: <https://www.gyorisalon.hu/news/10299/66/A-gy%C5%91ri-Csillag-Szanat%C3%B3rium-%C3%A9s-alap%C3%ADt%C3%B3ja-dr.-Csillag-J%C3%B3zsef>. Letöltés ideje: 2021. 03. 31.
- Vavrincz* 2003 *Vavrincz Veronika*: Richter Antal (1802-1854) élete és működése. Budapest, 2003.
- Várkonyi* 1951 *Várkonyi Ágnes*: Vak Bottyán. Budapest, 1951.
- Veress* 1987 *Veress D. Csaba*: Napóleon hadai Magyarországon. Budapest, 1987.
- Veress* 2003 *Veress D. Csaba*: Magyarország hadikronikája 1944–1945. II. kötet. Budapest, 2003.
- Veszprémi* 1994 *Veszprémi Károlyné*: A Győri Olvasó Egylet /Kaszinó/ a Győri Közlöny és a Győri Hírlap tudósításainak tükrében 1867 – 1900. Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár – Győr. Záródolgozat. Győr, 1994.

- Villányi* 1882 *Villányi Szaniszló*: Győr-vár és város helyrajza, erődítése, háztelek- és lakossági viszonyai a XVI. és XVII. században. Győr, 1882.
- Vizi* 2006 *Vizi László Tamás*: Az 1809-es győri ütközet a magyar történeti irodalomban. *Acta Musei Papensis*. Pápai Múzeumi értesítő 11. Pápa 2006. 25–44.
- Vizi* 2010 *Vizi László Tamás*: A nemesi felkelés utolsó katonai erőpróbája: a székesfehérvári hadiszemle. In.: *Franciák Magyarországon, 1809*. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. I. kötet. Budapest–Győr, 2010. 189–206.
- Vizi* 2012 *Vizi László Tamás*: Magyarország és a francia háborúk. In.: *Franciák Magyarországon, 1809*. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. II. kötet. Budapest–Győr, 2012. 261–278.
- Vörös* 1962 *Vörös Károly*: Egy borbélylegény napjai Győrben 1823-ban. *Arrabona* 4 (1964) 157–170.
- Vörös* 1965 *Vörös Károly*: Győr és Pest harca a dunai gabonakereskedelemért 1850–1881. *Arrabona* 7 (1965) 471–491.
- Vörös* 1971 *Vörös Károly*: Gazdaság és társadalom a dualizmus korában. In: *Győr. Várostörténeti tanulmányok*. Szerk.: Dávid Lajos – Lengyel Alfréd – Z. Szabó László. Győr, 1971. 323–404.
- Vörös* 1972 *Vörös Károly*: Győr művelődése a dualizmus korában. *Arrabona* 14 (1972) 375–377.
- Wienerisches Diarium vom 22. bisß 24. Junii 1707*. Nummer 406.
- Wienerisches Diarium vom 29. Junii bisß 1. Julii 1707*. Nummer 408.
- Wimmer* 1983 *Wimmer, Jan*: Az 1683. szeptember 12-i bécsi csata. *Hadtörténelmi Közlemények* 30 (1983) 1. sz. 25–42.
- Wotticz* 1874 *Wotticz Károly*: A győri izraelita hitközség története. In: *Győr megye és város egyetemes leírása*. Szerk.: Fehér Ipoly. Győr, 1874. 630–633.
- Wrede* 1901 *Wrede, Alphons von*: Geschichte der K. und K. Wehrmacht. Band III. Wien, 1901.
- Zachar* 2010 *Zachar József*: Háború, Háború, Háború ... 1792–1815. In.: *Franciák Magyarországon, 1809*. Szerk.: Bana József, Katona Csaba. I. kötet. Budapest–Győr, 2010. 15–36.
- Zöld* 1981 *Zöld Ferenc*: Nyomdák, kiadók, könyvkereskedők Győrött. In: *Kisalföldi könyvesházak*. Szerk.: Zöld Ferenc. Győr, 1981. 6–38.

Zwanzigstes Bulletin der kaiserl[ichen] königl[ichen] Französischen Armee.

Wiener-Zeitung 4. Juli 1809. No. 72.

Zsoldos é. n. Zsoldos Attila: Győr az Árpádok királyságában.

In: Győr monográfia. 1. kötet. Kézirat. Év nélkül.

Zsupos 2014 Zsupos Zoltán András: Hirdetmények, színlapok, aprónyomatványok. Győr 1848–1849. Győr, 2014.

Felhasznált levéltári források rövidítései

AFA = Alte Feldakten

GyEL = Győri Egyházmegyei Levéltár

GYMJVL = Győr Megyei Jogú Város Levéltára

KA = Kriegsrachiv

ÖStA = Österreichisches Staatsarchiv

Személynévmutató

- Aczél Miksa I. 157
Aginelli, Nicolló II. 35
Alsoki Márton II. 16
Amalric, Louis Marie Jacques I. 36
Andrád Elek I. 171
András, I. magyar király I. 30
Angarano, Ludovico I. 10
Anwander Ferenc I. 28
Apor Vilmos I. 49, 50
Apponyi Albert I. 118
Apponyi Károly I. 29, 40, 42
Arany János, ifj. II. 56
Árpás Ignác II. 40
Auer János I. 158
Austerlitz Henrik I. 75 II. 39
Babatics József I. 22
Babenberg Frigyes I. 30
Bakócz Tamás II. 29
Bakonyi Sándor I. 27, 172
Balázs Péter I. 82,
Bálint Mihály I. 124
Balogh Kálmán I. 127
Balsaráti Vitus János I. 133
Baráthy János I. 21
Barilich Lőrinc II. 58
Baross Gábor I. 77
Baross Károly II. 28
Batthyány Lajos I. 67, 90, 91,
Bay Ferenc I. 123
Beauharnais, Eugène I. 34, 35, 36, 86
Beccaria, Ceasare I. 10
Beda, Bartolomeo Toldo de I. 34 II. 31
Bedy Vince I. 10, 68 II. 19, 34, 58
Beidl Alajos II. 58
Béla, IV. magyar király I. 13, 30
Benes Pál I. 102
Benke József I. 170
Bisinger József I. 11, 121
Bognár Mihály I. 158
Bolla Mátyás I. 131, 132
Bottyán János I. 33, 83 II. 31, 32
Bozzay Zoltán I. 110
Böhm Gusztáv I. 108
Börzsönyi Arnold I. 120
Breitenstein János II. 32
Brenner, Felix I. 169
Bresztyenszky Béla I. 97
Bretnan, Johannes I. 135
Breyer István II. 63
Brunner Pál I. 137
Brunszvik Teréz I. 115
Buchberg, Hans I. 135
Bugli Pál I. 162, 163, 165, 171
Caneider József I. 80, 81
Ceasarini, Giuliano I. 31
Chalupetzky Ferenc I. 106

- Cillei Ulrik I. 31
 Cinner Miklós I. 137
 Cuviller, Étienne Félix d'Hénin de I. 36
 Czech János I. 11, 123
 Czeczko, Heinrich I. 31
 Czuczor Gergely I. 96, 99, 113, 114,
 117, 124
 Csányi László I. 91, 114
 Csermák Gusztáv II. 19
 Csillag József I. 133, 134,
 Csortos Gyula I. 174
 Dallos Miklós I. 95, 112, 136
 Darschtern, Joseph I. 135
 Deák Ferenc I. 114, 150
 Deáky Zsigmond I. 106
 Déki Sándor I. 158
 Déryné Széppataki Róza I. 170
 Draskovich György I. 136 II. 16
 Dugonics András I. 170,
 Ecker János I. 11, 65, 95, 100, 102,
 121, 171
 Edler, Johann Baptista I. 62, 63
 Ehler Antal I. 126
 Einziger, Matthia Joseph I. 168
 Erdély Ernő I. 145, 146
 Esterházy János I. 33
 Exner Győző I. 106
 Faragó Ödön I. 106
 Farkas András I. 140
 Farkas Miska I. 158
 Felnémeti Máté I. 149, 150
 Fengler József II. 44
 Fényes Elek II. 16
 Ferdinánd Raimund I. 169
 Ferdinánd, I. magyar király I. 14, 31
 Ferdinánd, V. magyar király I. 27, 89
 Ferenc József, I. magyar király I. 42, 89
 Ferling György II. 58
 Finta József II. 58, 60
 Forgách Ferenc I. 53, 54, 55, 56
 Francsics Károly I. 73
 Francsics László I. 73
 Fray János I. 160
 Friedrich Márkus I. 157
 Fruhmann Antal I. 102, 115
 Füredy Mihály I. 171
 Gálós Rezső II. 53, 54
 Garai Miklós I. 170
 Gárdonyi Géza I. 101, 118, 129, 158
 Geceényi Lajos I. 70
 Gelpho, Jeronimo I. 10
 Giesswein Sándor I. 119
 Gindl, Lorenz I. 169
 Gócs Ede I. 108
 Goldmark Károly I. 42
 Gosztonyi János I. 69, 94 II. 54
 Gönczi Miklós II. 16
 Görgei Artúr I. 40
 Graf, Tobias I. 9
 Gregorjanci Pál II. 54
 Gurschler, Johann I. 85
 Gyapay Dénes I. 28, 41, 42, 114 II. 47
 Györgyi Mihály I. 79
 Haberhorn, Hans I. 135
 Habsburg Albert I. 30,
 Hajnal Kolos II. 63
 Hajós Alfréd II. 51
 Hannibál Lajos I. 43
 Hardegg, Ferdinand Graf zu I. 32 II. 12
 Hárs Ottó I. 44, 46, 47
 Harsányi Lajos I. 101
 Hauzer György I. 57, 145 II. 47
 Haynau, Julius Jacob von I. 29, 42
 Héderváry János I. 14

- Henrik, III. német-római császár I. 30
Herczegh Ferenc I. 159
Hergeszell Antal I. 79, 80, 81
Hergeszell Ferenc I. 28,
Hermann Róbert I. 42
Hets Antal I. 105
Hets Mátyás I. 76
Heuffel Sámuel I. 80
Heymann József I. 139
Hinár János I. 99, 128
Hlatky-Schlichter Gyula I. 118
Hofbauer József I. 140
Hoffmann Miklós II. 50
Hohenegger Lőrinc I. 86
Holiczky Ernő II. 20
Holler Kálmán II. 25
Horváth Andor I. 161
Horváth Pál I. 132
Horváth Sámuelné I. 166
Hübner Jenő I. 157
Ibrahim budai beglerbég I. 33
Illyés Gyula I. 175
István, I. (Szent), magyar király I. 13
István, V. magyar király I. 13, 15, 30 II.
7, 29
Istvánffy Miklós I. 53, 54, 55, 56, 150
Jankó Mihály I. 28, 99
Jászai Mari I. 101,
Jellačić, Josip I. 39, 91
Jeney Ferenc I. 121
József, II. magyar király I. 95, 114 II. 33
Juranits Antal I. 108
Kaiser Antal I. 89
Káldi Miklós II. 58
Káldy Barna I. 124
Kálmán, győri püspök II. 8
Kálóczy Lajos I. 96
Kálóczy Mihály II. 28
Kara Musztafa I. 33
Karácson Imre I. 53
Karika Antal I. 104
Karner József I. 21, 22
Károly, III. magyar király I. 9, 19 II. 37
Karpff Antal I. 163, 166
Katona József I. 170
Kazinczy Ferenc I. 96, 118
Keller Gábor I. 161
Keresztély Ágost II. 15
Kiss Aurél II. 23
Klojber József I. 139
Knöbel, Oswald I. 135
Kohn Adolf I. 75 II. 39, 40
Kollár Antal I. 162
Kolonits Lipót I. 136
Komlóssy Ida I. 171
Korbonits István I. 28
Korponai Jánosné Géczy Julianna I. 64
Kossuth Lajos I. 26, 28, 39, 40, 42, 78,
91, 92, 172
Kovács László I. 22
Kovács Pál, Dr. I. 26, 96, 97, 98, 99,
100, 102, 108, 128, 173, 181
Kovácsy Gyula II. 20
König Károly I. 126
Köppl Ferenc I. 108
Kramolin Viktor I. 101
Krúdy Gyula I. 101
Kuncz Jenő I. 101
Kuntz, Christoph 169
Kuster Emil I. 158
Kutassy János I. 8
Laborfalvi Róza I. 171
Lackner, Paul I. 135
Lajos Vilmos, baden-badeni őrgróf I. 10

- Lakász Péter I. 74, 75
Lakatos Kálmán I. 124, 179 II. 42
Lamberg Kristóf I. 32, 52, 53
Landherr Mihály I. 162
Lasz Samu I. 122, 158
László, V. magyar király I. 30
Law Lauriston, Jacques-Alexandre-Bernard I. 35
Lechner Ödön II. 24
Lelóczky Gyula I. 159
Lelóczky Jenő I. 159, 160
Liezen-Mayer Ferenc I. 136, 140
Limbay Elemér I. 158
Limbeck Ferenc I. 158
Lovas Elemér I. 120
Lucardi Ferenc I. 11
Lugossy István I. 146
Luif János Otmár II. 63
Lukács Sándor I. 26, 28, 29, 40, 41, 78, 79, 91, 99, 114, 172
Lumnitzer Károly I. 66
Luxemburgi Erzsébet I. 30
Maár Bonifác I. 97
Malzan Károly I. 142
Mária Terézia I. 20, 21, 114, 142, II. 15, 36
Marossy Tivadar I. 57
Matusek Antal II. 53, 54, 58
Mátyás, I. magyar király I. 52 II. 29
Mayer Mihály I. 82
Megyei Károly I. 171
Meixner Mihály I. 56, 57, 154, 155, 156
Menczer Tamás I. 175
Mendel István I. 29
Merényi Lajos I. 107
Méry Etel I. 120, 151
Miháلكovics Tivadar I. 105, 106
Móga János I. 39
Montecuccoli, Raimondo I. 10
Morricone, Ennio I. 180
Müller Ferenc I. 97
Müller, Daniel I. 33
Nagy Géza I. 107
Nagy Mihály II. 37
Napóleon, I. francia császár I. 34, 38, 84
Naprághy Demeter I. 8, 112
Németh Csodányi Béla II. 55
Németh Miklós II. 54
Némethy Pál I. 137
Neubauer Károly I. 75
Neubauer Lajos II. 40, 41
Noisser Ernő I. 80
Oláh Miklós I. 54
Oroszi Frigyes I. 158
Ortelius, Hieronymus I. 150, 151
Orth Ambrus I. 118
Ott Mihály II. 49
Ottokár, II. cseh király I. 13, 30 II. 7
Pálffy Miklós I. 33, 148, 149, 150, 152
Pályi Sándor I. 110
Páraicz István I. 99
Pauz József I. 138
Pázmándi Horvát Endre I. 149
Péchy Mihály I. 34, 36
Perédy István I. 145
Peregi Mihály I. 144
Perlaky Dániel I. 80
Petri Ottó I. 136
Petz Aladár I. 142, 143, 146 II. 42
Petz Lajos I. 66, 67, 107, 109, 146
Puffert, Andreas I. 136
Pintér József II. 62

- Poeltenberg Ernő I. 28, 41, 42, 92, 164
 Posgai Ágoston I. 131
 Preiner, Hans von I. 8, 56, 63, 112, 148
 II. 16, 36
 Pretterer Károly I. 139
 Prikkel Marián I. 110
 Prohászka Ferenc I. 66
 Pulszky Ferenc I. 126
 Rábel László I. 158
 Radakovics József I. 97
 Rákosi Máttyás II. 62
 Rásid efendi I. 33
 Rásowszky János I. 38
 Reguly Antal I. 97
 Reich Jakab II. 36
 Reinpacher József I. 169
 Révai Miklós I. 115, 117
 Révay Imre II. 31
 Richter Antal I. 108, 109, 116, 180
 Rómer Flóris I. 120
 Rosta S. Csaba II. 61
 Ruby Miroszláv I. 105
 Ruschek Antal II. 33
 Salm, Eck Graf zu I. 55, 56 II. 30
 Saly László II. 13
 Sándori Ferenc I. 107
 Sankovics Bertalan II. 22
 Schikaneder, Emanuel I. 169
 Schlechter Károly I. 106
 Schlossleutner, Georg I. 169
 Schmiedl István II. 40
 Schmiedt János II. 50
 Schneider Lipót I. 161
 Schofler, Conrad I. 61
 Schröder Aladár I. 159
 Schwarzenberg, Adolf von I. 133, 148,
 149, 150, 151, 152
 Sefcsik Ferenc I. 122, 123 II. 26
 Sennyei István II. 35
 Sík Sándor I. 101
 Sikor József I. 103
 Simor János I. 108 II. 41
 Sinzendorff Fülöp Lajos I. 84
 Šmikovský, Jan I. 31
 Sobieski János I. 33
 Sokorai Erzsébet Magdolna I. 141
 Somló Emil I. 118
 Stadler György II. 35
 Stadler Károly I. 139
 Steffanits József I. 28, 80
 Stehenics János I. 22
 Strobl Alajos I. 167
 Szabó Benedek I. 14
 Szabó János I. 156
 Szabó József I. 105
 Szádeczky Lajos I. 68
 Szaló Pál I. 139
 Szántó Mihály I. 163, 164, 165
 Szász Sándor, dr. I. 12
 Szávay Gyula I. 52, 129, 158
 Széchényi György I. 112, 113, 140, 141
 Széchényi István I. 99 II. 26
 Szeghy Gergely I. 15, 73
 Szelezcky Márton I. 141
 Szerdahelyi Ferenc I. 108
 Szigeti Imre I. 171
 Szinán, nagyvezír I. 32 II. 11, 12
 Szomorú Jancsi II. 49
 Szomorú Józsi I. 158
 Szőke Béla I. 121
 Szőnyi Márton I. 140
 Sztankovits János I. 108
 Szulejmán, II. szultán I. 31
 Szűcs Benedek I. 73

Szwelka Rotias I. 42
 Tahy Ferenc I. 55
 Takács Sándor I. 100
 Tamási Kálmán II. 41
 Telekessy István I. 141
 Tell Anasztáz I. 100
 Temesvári Száva I. 9
 Teufel, Andreas I. 70
 Thoma János I. 75
 Tivadar, győri püspök II. 7, 8
 Tomaj Ferenc II. 30
 Toscano József I. 80
 Tosch Károly II. 50
 Tóth Imre I. 79, 89
 Tumler, Johannes I. 137
 Türr István I. 126
 Újházi László I. 43
 Ujlaki Géza II. 22, 26, 27
 Ujlaky Géza I. 101
 Ulászló, III. lengyel király I. 30, 31
 Uzsoki András I. 151
 Vahot Imre I. 80, 87, 96, 156
 Vantsay Teréz II. 28
 Várady Béla I. 159
 Viczay-Hédervári Mihály II. 15
 Vierzigmann Károly I. 160
 Villányi Szaniszló I. 9
 Vilt József I. 34
 Vörös Jancsi I. 158
 Weidinger, Karl I. 170
 Weisz Lajos II. 19
 Wellisch Hugó I. 155
 Wennes Jenő II. 25
 Weöreös Boldizsár I. 157
 Windisch-Grätz, Alfred I.
 Candidus Ferdinand zu I. 40
 Wirth Antal II. 47
 Wittmann Mór II. 40
 Woititz Adolf I. 42
 Wolfart (Bolfart) Ádám II. 31
 Wottitz Károly I. 126
 Xántus János I. 121
 Zalka János II. 57
 Zámolyi István I. 146
 Zechmeister Károly I. 11, 76 II. 10, 33
 Zetykó József I. 128
 Zichy Ferenc I. 58, 95, 152, 153 II. 15,
 32
 Zichy Ottó I. 26, 39, 41, 79, 87, 88,89,
 90, 91, 99, 113, 172
 Zichy-Ferraris Bodóg I. 28, 40
 Zittritsch Mátyás I. 80, 121
 Zmeskál József I. 79
 Zmeskál Sándor I. 28, 96
 Zsebedics József II. 58
 Zsigmond, I. magyar király I. 14

Testületi név mutató

11. honvéd huszárezred II. 14
5. honvéd huszárezred II. 13
Actio Catholica I. 143
Alkoholelles Társaság II. 23
Állami Tanítónőképző I. 116
Aqua Sportközpont II. 52
Aranyszarvas Fogadó II. 49
Audi Hungary Zrt. II. 25
Audi Schule Győr II. 25
Auer kávéház I. 158
Bartók Béla Ének-Zenei Általános Iskola II. 42
Bartók Béla Művelődési Központ I. 125
Bartók Gyermekkar II. 42
Belügyminisztérium I. 96, 106 II. 10, 27, 43
Bercsényi Miklós Közlekedési Szakközépiskola és Gimnázium II. 42
Boldogasszony Kongregáció I. 95
Chevra kadisa lásd Győr- és Győrszigeti Izraelita Szent Egyesület
Czuczor Gergely Bencés Gimnázium I. 100, 110, 115, 120, 121 II. 63
Csillag Szanatórium I. 133, 134
dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér I. 122, 123.
Dunántúli Dalszövetség I. 109
Dunántúli Irodalmi és Művészeti Egyesületek Szövetsége I. 100
Dunántúli Közművelődési Egyesület II. 26
Egyetértés dalkör II. 22
Elite kávéház I. 106, 159, 179
Elite-mozi I. 159
Első győri gőz- és kádfürdő vízgyógyintézet I. 138, 139

Első Győri Takarékpénztár I. 77
Eötvös Loránd Tudományegyetem II. 26
Evangelikus Diakonissza Anyaház I. 134
Fehér Bárány vendégfogadó I. 154, 168
Fehér Hajó Szálloda I. 48, 49, 154
Fekete Sas vendéglő I. 154
Földművelési Minisztérium II. 48
Fürdőügyi Bizottság II. 51
Galgóczi Erzsébet Városi Könyvtár I. 122
Generációk Háza I. 125 II. 73
Grand Hotel Royal I. 154
Gyermekek Háza lásd Generációk Háza
Győr- és Győrszigeti Izraelita Szent Egyesület II. 46
Győr és Vidéke Ipartestület I. 77
Győr Megyei Jogú Város II. 57
Győr Megyei Jogú Város Levéltára I. 122, 123
Győr Szabad Királyi Város Törvényhatósági Bizottsága I. 118, 127, 145 II. 11
Győr Város Tanácsa II. 44, 56, 62
Győr Város Tanácsa Építési és Közlekedési Osztály II. 56
Győr Város Tanácsa Igazgatási Osztály II. 56
Győr Város Tanácsa Ipari és Kereskedelmi Osztály II. 56
Győr Város Tanácsa Pénzügyi Osztály II. 56
Győr Város Tanácsa Végrehajtó Bizottsága II. 62
Győri Állami Zeneiskola I. 116
Győri Állami Zenekonzervatórium I. 116
Győri Atlétikai Club II. 51
Győri Automobil és Motor Club I. 107
Győri Balett I. 179
Győri Csónakázó Egylet I. 105, 106
Győri Direktórium I. 168
Győri Első Takarékpénztár I. 80
Győri Ének- és Zeneegylet I. 108, 109, 180
Győri és Győr-vidéki Általános Ipartársulat I. 76
Győri férfi dalegylet I. 180
Győri Filharmóniai Társulat I. 180
Győri Filharmonikus Zenekar I. 180
Győri Fűrészüzem II. 20

Győri HajósegYESÜLET I. 82
Győri Ipartestület I. 76
Győri Ismeretterjesztő Egylet I. 104
Győri Katolikus Legényegylet I. 96
Győri Keksz és OstyagYár Nemzeti Vállalat II. 38
Győri Képző- és Iparművészeti Társulat I. 102, 103, 121, 124, 125
Győri Királyi Akadémia I. 150
Győri Korcsolyázó Egylet I. 104
Győri Lloyd I. 80, 181
Győri Lövész-társulat I. 104
Győri Magyar Királyi Állami Főrealiskola I. 117
Győri Magyar Királyi Apponyi Albert Leánygimnázium I. 118
Győri Múzeum I. 121
Győri Nemzeti Rajziskola I. 102, 115
Győri Nemzeti Színház I. 175
Győri Növényolajipari Vállalat II. 40
Győri Olvasóegylet I. 78, 96, 97, 99, 160, 181
Győri Önkéntes Tűzoltó Egyesület I. 56, 57, 144, 145 II. 43, 47
Győri Sakk Kör I. 106
Győri Spartacus SE I. 106
Győri szabadegyetem I. 109
Győri Szabadoktatási Bizottság I. 110
Győri Szakképzési Centrum Jedlik Ányos Gépipari és Informatikai Technikum és Kollégium I. 119
Győri Szeszgyár Rt. I. 124
Győri Ügyvédegylet I. 103, 104
Győri Víz- és Csatornaművek Vállalat I. 139 II. 51
Győri Vörös Meteor Sport Klub I. 106
Győr-Moson-Sopron megye II. 65, 67, 69, 71
Győr-Moson-Sopron Megyei Kereskedelmi és Iparkamara I. 78
Győr-Moson-Sopron Megyei Kézműves Kamara I. 78
Győr-Moson-Sopron Megyei Múzeumok Igazgatósága I. 121
Győr-Sopron Megyei Tanács II. 25
Győrszigeti Sörház II. 50
Győrvárosi Diák-Otthon Egylet I. 127
Győr-vidéki Orvos-Gyógyszerész Egylet I. 103
Hajnalcsillag Baptista Gyülekezet I. 179

Hajós Egylet I. 105
Hazafias Népfond II. 62
Helytartótanács I. 64, 65, 108, 114, 123, 128, 137, 142 II. 28
Hungária Kávéház I. 106, 158, 159
Ifjúsági Regatta I. 105
Irgalmas Nővérek II. 41
Jánosrendi Nagypáholy I. 126
Jeruzsálemi Szent János-rend I. 138
Kék Hordó I. 161
Kereskedelmi Gyűlde I. 80, 82
Kereskedelmi Kaszinó I. 82
Kioszk I. 122, 157, 160, 161
Királyi Magyar Tudományegyetem I. 133
Kisfaludy Irodalmi Kör I. 96, 100, 101, 110, 124
Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár I. 122, 161
Kisfaludy kávéház I. 156
Kisfaludy Társaság lásd Kisfaludy Irodalmi Kör
Kisiparosok Országos Szövetsége I. 77
KISZ I. 125 II. 62
Koestlin és Társai Rt. II. 37, 38, 39
Kölcsönös Biztosító Egylet I. 79
Közgyűjtemények Országos Főfelügyelősége I. 121
Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola II. 25
Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Zeneiskolai Tanárképző Intézet II. 26
Luif Otmár Sporttelep II. 63
Magyar Állami Balettintézet I. 179
Magyar Dolgozók Pártja I. 76, 94, 101
Magyar Édesipari Vállalat II. 38
Magyar Ispita I. 141, 142, 143
Magyar Kommunista Párt II. 50, 76
Magyar Sakkszövetség I. 107,
Magyar Színészetet Biztosító Egylet I. 173
Magyar–Angol Biscuit Gyár Rt. II. 37
Magyarországi Cukrászok, Mézeskalácsosok, Cukorka és Csokoládékészítők,
valamint azok Segéd munkásai és Segéd munkásnői Szakszervezete II. 39
Május 1. Kultúrpark II. 63
Mária- vagy Boldogasszony-kongregáció I. 95

Mayer Lajos Gimnázium és Vízügyi, Út-, Híd- és Vasútépítési Szakközépiskola II. 25
Minisztertanács II. 56
MSZMP Győr-Sopron megyei Politikai Bizottsága I. 175
Múzeumok és Könyvtárak Országos Felügyelősége II. 26
Műkedvelő Dalkör I. 108
Német Ispita I. 140, 142, 143
Nemzeti Művelődési Intézet I. 125
OHB lásd Országos Honvédelmi Bizottmány
Olimpiai Sportpark II. 52
Országos Dalosszövetség I. 109
Országos Honvédelmi Bizottmány I. 39
Országos Mentőegyesület I. 146
Országos Szabadművelődési Bizottság I. 110
Országos Társadalombiztosítási Intézet II. 42
Országos Védegylet I. 78
Osztrák–Magyar Államvasút-társaság I. 82
Otthon kávéház II. 50
Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Rt. II. 38
Petőfi Sándor Városi Művelődési Központ I. 125
Petz Aladár Oktató Kórház II. 42
Pfaffstaller Söröde II. 50
Pinnyédi Részönkormányzat II. 57
Polgári Fiúiskola I. 118
Polgári Leányiskola I. 118, 119
Rába mozi I. 179, 180
Rába Quelle Gyógy-, Termál- és Élmenyfürdő II. 51
Rákócziánium I. 119
Regatta Club I. 105
Révai Önképzőkör I. 117
Révfalui Gazdakör II. 23
Révfalui Polgári Hármas Asztaltársaság II. 22, 23, 27
Richter János Zeneművészeti Szakgimnázium, Általános Iskola, AMI és Kollégium
I. 119
Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum I. 121
Seraphicus Szent Ferenc Kongregáció I. 95
Skapularé Társulat I. 95
Soproni Férfidalkör I. 109

Szakszervezeti Társadalombiztosítási Központ II. 42
Szamuely Tibor Közgazdasági és Kereskedelmi Szakközépiskola I. 118
Széchenyi István Egyetem II. 26
Szent Orsolya-rend I. 113
Szent Rosarium Kongregáció I. 95
Szent Vince Leányai lásd Irgalmas Nővérek
Szent-Györgyi Albert Gimnázium és Szakközépiskola II. 25
Színházpártoló Egylet I. 102
Szociális Missziótársulat I. 143
Szűz Mária Társulata I. 94
Társadalomtudományi Kör I. 127
Törekvés dalárda II. 22
Tulipános iskola II. 24
Udvari Haditanács I. 10, 135, 142
United Biscuits II. 39
Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium I. 117 II. 24
Vármegyék és Városok Országos Mentő Egyesülete I. 146
Városi Gyógyszertár I. 136
Városi Képtár I. 121
Városi Művészeti Múzeum I. 121
Vaskakas Bábszínház I. 125
Wenisch kávéház II. 50
Zenekedvelők Egyesülete I. 180
Zrínyi Ilona Gimnázium I. 119

Tartalomjegyzék

RÉVFALU	7
Keresztény tábor és harcok Révfalu vidékén	11
A bombázások	12
Amikor a víz volt az úr Révfaluban	13
A helyi közösség felekezeti megoszlása a 20. század elejéig	15
Miből élt a révfalusi közösség?	17
Lakosságszám növekedése és elhelyezésük	20
Civil szervezetek	22
Oktatás Révfaluban	23
Népkönyvtár	26
Rend- és tűzország, gyógyszertár és orvos	27
Szegényház	28
GYŐRSZIGET	29
Győrsziget közösségének a története	29
Céhek, mesterségek és ipar Győrszigetben	34
Oktatás és egészségügy Győrszigetben	41
Egyesületek	43
Győrsziget és a zsidóság	44
Áradások és folyószabályozás	46
Szórakozás és kikapcsolódás Győrszigetben	49
PINNYÉD	
A közösség története	53
Hitélet Pinnyéden	57
Oktatás és kultúra	60
Szórakozás és sport Pinnyéden	62
ÖSSZEGZÉS HELYETT – A KÖZÖSSÉGEK MA	64
FÉNYKÉPEK, DOKUMENTUMOK	75
JEGYZETEK	139
FELHASZNÁLT IRODALOM	145
NÉVMUTATÓK	165

